

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOOPERATİF ORTAĞININ HAK VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Remziye DEMİR

2501160647

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Fatih AYDOĞAN

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : REMZİYE DEMİR

Numarası : 2501160647

Anabilim Dalı /
Anasat Dalı / Programı : ÖZEL HUKUK

Danışmanı : DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH AYDOĞAN

Tez Savunma Tarihi : 12.09.2019

Saati : 11.00

Tez Başlığı : KOOPERATİF ORTAĞININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
Sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ. DR. İRFAN AKIN		Kabul
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ TÜRKAY ÖZDEMİR		KABUL
3-DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH AYDOĞAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR. ÖĞR. ÜYESİ HALİL ÇONKAR		
2-DR. ÖĞR. ÜYESİ RAMAZAN DURGUT		

ÖZ

KOOPERATİF ORTAĞININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Remziye DEMİR

Kooperatif ortaklarının kişisel ekonomilerini geliştirme şeklinde özetlenebilen amaçlarına ulaşabilmesi için ortakların bazı haklara sahip olması ve bunun yanında birtakım yükümlülöklere tabi tutulması gerekmektedir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda kooperatif ortağının hak, borç ve yükümleri, büyük oranda kooperatifin niteliğine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. İşbu çalışmamızda kooperatiflerden daha çok istifade edilebilmesi adına mezkûr hak, borç ve yükümler kooperatifçilik ilkeleri ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: kooperatif, kooperatif ortaklığı, hak ve yükümlölükler, kooperatifçilik ilkeleri.

ABSTRACT

RIGHTS AND OBLIGATIONS OF COOPERATIVE PARTNERS

Remziye DEMİR

In order for the cooperative partners to achieve their goals that can be summarized as developing their personal economies, the partners must have certain rights and be subject to certain obligations. In the Cooperatives Law numbered 1163, the rights, liabilities and obligations of the cooperative partners are arranged substantially in accordance with the nature of the cooperative. In the present study, the rights, debts and obligations that are mentioned in the name of benefiting from cooperatives are examined in the light of the principles of cooperatives.

Key Words: cooperative, cooperative membership, rights and obligations, principles of cooperative.

ÖNSÖZ

“Kooperatif Ortağının Hak ve Yükümlülükleri” isimli bu çalışmamız, 2018 yılında tez konusu olarak belirlenmiş ve Doç. Dr. İrfan AKIN (Türk-Alman Üniversitesi), Dr. Öğretim Üyesi Turkyay ÖZDEMİR (İstanbul Üniversitesi) ve tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Fatih AYDOĞAN’ın (İstanbul Üniversitesi) katıldığı ve 12.09.2019 tarihinde yapılan savunmada, oybirliği ile başarılı bulunarak kabul edilmiştir.

Çalışmamızda, kısaca ifade etmek gerekirse, kooperatif ortaklarının sahip olduğu haklar ve tabi tutuldukları yükümlülükler incelenmiştir. İşbu tezde kooperatiflerden daha çok istifade edilebilmesi adına mezkûr hak, borç ve yükümler ayrıntılı olarak ve kooperatifçilik ilkeleri ışığında ele alınmıştır.

Bu vesileyle başta tez danışmanlığımı kabul ederek yardımlarını esirgemeyen Değerli Hocam Dr. Öğretim Üyesi Fatih AYDOĞAN olmak üzere görüşleriyle katkı sunan tez jürimdeki tüm hocalarıma teşekkür ederim. Tezimi düzeltmemde yardımcı olan Dr. Öğretim Üyesi Semih YÜNLÜ ve Araş. Gör. Melisa AYDIN’a da ayrıca teşekkür ederim. Son olarak, görüşlerinden ve bilgilerinden her daim faydalandığım ablam Araş. Gör. Evin Emine DEMİR’e ve kıymetli annem ile babama teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2019

Remziye DEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN DAYANDIĞI İLKELER

I. KİŞİSEL KATKI İLKESİ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
II. AÇIK KAPI İLKESİ.....	7
III. SERMAYENİN KORUNMASI İLKESİ.....	11
IV. EŞİTLİK İLKESİ.....	12
A. Kavram	13
B. Eşitlik Türleri.....	14
1. Mutlak Eşitlik	17
2. Nisbi Eşitlik	18
3. Eşitlik İlkesine Aykırılığın Sonuçları	19
V. DEMOKRATİK YÖNETİM İLKESİ.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ HAKLARI

I. GENEL OLARAK.....	23
II. KATILMA HAKLARI	25
A. Genel Kurula Katılma Ve Buna Bağlı Haklar	25
B. Oy Hakkı	26
1. Ortak Başına Bir Oy İlkesi	26
2. Gizli Oy Açık Tasnif Uygulaması	27
3. Oydan Yoksunluk	27
4. Oy Kullanmada Temsil	28
5. Temsilciler Kurulunda Oy Kullanılması	29
C. Seçilme Hakkı	30

III. KORUYUCU HAKLAR	30
A. Bilgi Alma Hakkı	30
B. Denetleme Hakkı	33
C. Bozulma (İptal) Davası Açabilme Hakkı	34
D. Butlanın Tespiti Davası Açabilme Hakkı	39
E. Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Sorumluluk Davası Açabilme Hakkı	40
F. Çıkma Hakkı	43
G. Azınlığa Tanınan Haklar	53
1. Olumlu Azınlık Hakları	54
a. Yönetim Kurulu'nda Temsil Edilme Hakkı	54
b. Özel Denetçi Atanmasını İsteme Hakkı	55
c. Genel Kurulu Toplantıya Çağırma veya Gündeme Madde Eklenmesini İsteme Hakkı	55
d. Finansal Tabloların Görüşülmesini Erteletme Hakkı	56
e. Kooperatifin Haklı Nedenle Feshini Talep Hakkı	57
2. Olumsuz Azınlık Hakları	58
a. Azınlığın Sulh ve İbranın Onayını Engelleme Hakkı	58
b. Ağırlaştırılmış Yetersayı Hallerinin Varlığı	58
IV. MALVARLIKSAL HAKLAR	58
A. Gelir-Gider Farkı Üzerindeki Pay Hakkı	59
B. Ferdileşme	61
C. Tasfiye Payı Üzerindeki Hak	63
D. Kooperatif Tesis Ve Olanaklarından Yararlanma Hakkı	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. KANUNDAN DOĞANLAR	66
A. Yasal Miktarda Pay Taahhüt Etme	67
B. Zarar Vermeme Yükümlülüğü	68
C. Ortakların Sır Saklama Yükümlülüğü	69
D. Ortakların Bağlılık (Sadakat) Borcu	70
E. Ortakların Açığı Kapama Borcu	71
II. ANASÖZLEŞMEDEN DOĞANLAR	71

A. Sair Ödemeler.....	71
B. Ek Ödemeler.....	76
C. Çeşitli Konularda Edimler, Yapma Ve Yapmama Borçları	78
D. Kişisel Sorumluluk	80
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.	: aynı görüş
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
bkz.	: bakınız
bs.	: bası
bsk.	: baskı
C.	: Cilt
dpn.	: dipnot
E.	: Esas
eTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
İİBF	: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İOSB	: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi
K.	: Karar
k.g.	: karşı görüş
KoopK	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
m.	: madde
N.	: Numara
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği

TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
vb.	: ve benzeri
Y.	: Yargıtay
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Latince kökenli kooperatif kelimesi, bu dildeki “*cooperatio*” yani işbirliğinden gelmektedir¹. Kooperatif kavramı, tarihsel olarak ilk çağlara kadar uzanmakla birlikte bugünkü anlam ve yapısıyla 19. yüzyılda şekillenmiştir. Öyle ki sanayileşme, şehirlere göç ve tüketiciyi zor durumda bırakan diğer ekonomik koşulların karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma duygularıyla aşılması ideali kooperatifleri sosyo-ekonomik realite olarak öne çıkarmıştır².

Modern anlamda kooperatifçilik hareketi ülkemizde Mithat Paşa’nın öncülük ettiği “Memleket Sandıkları” ile başlamış, Cumhuriyet döneminde ise Atatürk’ün düşünce ve eylemleriyle yeni bir ivme kazanmıştır. Ancak 1950 sonrası, özel teşebbüsün gelişmesine yönelik teşvik politikalarına ağırlık verilmesiyle kooperatifçilik geri planda kalmıştır³.

Kooperatif, İsviçre Borçlar Kanunu’nda “Sociétés Coopératives” yani “kooperatif şirketler” tarzında kullanılmıştır⁴. Kooperatifler kısaca, ortakların karşılıklı yardım, dayanışma kefalet suretiyle işbirliği içerisinde hareket ettikleri gerçek ve/veya tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli, tüzelkişiliği bulunan şirketler olarak tanımlanır.

Ülkemizde kooperatifler 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na⁵ tabi olup, iş ve işlemlerini bu Kanun ve bu Kanun’un 88. maddesine göre Bakanlıkça hazırlanan örnek (tip) anasözleşme hükümlerine göre yürütmektedirler. 21.04.2004 Tarih ve 5146 sayılı Kanun’la değişiklikten önce KoopK tüzel kişilerin kooperatiflere ortak olabilmesine imkân tanımıyordu. Pratik zorunluluklar sonucu kabul edilen değişiklik, tüzel kişilerin kooperatif üyeliğini kolaylaştırmıştır. Ancak kooperatiflere üye

¹ Fahiman Tekil, **Şirketler Hukuku, C. III, Limited Şirketler ve Kooperatifler**, 2. bs., İstanbul Otağ Yayınevi, 1978, s. 80; Ziya Gökalp Mülâyim, **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992, s. 53.

² Sami Karahan/ Yahya Deryal, **Şirketler Hukuku**, Mimoza, Konya, 2012, s. 824.

³ Karahan/Deryal, **a.g.e.**, s. 826.

⁴ Hayri Domaniç, **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, 3. bs., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1970, s. 14, dpn. 4.

⁵ 10.5.1969 T. RG. Bundan sonra kısaca *KoopK* olarak anılacaktır.

olabilecek tüzel kişilerin kooperatifle bir amaç ve konu ilgisi içinde bulunması şarttır⁶.

Kooperatifler, kişilerin tek başına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında fayda bulunan işleri, en iyi şekilde ve maliyet fiyatına yapmak üzere gönüllü olarak oluşturdukları ve demokratik bir şekilde yönettikleri bir şirket tipidir⁷. Ticaret ortaklıkları gibi belli sayıda kişinin, emek ve sermayelerini bir araya getirerek kazanç paylaşma amacı güdülen kapalı bir ekonomik birlik değildir. Tarımdan tüketime, konuttan krediye kadar temel yaşam ihtiyaçlarının veya mesleki gelişim zorunluluklarının karşılanması temelinde buluşan herkesin birlikte hareket imkânı bulabildiği açık kuruluşlardır⁸.

Ülkemizde KoopK ile kooperatifler mevzuatı bağımsızlaştırılmak istenmiştir. Ancak bu kanunun 98. maddesinde aksine açıklama olmayan hususlarda TTK'da düzenlenen anonim şirketlere ilişkin hükümlerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Başta bu yollama sebebiyle KoopK'nun gerçek anlamda bağımsızlaştırılmadığını söylemek mümkündür⁹. Hâlbuki kooperatifler kendilerine en yakın kurum olan anonim şirketlerden birçok konuda ayrılırlar. Kooperatifler KoopK m. 1'de işaret edilen ortaklarının ekonomik menfaat ve ihtiyaçlarını sağlayıp koruma amacıyla sınırlı faaliyette bulunurken dolaylı da olsa kar elde etme amacı güdemazler. Kooperatiflerde amaç kazanç elde edip bunları ortakları arasında paylaşırma olmasa da, ekonomik nitelik taşır¹⁰. Yine de ortakların kişiliğine kıyasla sermaye çok geri planda kalır. Ortaklara işlem yapma kural, ortak dışı işlemler istisnaidir. Bu sebeple kooperatifler mevzuatının kendi dinamikleri göz önünde bulundurularak bağımsızlaştırılmalı, anonim şirket gölgesinde bırakılmamalıdır. Zira anonim ortaklıklara ait hükümler, daha fazla, ayrıntılı ve sistematik bütünlüğü olan ve uygulama alışkanlığı kazanmış hükümler olduğundan kooperatifleri hâkimiyetleri altına alabilecek niteliktedir. Bu sebeplerle hiç olmazsa kooperatif şirketin mahiyeti

⁶ Bkz. Yahya Deryal, “Kooperatiflere Ortak Olabilecek Tüzel Kişiler”, **BATİDER**, C. XXIII, S. 4, s. 105.

⁷ Kemal Özmen, **Kooperatifler**, 4. bs., Seçkin, Ankara, 2015, s. 25.

⁸ Karahan/Deryal, **a.g.e.**, s. 825.

⁹ Tekil, **a.g.e.**, s. 4; Karahan/Deryal, **a.g.e.**, s. 827, dñn. 1.

¹⁰ Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı, **Şirketler Hukuku Dersleri**, 6. bs., Dora, Bursa, 2018, s. 8.

ile bağdaşmayan anonim şirket hükümlerinin doğrudan uygulanmaması gerekmektedir¹¹.

eTK döneminde, özellikle KoopK'nun kabulünden sonra, kooperatiflerin ticaret ortaklığı sayılıp sayılamayacağı tartışmalara yol açmıştır. Amaçları, amaçlarına ulaşabilmek için yararlandıkları araçları, ortaklarının eşit hak ve borçlara sahip olması ile yöneticilerinin şirket yönetim anlayışı ile hareket etmediğinden bahisle kooperatiflerin ticaret ortaklığı sayılamayacağı görüşüne¹² karşılık diğer görüş, kazanç sağlama ve dağıtma biçiminde olmamakla birlikte yine de ekonomik bir amaç güdüldüğünden¹³, 5146 sayılı Kanun ile değişik KoopK'nda teşekkül yerine ortaklık sözcüğü kullanılmasından ve KoopK m. 98 ile anonim şirket hükümlerine yapılan yollamadan dolayı kooperatiflerin de ticaret ortaklığı sayılması yönündedir¹⁴. Kaldı ki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu¹⁵'nin 124/I hükmüyle kooperatiflerin ticaret ortaklığı olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bununla birlikte hükmün ikinci fıkrasında, şahıs ve sermaye ortaklıkları ayrımında kooperatifin kendine has özellikleri sebebiyle kooperatiflere yer verilmemiş olup bunları üçüncü bir grup olarak değerlendirmek gerektiği anlaşılmaktadır. Gerçekten de kooperatiflerde hem kişi hem de sermaye ortaklıklarına özgü nitelikler bulunduğu gibi, ne kişi ne de sermaye ortaklıklarında görünen kooperatiflere has kimi özelliklerle karşılaşılmaktadır. Söz gelimi kişi ortaklıklarında olduğu gibi kooperatiflerde de her ortak sahip olduğu paydan bağımsız olarak bir oy hakkına sahiptir. Buna karşılık sermaye ortaklıklarında olduğu gibi kooperatiflerde de ortağın ölümü bir sona erme sebebi değildir. Yine ortaklar kural olarak alacaklılara karşı sorumlu değildir. Ancak kar paylaşımının esas olmaması tamamen kooperatiflere has bir özelliktir.

¹¹ Karahan/Deryal, **a.g.e.**, s. 827.

¹² Orhan Nuri Çevik, “*Kooperatifler Ortaklık (Şirket) Değildir*”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Ekim 2006, S. 2, s. 9-10; Yahya Deryal, **Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması, Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994, s. 309-310.

¹³ Kooperatiflerin ekonomik yarar sağlamayı amaçladığı tespitine katılmakla beraber, bunların kazanç paylaşmak amacı güden tüzel kişiler başlığı altında ele alınmasının isabetli olmadığı yönünde bkz. Kemal Oğuzman/ Özer Seliçi/ Saibe Oktay Özdemir, **Kişiler Hukuku**, 14. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 252.

¹⁴ Domaniç, **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, s. 14, dpn. 4; Mehmet Bahtiyar, **Ortaklıklar Hukuku**, Güncellenmiş 13. bs., Beta, İstanbul, 2019, s. 1-2.

¹⁵ 14.2.2011 T. RG. Bundan sonra kısaca **TTK** olarak anılacaktır.

Dolayısıyla kooperatiflerin şahıs-sermaye ortaklığı ayrımında yer almaması bilinçli ve isabetli bir yaklaşımdır¹⁶.

Kooperatiflerde amaç, kazanç elde etmek değil, aksine ekonomik yönden güçsüz olan ve bir anlamda özgürlük savaşı veren orta durumdaki kişileri sunulan hizmetlerden giderek daha fazla yararlandırmaktır¹⁷. Kooperatiflerin bireylere ve topluma sağlayabileceği faydalar çok çeşitlidir. İyi yönetilen kooperatiflerin toplumda birlik ve beraberlik duygusunun gelişmesinden başlayarak demokratik yönetim anlayışının gelişmesine, tüketim kooperatifleri eliyle aşırı fiyat artışlarının önüne geçilmesine, tüketicilerin kaliteli malları en uygun şartlarla satın almasına, yapı kooperatifleriyle özellikle dar gelirli kişilerin uygun koşullarda ev ve işyeri sahibi olmasına ve beraberinde düzenli şehirleşmenin sağlanmasına, üretim kooperatifleri sayesinde üreticilerin mal ve hizmetlerini uygun koşullarda tüketicilere ulaştırmasına, üretim ve tüketime daha planlı olmasına, ekonomideki dalgalanmanın azalmasına, kredi kooperatifleri sayesinde üreticilerin en uygun koşullarda kredi sağlamasına varana kadar sayısız yararından bahsedebiliriz.

Ülkemizde kendilerine duyulan gereksinim doğrultusunda, çok çeşitli kooperatif türlerine rastlamak mümkündür. Tabi oldukları yasa bakımından kooperatifler, 1163 sayılı KoopK'a yani genel hükümlere tabi kooperatifler ve özel kanunları bulunan 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ile 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri olarak sınıflandırılabilir. Çalışmamızda daha ziyade kooperatiflerin de büyük çoğunluğunu oluşturan 1163 sayılı KoopK'a tabi kooperatifler incelenecektir.

Ülkemizin ekonomik yapısı da dikkate alındığında kooperatiflerin daha yaygın ve aktif olması gerekirken hâlihazırda durum böyle değildir. Bunun sebeplerinden biri de toplumun kooperatifler ve dolayısıyla kooperatif ortağının hak ve yükümlülükleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasıdır. Kooperatiflerden daha çok istifade edilmesi ve ülkemizde de yaygın hale gelmesi gerektiğini düşündüğümüzden çalışmamızda kooperatif ortaklarının hak ve yükümlülükleri

¹⁶ Oruç Hami Şener, **Ortaklıklar Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 108-109.

¹⁷ Ömer Teoman, “Kuzey Avrupa Ülkelerinde Tüketim Kooperatifçiliği ve Bu Alandaki Bazı Ortak Çalışmalar (NORDKOOP)”, **Tüm Makalelerim**, C. I-II, 2. bs., On İki Levha, İstanbul, 2012, s. 43.

mevzuat, doktrin ve yargı kararlarıyla birlikte hukuki zeminde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın ilk bölümünde, söz konusu hak ve yükümlölüklerle doğrudan bağlantılı kooperatifçilik ilkeleri incelenmiştir. İkinci bölümde katılma, koruyucu ve malvarlıksal olarak sınıflandırılabilen kooperatif ortaklarının hakları hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak çalışmamızın üçüncü bölümünde, kooperatif ortaklarının kanundan ve ana sözleşmeden doğan borçları ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN DAYANDIĞI İLKELER

Kooperatifler, ortaklarının ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korumak amacıyla kurulurlar. Söz konusu amaca ulaşılabilmesi ise ortaklara bazı hakların tanınması ve yükümlülüklerin getirilmesi ile mümkün olur. Bu bağlamda KoopK, ortakların hak, borç ve yükümlerini, kooperatifin niteliğine uygun bir şekilde düzenlemiştir. Kooperatifin niteliğine uygun bu düzenleme sayesinde kooperatif ile ortakların menfaati dengelenmiştir.

Çalışmamızda, kooperatifçiliğin kooperatif ortaklarının hak ve yükümlülükleri ile en sıkı bağlantılı kişisel katkı ilkesi, açık kapı ilkesi, sermayenin korunması ilkesi, eşitlik ilkesi ile son olarak demokratik yönetim ilkesi ele alınmıştır.

I. KİŞİSEL KATKI İLKESİ

Kooperatifte ortakların hak ve yükümlülükleri maddi olmaktan ziyade kişisel niteliktedir. Nitekim ortakların maddi nitelik taşıyan hak, borç ve yükümleri az olduğu gibi, ağırlık taşıyacak bir önemi de haiz değillerdir¹⁸. Ortağın hak ve borçları, şirket amacının elde edilmesindeki önemine binaen adeta ortağın kişiliğine bağlanmıştır¹⁹. Kaldı ki kooperatifler, ticaret ortakları arasında ortaklarına en fazla yönelen ortaklık türüdür. Öyle ki, kar elde edip ortaklarına paylaşırma amacı güden diğer şirketlerin aksine kooperatifler, ortaklarının günlük ihtiyaçlarından konut ihtiyaçlarına, mesleki menfaatlerinden kredi gereksinimlerine kadar geniş bir alanda ekonomilerini geliştirmeye hizmet eder²⁰. Söz gelimi konut kooperatiflerinin amaçları ticaretle uğraşmak değil, üyelerini amaçlarına uygun bir şekilde mesken

¹⁸ Ünal Tekinalp (Reha Poroy/ Ersin Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, Güncelleştirilmiş 13. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 641.

¹⁹ Ünal Tekinalp, **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sıfatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, İstanbul, 1972, s. 31.

²⁰ Ulaş Demir, **Kooperatifler Kanunu'na Göre Ortaklıktan Çıkarma**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2006, s. 40.

sahibi yapmaktır. Bununla birlikte ticaretle uğraşamamak, gereksinim fazlası taşınır ve taşınmazları satarak değerlendirmemek anlamına gelmez²¹.

Kooperatiflerde ortakların hak, borç ve yükümlerinin kişisel nitelikte olması kooperatifin amacından kaynaklanır. KoopK m. 1’de belirtildiği üzere, kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulur. Kooperatiflerde amacı gerçekleştirmek için öngörülen karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet araçları ancak kişisel katkı ile gerçekleştirilebileceğinden²² ortakların hak, borç ve yükümlerinin de daha ziyade kişisel nitelikte olması doğal bir sonuçtur.

Kooperatifin çalışma konularının elde edilebilmesinde birey olarak kullanılan ortak araçların yanı sıra sınırsız sorumluluk, ek ödeme yükümlülüğünde, bir ortak bir oy ilkesinde yine çıkmada kişisellik ilkesi somutlaşır. Söz gelimi, kooperatifte ortak kural olarak istediği zaman çıkabilir, çıkabilmek için payını devretmek zorunda değildir. Bu da hem aşağıda açıklayacağımız açık kapı ilkesinin hem de kişiselliğin bir sonucudur²³.

Önemle belirtmek gerekir ki, kişiselliğin en önemli uygulamalarından birine ortaklığa kabul şartlarını belirleyen ve açık kapı ilkesini sınırlayan ana sözleşme hükümlerinde rastlanır. Öyle ki hükümlerde ayrıntıya gidildikçe arandığı ortağın kişiliği ortaya çıkar²⁴. Kişiliğe bağlı şartların ortadan kalkması halinde kooperatife çıkarma imkânı verilmiştir. Böylelikle ortak sıfatının sona ermesinde de kişisellik ilkesi kendisini gösterir²⁵.

II. AÇIK KAPI İLKESİ

Açık kapı ilkesi kooperatifi tanımlayan KoopK m. 1’in unsurlarından değişir ortaklık ve değişir sermaye unsurlarının doğal bir uzantısıdır. Kaldı ki kooperatif tek

²¹ Oğuz İmregün, **Bilirkişi Raporları (1985-1986)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 90.

²² Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1854, s. 641; Demir, **a.g.e.**, s. 43.

²³ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1751, s. 589-590.

²⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 33; Demir, **a.g.e.**, s. 44.

²⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 35; Demir, **a.g.e.**, s. 43-44.

başlarına olmanın zayıflığını kooperatifleşme ile aştıkları bir kişi birliğidir²⁶. Tekraren ifade etmek gerekir ki kooperatif, amacı itibariyle diğer şirket tiplerinden farklıdır. Bu sebeple de kişisel ekonomilerini geliştirmek isteyen kişilere kooperatifin kapısı kapatılamaz²⁷. Hizmetlerinden yararlanabilecek ve kooperatif ortaklığının sorumluluklarını kabul eden herkese kooperatifler, cinsiyet ve sosyal, ırksal, siyasal, dinsel ve her neviden ayırım gözetmeksizin²⁸ açıktır²⁹. Nitekim Türk hukukunda yapı kooperatifleri³⁰ dışında açık kapı ilkesine bağlı olarak ortak sayısının veya sermaye miktarının sınırlandırılarak kooperatif kurulması mümkün değildir³¹. Öte yandan kooperatif ortaklığına girmek için gerçek kişilerin medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmaları icap eder³². Doktrinde bazı yazarlar, yasal düzenlemede aranan fiil ehliyeti şartının “tam fiil ehliyeti” olarak katı ve dar yorumlanmaması gerektiğini, aksine yorumun uygulamada önemli problemlere yol açabileceğini savunmaktadır³³. Söz gelimi, ana sözleşmesinde mirasçıların ortaklığına izin verilen bir kooperatifte, ortağın ölümü üzerine kalan tek mirasçısı reşit olmayan veya kısıtlı biriye, bu kişi kooperatife ortak olamayacak mıdır?

Belirtmek gerekir ki, açık kapı ilkesi keyfiliğe yer bırakmaz yani her isteyen istediği gibi kooperatife girip çıkamaz³⁴. Bu sebeple ilkenin sınırları kanuna uygun bir biçimde çizilebilir. Yargıtay 11. HD’nin 13.12.1974 tarihli kararı³⁵ açık kapı ilkesinin sınırlarının çizilmesinde dikkat çekicidir:

“Kooperatifleri tanımlayan 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1. maddesinde kooperatiflerin (değişik ortaklı ve değişir sermayeli teşekküller) olduğu belirtilmiş olmakla Türk hukuku açısından kooperatiflerde “açık kapı ilkesi”

²⁶ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1799, s. 610.

²⁷ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1799, s. 610.

²⁸ Görme özürü bir kişinin de taşıma kooperatifine ortak olabileceği yönünde bkz. Y. 11. HD. 17.10.1989, E. 7990, K. 5437, Gönen Eriş, **Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998, s. 282-283.

²⁹ Yusuf Üstün/Muhittin Aydın, **Kooperatifler Hukuku**, Seçkin, 2. Bası, Ankara, 2017, s. 25;

³⁰ KoopK m. 8/III; “Yapı kooperatiflerinde konut, işyeri ve ortak sayısı genel kurulca belirlenir. Yönetim Kurulu, genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydedemez.”

³¹ KoopK m. 2/II; “Sermaye miktarı sınırlandırılarak kooperatif kurulamaz.”

³² KoopK m. 8/I.

³³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 109; Karahan/ Deryal, **a.g.e.**, s. 831.

³⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1800, s. 610-611.

³⁵ Y. 11. HD. 13.12.1974, E. 1974/2697, K. 1974/3620, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUu2v7MqEk00g~~>, 24.02.2019.)

benimsenmiş bulunmaktadır. Davalı kooperatifin ana sözleşmesinde de yer alan bu prensibe göre Kooperatifler Kanununun 1. maddesinde sözü geçen kişi ve teşekküller, kural olarak kooperatiflere üye olabilirler. Bunların üye olma isteğinin kooperatifin yetkili kurulunca kabul edilmesi ile ortaklık bağıtı tamamlanmış olur. Bu akit serbestisini ve ana kuralını sınırlıyan kanunî engeller yanında (Borçlar Kanununun 19 ve 20. maddelerinde gösterilen nedenler gibi) kooperatif ana sözleşmesinde de “açık kapı ilkesinin” tümü ile ortadan kalkması sonucunu doğurmayan özel nitelikte koşullar konabilir. Bu takdirde kooperatif yetkili organı, statüde yer alan koşulları gerçekleştirmiyen kimselerle kooperatife alınmasında kişisel ve objektif nitelikte haklı ve sakıncalı gördüklerini üyeliğe kabul etmemek yetkisi haizdir.”

Açık kapı ilkesi hem ortaklar hem de kooperatif açısından söz konusudur. Ortaklar, kooperatife girmek ve kooperatifin sosyal ve ekonomik yararlarını diğer ortaklarla eşit düzeyde paylaşmada ve yine kooperatifin hizmetlerine gereksinim duymadığı kanısına vardığında kooperatiften çıkmakta serbesttir³⁶. Nitekim kooperatifler kimsenin ortak olmaya zorlanamayacağı gönüllü kuruluşlar olarak nitelendirilmektedir³⁷.

Kooperatif bakımından açık kapı ilkesi, kooperatife girme isteklerinin hepsinin kabulü anlamına gelmez³⁸. Kooperatif, anasözleşmesinde belirtilen koşullara uymayan kimselerin giriş isteklerini reddedebilir³⁹. Dahası kooperatif, bütün ortakların yararına olarak herhangi bir ortağı kooperatiften çıkarabilir. Bu

³⁶ Mülâyim, **a.g.e.**, s. 61.

³⁷ Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 25.

³⁸ Yargıtay’ın tartışılacak nitelikte bir kararına göre kooperatif ortaklığına kabul, yönetim kurulunun takdir ve kabulüne bağlıdır. Bkz. Y. 11. HD. 10.03.1987, E. 906, K. 1409. Eriş, **a.g.e.**, s.279-280.

³⁹ Kooperatifin red kararı üzerine ortağın dava açabileceği yönünde bkz. Y. 11. HD. 27.02.1997, E. 1997/491, K. 1997/1156; “...Davacı, davalı kooperatifin ortaklık koşullarını taşıdığı inancıyla ortaklık başvurusunu yapmış, ancak bu isteği yönetim kurulunca reddedilmiştir. Kooperatifin bu olumsuz tutumu karşısında ilke olarak davacının ortaklığa giriş isteği ile dava açma hakkı vardır. O halde mahkemece 1163 sayılı Kooperatifler Yasasının 8.maddesi ve anasözleşmenin 11.maddesi çerçevesinde inceleme yapılarak dosyadaki belgelerin değerlendirilmesi suretiyle sonucu çerçevesinde bir karar vermek gerekir.” Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ5UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVYfRv!wOYmiw~~~> 30.01.2019).

durumda açık kapı ilkesi ihlal edilmiş sayılmaz⁴⁰. Ancak KoopK m. 16/I'de düzenlendiği üzere, kooperatif ortaklığından çıkarılmayı gerektiren sebeplerin anasözleşmede açıkça gösterilmesi gerekir. Dolayısıyla anasözleşmede açıkça gösterilmeyen sebeplerle ortağın çıkarılması kanuna aykırılık teşkil eder⁴¹. Hâlbuki anonim şirketlerde gerçek anlamda ortaklıktan çıkarma müessesesi bulunmamakta, ortaklıktan çıkarılma sonucunu doğurabilecek tek hal ise sermaye koyma borcunu ifa etmeyen ortağın ıskat müeyyidesine tabi tutulmasıdır⁴². Bu ihtimalde dahi her zaman ortaklıktan çıkarılma meydana gelmez. Zira ıskat sadece uygulandığı payların sona ermesine yol açar, mezkûr pay sahibinin başka payları varsa bu paylar ıskattan etkilenmeyeceğinden pay sahipliği de devam eder.

Kooperatif amacının elde edilmesi olanaklarının sağlanması bakımından anasözleşmede ortak olabilmenin şartları düzenlenebilir. Söz gelimi, inşaat mühendisi, küçük sanayici sayılamayacağı için, anasözleşmesinde ortaklarının bu niteliği taşıması koşulunu getiren küçük sanayi sitesi yapı kooperatifine ortak olamaz⁴³. Buna karşılık Yargıtay bir kararında, anasözleşmede yazılı sanayi kollarından birine mensup olmadığı halde, ortaklığa kabul edilmiş bulunmasına ve aradan geçen uzun seneler boyunca bu duruma kooperatifçe rıza gösterilmiş olmasına ve gerçek dışı beyan da bulunmadığına göre, bu kişinin ortak sayılacağına hükmetmiştir⁴⁴.

Kooperatif yönetimi, ortak olmak için başvuran kişinin sadece ortak olabilme şartlarını taşıyıp taşımadığı hususlarını inceler, şartları haizse o kişiyi ortaklığa kabul etme durumundadır⁴⁵. Kooperatife yöneltilen giriş talebinin muhatabı yönetim kuruludur, ancak anasözleşmeye hüküm konularak bu yetkinin genel kurula verilmesi de mümkündür⁴⁶.

⁴⁰ Mülâyim, **a.g.e.**, s. 62.

⁴¹ Y. 11. HD. 3.1.1977, E. 5357, K. 5626 bkz. Özmen, **Kooperatifler**, s. 161.

⁴² Aytekin Çelik, **Anonim Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma**, Güncellenmiş 4. bsk., Seçkin, Ankara, 2016, s. 329.

⁴³ Bkz. Y. 11. HD. 29.06.1992, E. 7970, K. 8062, Eriş, **a.g.e.**, s. 290-291.

⁴⁴ Y. 11. HD. 11.05.1988, E. 1641, K. 3240 bkz. Eriş, **a.g.e.**, s. 280-281.

⁴⁵ İlker Tüneri, **Kooperatifler Uygulaması**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 90.

⁴⁶ Karahan/ Deryal, **a.g.e.**, s. 835.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, haklı bir neden olmadan, ortaklığa kabule ilişkin isteği reddedilen kişinin yargı mercilerine başvurabileceğine hükmetmiştir⁴⁷. Fakat aranan şartları taşımasına rağmen kişiliğine yöneltilebilecek ve kooperatife zarar verebilecek bir itiraz sebebi mevcutsa açık kapı ilkesine rağmen başvuran kişi ortak olarak kooperatife alınmayabilir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki açık kapı ilkesi mutlak değildir; kooperatifin niteliği, özellikleri ve diğer bazı haklı sebepler onu nisbi olmaya sevk eder⁴⁸. Söz gelimi, yapı kooperatiflerinin her yıl yaptıkları genel kurullarda kooperatiftan çıkan veya çıkarılan ortakların yerine alınacak kişilerden “giriş aidatı” istenmesi olağandır⁴⁹. Zira inşaatı ileri safhada bir kooperatife sadece ortaklık payı ve o zamana kadar birikmiş aidat toplamını ödemekle ortak olmak mümkün olduğundan bu durum önceki ortakların zararına yol açabilir. Bu sebeple ortak olmayı talep eden kişilerden giriş aidatı alınması açık kapı ilkesinin nisbi uygulamasına örnek teşkil edebilir.

III. SERMAYENİN KORUNMASI İLKESİ

Sermayenin korunması ilkesi, açık kapı ilkesinin uzantısı ve aynı zamanda tamamlayıcısı niteliğindedir⁵⁰. Bunun anlamı kooperatif kapısı nasıl ki girmek isteyeneye açıksa çıkmak isteyeneye de kapatılamaz. Bununla birlikte çıkmanın kooperatife zarar vermemesi gerekir⁵¹. Dolayısıyla ortağın çıkma hakkı ile kooperatif menfaatlerini dengeleme hususunda sermayenin korunması ilkesine ihtiyaç duyulmuştur.

KoopK, sermayenin korunması ilkesi doğrultusunda çıkış payının hesabı, ödenme zamanı ve geciktirilmesi hususunda çeşitli koruyucu hükümler sevk etmiştir. Söz gelimi, KoopK m. 10’da, her ortağın kooperatiftan çıkma hakkının bulunduğu belirtildikten sonra anasözleşmeye konulacak bir hükümle çıkmanın kooperatifin varlığını tehlikeye düşürmesi halinde ayrılmak isteyen ortağın tazminat ödeyeceği

⁴⁷ YHGK. 11.05.1988, E. 11/258, K.409, Eriş, **a.g.e.**, s. 270-271.

⁴⁸ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1806, s. 612.

⁴⁹ Tüneri, **a.g.e.**, s. 73.

⁵⁰ Demir, **a.g.e.**, s. 32.

⁵¹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1807, s. 612.

düzenlenmiştir. KoopK m. 11’de ise süre yönünden kooperatiften çıkma hakkının kullanılmasının, anasözleşme ile en çok 5 yıl için sınırlandırılabilceği, haklı ve önemli sebeplerle bu süreden evvel çıkabileceği hususunda anasözleşmeye hüküm konulabileceği hükme bağlanmıştır. Buna karşılık aynı maddenin 3. fıkrasında çıkmak isteyen bir ortağın kooperatiften çıkmasının önlenemeyeceği ifade edilmiştir. Dahası Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yakın tarihli bir kararında, ödeme güçlüğüne düşerek istifa eden ortaktan, istifa öncesi doğmuş aidat aslı ve fer’ilerin ödenmesini istemenin, açık kapı ilkesinin önünü tıkamak anlamına geleceğini içtihat ederek konuyu bir adım daha öteye taşımıştır⁵².

IV. EŞİTLİK İLKESİ

Türk Hukukunda eşitlik ilkesinin⁵³ birincil normatif kaynağının Anayasa⁵⁴ olduğu genel olarak kabul edilirken⁵⁵ KoopK m. 23’te ortakların bu kanunun kabul ettiği esaslar dâhilinde hak ve vecibelerde eşit olduğu açıkça hükme bağlanmıştır. Bu hükmün emredici niteliğine vurgu yaparak hâkim tarafından re’sen göz önünde tutulması gerektiğine işaret eden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı’nda aynen şu ifadelerle yer verilmiştir:

“Somut olayda mahkemece asıl davada davacının ne dava dilekçesinde ne de aşamadaki beyanlarında eşitlik ilkesine aykırı davranıldığına ilişkin bir iddiası bulunmadığı taleple bağlılık ilkesi gereği eşit davranılıp davranılmadığının resen

⁵² YHGK 7.03.2018, E. 2017/2538, K. 2018/440, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeU3AbAqPzgH4w~~>, 24.02.2019.)

⁵³ Anonim ortaklıklardaki eşitlik ilkesi ile kıyas için bkz. Şükrü Yıldız, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

⁵⁴ 7 Kasım 1982 tarih ve 2109 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

X. Kanun önünde eşitlik

MADDE 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 7/5/2004-5170/1 md.) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (Ek cümle: 12/9/2010-5982/1 md.) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

(Ek fıkra: 12/9/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

⁵⁵ Yıldız, **a.g.e.**, s. 56; Tekinalp, **a.g.e.**, s. 37.

araştırılamayacağı gerekçesiyle tapu iptali ve tescil isteminin reddine karar verilmiş ise de, davacı tapu iptali ve tescil ettiğine ve taraf bunu ileri sürmese bile Kanunun 23'üncü maddesi emredici nitelikte olup, mahkemece kendiliğinden gözetilmesi gerektiğine göre, eşitlik ilkesi gereği diğer ortaklara yapılan devirlerin hangi şartlarda gerçekleştiği mahkemece resen incelenmelidir.⁵⁶”

Yargıtay'ın kooperatiflerde eşitlik ilkesine dair buna benzer çok çeşitli kararları mevcuttur. Bunlara yer vermeden önce kavram olarak eşitliğin incelenmesi gerekmektedir.

A. Kavram

Hukuk ve ahlak alanında eşitlik, çoğu kez “eşitlere eşit ya da benzer durumlara benzer işlem yapılması” gerektiği ifade edilir⁵⁷. Dolayısıyla eşitlik statülerin ve hakların düzenlenmesiyle alakalı olup bunların ideal düzenine işaret etmektedir⁵⁸.

Kooperatiflerde eşitlik ilkesi ise, ortaklara aynı hakkın tanınması ve aynı sorumlulukların yükletilmesi manasını taşır. Başka bir anlatımla, ortaklara tanınan haklarda ve yükletilen borçlarda hiçbir ayrımın yapılmamasıdır.

Eşitlik ilkesini ihlal eden kooperatif organlarının kararları yönünden herhangi bir kazanılmış hak söz konusu olmaz. Örneğin, Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin bir kararında eşitlik ilkesine aykırı genel kurul kararının bir kazanılmış hak bahsetmeyeceği şöyle ifade edilmiştir:

“İptali talep edilen 11.05.2008 tarihli olağanüstü genel kurul toplantısının 5. maddesinde eşitlik ilkesine aykırı olması nedeniyle 25.06.2006 tarihli genel kurulda alınan bu kararın iptaline, 6. maddesinde de kur'a çekiminin olağanüstü genel kurul toplantısını müteakip yapılmasına karar verilmiştir.

⁵⁶ YHGK. 28.03.2018, E. 2017/1910, K. 2018/561, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUfwp6p3PwFYQ~~>, 17.02.2019.)

⁵⁷ Yıldız, **a.g.e.**, s. 31.

⁵⁸ Yıldız, **a.g.e.**, s. 30.

Dosya kapsamındaki delil ve belgelerin incelenmesinden davacı yönetim kurulu eski üyelerine istedikleri konutu seçme hakkı verilerek kur'a dışı bırakılmaları ve belirlenecek şerefiye bedelinden muaf tutulmalarına yönelik karardan sonra yönetim kurulu üyelerine herhangi bir seçim hakkı kullandırılmadığı, 11.05.2008 tarihinde yapılan kur'a çekiminde davacılar O. Ç. ve İ. Ş. adına da kur'a çekildiği anlaşılmıştır.

Kooperatifin en yetkili organı genel kuruldur. Genel kurulca değişen şartlar ve kooperatifin diğer ortaklarının durumu göz önüne alınarak eşitlik ilkesi gereğince önceki genel kurul kararının değiştirilmesinde ilke olarak kazanılmış hak ihlali ve yasaya aykırılık bulunmamaktadır⁵⁹”

B. Eşitlik Türleri

KoopK'nda genel anlamda eşitlik düzenlenmişse de yerine göre değişik türde eşitlikten bahsedilmekte, sadece belli bir anlamda eşitlik anlaşılmamaktadır⁶⁰. Kooperatiflerde eşitlik, aşağıda açıklandığı üzere mutlak ve nisbi eşitlik olarak iki türdür. Birtakım hak, borç ve yükümlülüklerde mutlak eşitlik kabul edilirken diğer tarafta bazılarında nisbi eşitlik söz konusudur⁶¹.

Hak ve vecibelerde eşitlik başlıklı KoopK m. 23, ortakların bu kanunun kabul ettiği esaslar dâhilinde hak ve borç ve yükümlerde eşit olduğunu düzenlemekle birlikte hangi durumlarda mutlak hangi durumlarda nisbi eşitliğin uygulanacağını düzenlememiştir. Doktrinde ortağa tanınan hak, bir yararlanma, elde etme ve menfaat sağlama hakkı değil de, koruyucu hak ise eşitlik ilkesinin mutlak uygulanması gerektiği savunulmaktadır⁶².

Konuya ilişkin doktrinde Tekinalp aynen, “...Ortağa tanınan hak, bir yararlanma, elde etme, menfaat sağlama hakkı değil de koruyucu bir hak ise eşitlik

⁵⁹ Y. 23. HD. 21.02.2012, E. 2011/3991, K. 2012/1229, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUJ754NjLS96A~~>, 17.02.2019.)

⁶⁰ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1856, s. 642.

⁶¹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1856, s. 642.

⁶² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 39; Eriş, **a.g.e.**, s. 635; Abuzer Kendigelen, **Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz**, İstanbul , 1999, s. 42.

mutlak olmalıdır... (ortağın) genel kurul kararı aleyhine iptal davası açması için, kooperatifle yaptığı alış-verişin esas tutulmasına; bilgi almak için ödediği primin yüksekliğine; yöneticilere sorumluluk davası yöneltmesi için teslim ediminin tutarına bakmaya gerek yoktur. Son örneklerde ortak maddi bir yarar elde etmemekte, bir hakkı korumaktadır. Hakkın korunması, kanunsuzluğa karşı kanun yollarına başvurulması, ortağın (veya üyenin) o kişi birliğine getireceği katkıya bağlanamaz.” ifadelerini kullanmaktadır⁶³.

Yargıtay kararlarında da mutlak-nisbi eşitlik ayırımına yer verilmiştir. Örneğin 11. HD. 26.9.2000-2000/7188 sayılı kararında⁶⁴ aynen şu ifadelere yer verilmiştir: *“1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 23. maddesi hükmüne göre, ortaklar bu yasanın kabul ettiği esaslar içinde hak ve yükümlülüklerde eşittirler. Ancak, belirlenen bu eşitlik kavramının mahiyetinin açıklığa kavuşturulması zorunludur. Bilindiği üzere, anılan kavramın mutlak ve nisbi alt kategorileri vardır. Ne var ki yasadaki tanım ne mutlak ne de nisbi eşitliği kasetmiştir. Mutlak ve nisbi eşitliğin ayırdedici ölçütleri uygulamada ve öğretide tartışılmış, bu kavramın içeriği tanıma kavuşturulmaya çalışılmıştır. Kooperatif ortaklığı somutunda açıklanacak olursa, mutlak eşitlikten, koşullar ve nedenler ne olursa olsun bütün ortaklara aynı hakların tanınip aynı yükümlülüklerin yüklenmesi anlaşılmalıdır. Örneğin, aynı pay sayısına eşit oy hakkı tanınması, ortakların kooperatif organlarına aday olmalarına eşit şans ve olanak sağlanması gibi... Bir başka anlatımla, ortaklık statüsünden doğan objektif haklara sahip olma ve bunların korunmasını isteme hakkı, mutlak eşitlik kapsamındaki haklardandır. Buna karşın, kooperatif ortaklığına bağlı olarak yararlanma ve maddi menfaat sağlamada ortağın eylemli katkısı ve özverisinin gözetilmesi ise nisbi eşitlik ilkesi gereğidir. Nitekim, bu konuda ilke niteliği taşıyan Dairemizin 03/03/1981 gün ve 1981/287-910 sayılı içtihadında da, kooperatif amacına ulaşılmasında önemli katkı ve çabası olan yöneticilere ayrıcalık sayılabilecek avantajlar sağlanması nisbi eşitlik kavramı çerçevesinde değerlendirilerek eşitlik ilkesini zedeleyici nitelikte bulunmamıştır. Koşullar ve*

⁶³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 39-40.

⁶⁴ Y. 11. HD. 26.9.2000, E. 2000/3987, K. 2000/7188, **Hukuk Medeniyeti.org**, (Çevrimiçi, <https://www.hukukmedeniyeti.org/karar/251671/esitlik-ilkesi-genel-kurul-karari-kooperatif-ortak/>, 16.02.2019).

katkıları eşit olmayanlara farklı ölçülerin uygulanması eşitlik ilkesine aykırı olmayabilir.”

Mutlak- nisbi eşitlik ayrımı, kanunun eşitliğin hangi eşitlik olduğunu kesin olarak belirttiği durumlarda söz konusu olmaz. Bir diğer ifadeyle, kanun eşitliğin tipini göstermişse ona uyulması gerekir. Söz gelimi, KoopK m. 48/I genel kurulda her ortak yalnız bir oya sahiptir; KoopK m. 24/III ortakların bilgi edinmek hakkı, anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararıyla bertaraf edilemez veya sınırlandırılmaz düzenlemelerinde mutlak eşitliğe işaret edilmiştir. Nitekim mutlak eşitliğin tanındığı durumlarda öngörülen hüküm emredici nitelik taşır⁶⁵. Öte yandan nisbi eşitliği ölçü alan KoopK m. 38/II’de, ortaklar arasında risturn dağıtımı öngörülmüşse bu dağıtımın ortakların muameleleri oranında yapılacağı düzenlenmiştir. Konuya ilişkin Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de aynen şu ifadeleri kullanmıştır:

“1163 sayılı Kooperatifler Kanununun mutlak eşitliği öngördüğü hükümlerde, istisnasız buyurucu nitelik bulunduğu halde, nisbi eşitlikte buyurucu veya yorumlayıcı hükümler düzenlenmiştir. Fakat söz konusu yasanın, sadece eşitlik ilkesinden söz ettiği mutlak veya nisbi eşitlik ayrımı yapmadığı, dolayısıyla mutlak eşitliği öngördüğü ileri sürülebilirse de, asıl amacı kooperatiflerde hiçbir şekil ve ölçüde keyfi harekete yer vermemektedir. Mutlak eşitliğin veya nisbi eşitliğin yasa tarafından buyurucu hüküm olarak öngördüğü hallerde bu hususun aksi ana sözleşme ile düzenlenemez. Bunun dışında eşitlik ilkesine uygun biçimde, eşitsizlik de yaratmamak kaydı ile ana sözleşme ile istenilen hususlara da yer verilebilir özellikle, nisbi eşitliği sağlayan ölçü, kooperatif amacının elde edilmesine yardım ediyorsa, gerek ana sözleşme ve gerekse ana sözleşme de düzenlenmemiş olsa bile, usulüne uygun olarak alınan genel kurul kararları ile de kabul edilebilir.”

Mutlak eşitlikle nisbi eşitlik arasındaki temel fark, mutlak eşitlikte dağıtılan şeylerin aynı olması ve sayısal eşitliğine karşılık nisbi eşitlikte bu yönde farklılıkların

⁶⁵

Tekinalp, a.g.e., s. 41.

mevcudiyetidir⁶⁶. Çalışmamız bağlamında bu eşitlik türlerini de aşağıda açıklamayı faydalı görüyoruz.

1. Mutlak Eşitlik

Mutlak eşitlik, şartlar, sebepler, katkı ve özveriler eşit olmadığı halde her ortağa aynı hakkın tanınması ve/veya borç ve yükümün yükümlenilmesi olarak tanımlanmaktadır⁶⁷. Bir başka deyişle mutlak eşitlik, ortaklar arasındaki çeşitli sebep ve şartlar nedeni ile doğan farkları, değişik durumları göz ardı ederek tanınan eşitliktir⁶⁸. Söz gelimi, sermaye payları, kooperatifle ilişki düzeyi, kooperatife katkısı ne olursa olsun KoopK m. 48 uyarınca, genel kurulda her ortak sadece bir oy hakkına sahiptir. Bu sebeple kooperatiflerde oy hakkında mutlak eşitlik ilkesi kabul edildiğini kolaylıkla ifade edebiliriz.

Mutlak eşitlik, eşit durumda olmayanlara eşit işlem yapmak, eşit ölçüyü uygulamak prensibine dayanır⁶⁹. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin bir kararında⁷⁰, yapı kooperatifi ortağının, kural olarak dairesinin kendisine teslimi ya da tapu iptali ve tescili talebinde bulunabilmesi için davaya konu edilen taşınmaza yönelik olarak, kooperatife karşı tüm edimlerini yerine getirmiş olduğunu, hiçbir ediminin kalmadığını, diğer üyelerle eşit durumda olduğunu kanıtlaması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca kooperatif aynı durumdaki ortaklarına eşit işlem yapmak zorunda olduğundan, davacı ile aynı durumda olan birçok ortağa borca rağmen dairelerinin tahsis edilip edilmediğinin, tapularının verilip verilmediğinin belirlenmesi gereği hükme bağlanmıştır.

Bununla birlikte uygulanan ölçünün eşit olması, çıkardığı sonuçların her zaman eşit olmasına yol açmaz. Şart ve durumlar birbirinden farklı olduğu ölçüde eşitsizlik de artacaktır⁷¹. Yargıtay, konut tipleri farklı olsa bile, tüm konutların alt

⁶⁶ Yıldız, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁷ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1857, s. 642.

⁶⁸ Yıldız, **a.g.e.**, s. 33.

⁶⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 38; Yıldız, **a.g.e.**, s. 33

⁷⁰ Y. 23. HD., 23.05.2016, E. 2016/3202, K. 2016/3115, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWUbeG7jmsIyA~~>, 16.05.2019).

⁷¹ Yıldız, **a.g.e.**, s. 33.

yapı inşaatları için yapılan giderlerden farklı değil, eşitlik kuralı gereği tüm ortaklara eşit olarak paylaştırılması gerektiğine karar vermiştir⁷².

KoopK, oy hakkının yanı sıra bilgi edinme hakkına, iptal davasına ve tasfiye payına ilişkin hükümleri mutlak eşitlik ilkesi bağlamında düzenlemiş; eşit olmayanlara eşit hak verip, eşit borç ve yüküm öngörmüştür.

2. Nisbi Eşitlik

Normatif eşitlik de denen nisbi eşitlik kavramı, ortakların çeşitli sebeplerden doğan farklı durumlarının, değişik şartlarının göz önüne alınıp değerlendirilmesiyle alakalıdır⁷³. Bir başka deyişle nisbi eşitlik, şartları, katkıları eşit olmayanlara, farklı fakat aynı ölçünün uygulanıp sonucun eşit olarak elde edildiği durumlarda gündeme gelir⁷⁴. Söz gelimi, KoopK m. 31’de düzenlenen ek ödeme yükümünde, yüklemenin sınırsız olabileceği gibi belirli miktarlarla veya iş hacmi ile veya paylarla orantılı olarak sınırlandırılabilmesi öngörülmüştür.

23. Hukuk Dairesi’nin ilke niteliği taşıyan 03.03.1981 gün ve 1981/287-910 sayılı içtihadında, nisbi eşitliğin yasaya ile anasözleşmeye aykırı olmadığı gibi hakkaniyete de uygun olduğu şöyle ifade edilmiştir:

“Kural olarak ortaklar için hak ve yükümlülüklerde eşitlik ilkesi geçerlidir. Ancak, kooperatif amacının elde edilmesinde olağanüstü katkıları olan ortaklar bakımından bu katkılar karşılığında doğan farklı durumlar göz önüne alınarak değerlendirilmek ve dolayısıyla mutlak eşitlik değil nisbi eşitlik, yani olumlu katkılar karşılığında, bu ortaklara kura dışı kalmak hakkının tanınması hak ve nesafete uygun olur. Bu gibi durumlarda, kooperatifin yaptığı inşaatın kapasitesi, kuraya dâhil edilen ve edilmeyen ortaklar ile kura içi ve dışı kalan dairelerin adedi, kura dışı bırakılmaları, düşünülen ortakların katkılarının derecesi ve bu ortakların, görevleri karşılığında sağladıkları parasal olanaklar her olay ve uyumsuzlukta mevcut duruma

⁷² Y. 11. HD. 23.02.1998, E. 8619, K. 1035, Ahmet Kurtulan, **Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması**, 6. bsk., Seçkin Yayıncılık, 2015, s. 331.

⁷³ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 42; Füsün Nomer, “Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem İlkesi)”, **Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan**, İstanbul, 1998, s. 492; Yıldız, **a.g.e.**, s. 35.

⁷⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1858, s. 643.

göre ayrıca göz önüne alınmalı ve değerlendirilmelidir. Bu itibarla, biraz önce açıklanan olgular karşısında emanet komisyonu üyeleri ile kooperatif yönetim kurulu üyelerinin genel kurulca, kura dışı bırakılmaları hali, davacılar yönünden bir eşitsizlik olarak nitelendirilemez.”

Yine yapı kooperatiflerinde her ne kadar KoopK m. 1 ve 23’le hüküm altına alınan hususlara uygun düşmese de uygulamada peşin (sabit) ödeme ile ortak kaydı ve işyeri ya da konut tahsisi yapıldığı görülmektedir. Ancak genel kurul kararı olmadıkça, sabit fiyatla ortak alınmasına olanak yoktur⁷⁵. Yargıtay içtihatlarına göre bu konuda genel kurulda gerekçe gösterilerek açıkça karar alınıp, yönetim kuruluna yetki verilmesi ve peşin ödemeli ortak kaydında bu ortağın hangi ödemeleri yapacağı, hangilerini yapmayacağı açıkça belirtilmişse peşin fiyatlı ortaklık kaydı mümkündür⁷⁶.

3. Eşitlik İlkesine Aykırılığın Sonuçları

Ortaklar arasında eşitlik ilkesine aykırı hareket edilmek suretiyle aynı konumda olan ortak ihraç edilirken yöneticilerin ya da yakınları olan ortakların ihraç edilmemeleri, ihtar, ihraç ve aidat toplama işlerinde ayrımcılık yapılması kooperatiflerde sık karşılaşılan yolsuzluklardan birisidir⁷⁷.

Eşitlik ilkesine aykırı kararların akıbeti, genel kurul ve yönetim kurulu tarafından alınmasına göre farklılık arz eder. Bu bağlamda, eşitlik ilkesine aykırı genel kurul kararlarının iptali veya butlanının tespiti söz konusu olurken KoopK’nda yönetim kurulu kararlarının iptali ve butlanına ilişkin özel hükümler sevk edilmediği

⁷⁵ Y. 11. HD., 22.02.1999, E. 1998/9571, K.1999/1412, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWHC4vZgTzfnQ~~>, 30.01.2019).

⁷⁶ “...Dairemiz’in uygulamasına göre, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 23.madde hükmü uyarınca, ortaklar hak ve yükümlülüklerde eşit konumda olduklarından, yönetim kurulu bu ilkenin dışına çıkmak istediği takdirde, bu hususu, **genel kurul gündemine alarak, genel kurulun tartışmasına açıkça sunmak zorundadır**. Bu nedenle, sabit ve peşin aidat ödemek suretiyle ve ortaklığa alınmadaki bu usule uyulmamışsa, böyle bir ortağın, (devam eden inşaatların finansmanına katılımı için) üyelik aidat yükümlülüğü devam eder.” Bkz. Y. 11. HD. 14.01.2002, E. 2001/7849, K. 2002/54, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWrlaflu!4!Sw~~>, 30.01.2019).

⁷⁷ Süleyman Kılıç, “Kooperatiflerde Sık Karşılaşılan Yolsuzluklar, Bunların Başlıca Nedenleri ve Cezaları”, (Çevrimiçi, dergipark.gov.tr/download/article-file/208767, 01.02.2019).

görülmektedir. KoopK m. 98’de aksine düzenleme olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki anonim şirketlere ilişkin hükümlerin uygulanacağı ifade edildiğinden boşluk bu şekilde doldurulur.

TTK m. 391’de yönetim kurulu kararlarının kesin geçersizliği (butlan) halleri açıkça düzenlenmiştir. Buna karşılık istisnai haller dışında genel olarak yönetim kurulu kararlarının iptaline ilişkin bir düzenleme mevcut olmadığını ifade edebiliriz. Dolayısıyla kooperatiflerde eşitlik ilkesine aykırı yönetim kurulu kararı, TTK m. 391’de sayılan hallerden birisini oluşturuyorsa butlanının tespiti istenebilecektir. Buna karşılık kural olarak eşitlik ilkesine aykırı yönetim kurulu kararı iptal edilemeyecektir. Bununla birlikte Yüksek Mahkeme’nin ortakların kişisel haklarını ihlal eden yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açılabilceği doğrultusunda kararları mevcuttur⁷⁸.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, KoopK m. 16 hükmü ile yönetim kurulu kararları aleyhine iptal davası açılmaması yaklaşımına bir istisna getirildiği ifade edilmektedir⁷⁹. Bu hükme göre, yönetim kurulunun ortaklıktan çıkarma kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde itiraz davası açılabilmesi mümkün kılınmıştır. İptali istenen ihraç kararının, yasaya, anasözleşmeye ve iyi niyet kurallarına aykırı olup olmadığı dosyaya ibraz edilen tüm kanıtlar ve davalı kooperatifin tüm ticari defterleri incelenerek tespit edilir⁸⁰. Ancak genel kurula itiraz edilmişse, yönetim kurulunun çıkarma kararı aleyhine itiraz davası açılmamaktadır.

Son olarak ifade etmek gerekir ki, hiçbir yasal neden olmadan ortaklar arası eşitliğin bozulması, yöneticilerin sorumluluğuna yol açar⁸¹. Bu sebeple emredici hüküm olan KoopK m. 23 gereği, ortaklara eşit davranılması ortakların olduğu gibi gerek şirketin gerekse de yöneticilerin yararına olacaktır.

⁷⁸ Y. 11. HD. 03.01.1981, E. 5799/K.26, Eriş, **a.g.e.**, s. 637-638.

⁷⁹ Erdoğan Moroğlu, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıkta Genel Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 7.bs., İstanbul, 2014, s. 209.

⁸⁰ “... davacı hakkında ileri sürülen iddialar kooperatif defterleri ibraz edilmediği için defterler incelenerek tahkik edilmemiştir. Bazı kusur ve ihmaller yüzünden, kooperatif gerekmeden para cezalarını ödemeye mahkûm olsa dahi, bu, mutlaka davacının kooperatiften ihracını gerektirmez, belki ödenen bu cezaların müsebbibine rücu etmesini gerektirebilir. Bu itibarla, çıkarma kararı kooperatif statüsüne de aykırıdır.” İmregün, **a.g.e.**, s. 253.

⁸¹ Erhan Günay, **Kooperatiflerde Uyuşmazlıklar Rehberi**, 2. bs., Seçkin, Ankara, 2015, s. 36.

V. DEMOKRATİK YÖNETİM İLKESİ

Demokratik yönetim ilkesi, yönetimde insan faktörünün önemini belirleyen ve kooperatifleri sermaye şirketlerinden ayıran niteliklerin başında gelir⁸². İlkenin somutlaştığı kurallardan en önemlisi her ortağın bir oy hakkına sahip olmasıdır. Öyle ki, ne kadar ortaklık payı bulunursa bulunsun her ortak kooperatif genel kurulunda sadece bir oy kullanabilir. Bununla birlikte sadece her ortağın bir oy hakkına sahip olması, demokratik yönetim ilkesinin tam olarak uygulandığı anlamına gelmez. Aynı zamanda kooperatifin, ortakları tarafından seçilmiş veya atanmış kimselerce demokratik olarak kendi kendisini yönetmesi şarttır. Bunun için, kooperatifi yönetenlerin ortaklara karşı sorumlu olmaları ve bu sorumluluğun bir sonucu olarak hesap vermeleri gerekir⁸³.

Kooperatiflerde ortaklar, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde kendi kendilerini yönettiği gibi aynı zamanda denetlerler. Bu amaçla Batı'da geliştirilen kooperatif üst kuruluşları ve bunlara denetim yetkisi verilmesi KoopK'nda da kabul edilmiştir. Bununla birlikte, üst kuruluşa üye olma zorunluluğu getirmeyen söz konusu düzenlemenin yeterli olmadığı, zorunluluk ile birlikte bu kuruluşlara kooperatif yönetiminin denetlenebilmesi yetkisi verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır⁸⁴.

Kooperatiflerde demokratik yönetim ilkesi, giderek toplumun müreffeh bir seviyeye ulaşmasına ve demokrasi kültürünün yerleşmesine katkı sunabilir. Doktrinde *Teoman*'ın ifade ettiği üzere, iyi yöneticiler elinde bulunan kooperatifler az gelişmişlikten kurtulmada vazgeçilmez bir araçtır⁸⁵. Nitekim sosyal adaletin gerçekleştirilmesinde önem arz eden kooperatiflerden gelişmekte olan ülkeler, büyük ölçüde istifade etmektedir⁸⁶. Öte yandan ekonominin kayıt altına alınmasında önemli

⁸² Mülâyim, **a.g.e.**, s. 63; Özmen, **Kooperatifler**, s. 28.

⁸³ Mülâyim, **a.g.e.**, s. 63; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 26.

⁸⁴ Yahya Deryal, **Kooperatif Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990, s. 106.

⁸⁵ Teoman, **a.g.m.**, s. 49.

⁸⁶ Özmen, **Kooperatifler**, s. 26.

bir yere sahip olan kooperatiflerden, gerek vergi gelirlerinin artmasında gerekse de rekabetçi ekonomi modelinde piyasaların bir denge unsuru olarak faydalanılabilir⁸⁷.

⁸⁷ Murat Koçtürk, “*Türkiye’de Kooperatiflerin Vergilendirilmesi*”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 13, S. 2, Manisa, 2006, s. 135.

İKİNCİ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ HAKLARI

I. GENEL OLARAK

KoopK’nda Ortakların Hak ve Ödevleri başlıklı üçüncü bölümde, ilk olarak ortaklık senedi düzenlenmiştir. KoopK m. 18 uyarınca her ortağın üyelik haklarının, ada yazılı ortaklık senedi ile temsil edilmesi zorunludur. Bu senede kooperatifin unvanı, sahibinin adı ve soyadı, iş ve konut adresi, kooperatife girdiği ve çıktığı tarihler yazılır. Senede ayrıca ortağın yatırdığı veya çektiği paralar tarih sırasıyla yazılır. İmzalı ortaklık senedi yetkililerce imzalandığından makbuz hükmündedir. Bununla birlikte anılan senet kıymetli evrak niteliğinde olmayıp sadece beyyine vesikası hükmündedir⁸⁸.

Kooperatif ortaklığı, bir ortağın kooperatifte sahip olduğu ortaklık statüsü anlamına gelir. Parayla ifade olunamayan, ortağın ekonomik kişiliğini ifade eden bu statü, ortağa birtakım hak ve yükümlülükler yükler. Ortaklık payının sahibi olan kişi bütün bu hak ve yükümlülükleri tamamen yüklenmiş addedilir. Bu sebeptendir ki, kooperatife ortak olmak isteyen gerçek ve tüzelkişiler, kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar⁸⁹.

Önem arz eden bir hususu burada ifade etmek gerekir. Şöyle ki, Yargıtay içtihatlarında da şekillendiği üzere, bir ortağın çıkma/çıkarılma kararı kesinleşmeden kooperatife yeni bir ortak alınamaz⁹⁰. Böylelikle özellikle haksız çıkarmalardan kaynaklanan olumsuzluklar büyük ölçüde engellenmiş olmaktadır⁹¹. Karar kesinleşene kadar önceki ortağın tüm hak ve yükümlülükleri aynen devam eder. Yeni

⁸⁸ KoopK m. 18.

⁸⁹ KoopK m. 8/I; Eğer anasözleşme, ortaklarına kendi varlığı dışında kişisel bir sorumluluk veya ek ödemeler yüklüyorsa bunların da üstlenilmesi gerekmektedir. Bkz. Eriş, **a.g.e.**, s. 269.

⁹⁰ Buna karşılık, kooperatif tarafından sonradan ortaklığa alınan kişiye tahsis edilen konut nedeniyle ilk ortak ikinci ortaktan tazminat isteyemez. Y. 11. HD. 21.10.1985, E. 4830, K. 5471, Eriş, **a.g.e.**, s. 132-133.

⁹¹ Deryal, **Ortaklık Sıfatı**, s. 313.

ortak alınsa dahi, çıkarılan ortağın öncelik hakkı vardır⁹². Ayrıca kooperatif hukukunda ortaklara, diğer ortağın kooperatiften çıkarılması için bir dava hakkı bulunmamaktadır⁹³.

Kooperatiflerde ortakların hakları, kullanılış şekli bakımından bireysel ve toplu olarak kullanılan haklar olmak üzere ikiye ayrılır. Mezkûr haklar daha fazla önem arz eden konu açısından ise üç grupta ele alınmaktadır. Bunlar, katılma hakları, koruyucu haklar ve malvarlıksal haklardır. İmtiyazlı haklar, anonim ve limited şirketin aksine kooperatifin niteliği ile bağdaşmadığından ötürü genellikle kabul görmemektedir⁹⁴.

“Bu kanunda aksine açıklama olmıyan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır” şeklindeki KoopK m. 98 yollaması ile kooperatif ortaklarına azınlık haklarının da tanındığını ifade edebiliriz. Nitekim imtiyazlı paylar için ileri sürülen bağdaşmazlık gerekçesinin azınlık hakları yönünden haklı ve uygun olmadığı savunulmaktadır⁹⁵.

KoopK’da, TTK 452’de olduğu gibi müktesep ve vazgeçilmez hakları doğrudan düzenlememekle birlikte, çeşitli hükümlerde bunlara yer vermiştir. Söz gelimi, genel kurula katılma, oy hakkı, iptal davası açmak hakkı vazgeçilemez haklardandır⁹⁶.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, ortak ile kooperatif arasında kooperatif ilişkisinin dışında başka bir hukuki ilişkiden kaynaklı hak ve borçlar da söz konusu olabilir. Konuya ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı’nda⁹⁷ *“...davacı ile davalı arasında hem kooperatifler hukukundan kaynaklanan ortaklık ilişkisi, hem de iş hukukundan kaynaklanan işçi-işveren ilişkisinin bulunduğu kabulü gerekir.*

⁹² Y. 11. HD. 13.10.1995, E. 6579, K. 7490, Eriş, **a.g.e.**, s. 318-319.

⁹³ Y. 11. HD. 05.03.1992, E. 4959, K. 3236, Eriş, **a.g.e.**, s. 132-133.

⁹⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1860a, s. 644.

⁹⁵ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1860a, s. 644.

⁹⁶ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1860a, s. 644.

⁹⁷ YHGK, 08.03.2017, E. 2015/967, K. 2017/426, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeU5itJYpRiGUw~~~>, 30.01.2019).

İşçinin aynı zamanda Kooperatif ortağı olması, iş hukukundan kaynaklanan haklara sahip olmasına engel teşkil etmez.” denilmektedir.

II. KATILMA HAKLARI

A. Genel Kurula Katılma Ve Buna Bağlı Haklar

KoopK. m. 26 uyarınca, üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Yapı kooperatiflerinde ise genel kurul toplantılarına katılmak için bu şart aranmaz.

Görüldüğü üzere, kooperatiflerde genel kurula katılmak için ortak olma tarihinden itibaren 3 aylık bir süre geçmesinin beklenilmesi gerektiği halde, yapı kooperatiflerinde belli bir sürenin geçmiş olması şartı aranmaz. Başka bir ifadeyle, ortak yapı kooperatifine üye olur olmaz genel kurula katılma hakkını haizdir.

Kooperatif genel kurulu, bütün ortakların temsil edildiği en yetkili organdır⁹⁸. Oy hakkı da kural olarak ancak genel kurulda kullanılabilir. Dolayısıyla oy hakkının kullanılabilmesi için ortakların genel kurula katılmaları şarttır.

KoopK m. 49/1 uyarınca anasözleşmede hüküm bulunduğu takdirde, bir ortak yazı ile izin vermek suretiyle genel kurul toplantısında oyunu başka bir ortağa kullandırabilir. Yani oyda temsil ancak genel kurulda kullanılacak oylar bakımından söz konusudur.

Yukarıda oy hakkının genel kurulda kullanılmasının kural olduğunu ifade ettik. Yeri gelmişken kuralın istisnasına da yer vermek gerekir. KoopK m. 54 uyarınca, ortak sayısı 1000’den fazla olan kooperatiflerde, anasözleşmelerine kayıt konulmak suretiyle ortakların mektupla oy vermesi mümkündür. Bu durumda

⁹⁸

Anonim şirketlerden farklı olarak kooperatiflerde üç yıl üst üste genel kurul toplantısının yapılamaması bir fesih sebebidir. İlgili Bakanlık üç yıl üst üste olağan genel kurul toplantısının yapılmadığını tespit etmesi durumunda mahkemeden feshih talebinde bulunabilecektir. Amaç, faaliyette olayan kooperatiflerin hukuki varlığına son verilmesidir. Bkz. Mehmet Dağlı, “*Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi*”, **Adalet Dergisi**, Eylül 2010, S. 38, s. 47; Karahan/ Deryal, **a.g.e.**, s. 872.

mektupla oy veren ortaklar oy haklarını genel kurula katılmaksızın kullanmış olacaklardır⁹⁹.

Kooperatif üyesinin bu kurulda bulunma hakkı, genel kuruda görüşmelere katılma, düşüncelerini açıklama, gerekli gördüğü konularda sorular sorma, oyunu kullanma, seçme ve seçilme gibi hakları da bünyesinde barındırır. Bununla birlikte, ortağın aynı zamanda yönetim kurulu ve tasfiye kurulu üyesi olması sebebiyle bu organlara getirilen özel hükümler saklıdır¹⁰⁰.

Son olarak, KoopK m. 16/son uyarınca haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamayacağı gibi bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder. Bu sebeple haklarında çıkarma kararı kesinleşmeyen ortaklar genel kurula katılabilir. Aksi halde KoopK m. 53 gereği, genel kurul kararının iptali söz konusu olabilir. Bu durumda ortaklığı çekişmeli bu kişinin genel kurula davet edilmesinin lehine bir hak doğurmasını önlemek için bu hususun çağrı yazısında belirtilmesi gerektiği önerilmektedir¹⁰¹.

B. Oy Hakkı

Oy hakkı hem ortaklık hakların hem de ortaklık statüsünün çekirdeği gibidir. Zira genel kurulda hakların kullanılma ve kararların alınabilmesi oy hakkının kullanımına bağlıdır¹⁰².

1. Ortak Başına Bir Oy İlkesi

KoopK m. 48/1 gereği, kooperatif genel kurulunda her ortak sadece bir oya sahiptir. Bu durum, yukarıda yer verdiğimiz kooperatiflerin tabi olduğu demokratik yönetim ilkesinin bir uzantısıdır. Sermaye şirketlerinin aksine kooperatiflerde şirkete getirmeyi taahhüt ettiği sermaye ne olursa olsun her ortağın yalnızca bir oyu vardır. Ortağın kooperatife yaptığı katkının oranı da bu ilkede bir sapmaya yol açmaz.

⁹⁹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1861, s. 644.

¹⁰⁰ Özmen, **Kooperatifler**, s. 85.

¹⁰¹ Özmen, **Kooperatifler**, s. 90.

¹⁰² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 46.

Oy hakkına sadece ortaklar sahiptir. Genel kurula katılma hakkına sahip, ortak olmayan denetçi gibi kimselerin oy hakkı bulunmamaktadır¹⁰³.

Oy hakkı mutlak haklardan olup mutlak eşitlik caridir¹⁰⁴. Mektupla oy verme usulünde önerilerin leyh ve aleyhindeki görüşleri duyup değerlendirme yapma olanağının bulunmaması sakıncası bir yana, oyda emredici nitelikteki eşitlik ilkesi aynen uygulama bulur¹⁰⁵. Mektupa oy kullanma, ortak sayısı fazla olan kooperatiflerde genel kurul toplantı nisabı sağlanması ile uygun toplantı salonu bulunmasındaki güçlüklerle çözüm amacıyla öngörülmüşse de, Bakanlıklarca hazırlanan ve uygulamada tercih edilen örnek anasözleşmelerde bu yönetime yer verilmediğinden, bu yöntem uygulama alanı bulamamıştır¹⁰⁶.

2. Gizli Oy Açık Tasnif Uygulaması

5983 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle KoopK m. 48' e eklenen ikinci fıkrada, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri hariç olmak üzere, ortak sayısı 500'den fazla olan kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantılarındaki yönetim ve denetim kurulu belirleme seçimlerinin, gizli oy açık tasnif esasına göre yapılacağı esasa bağlanmıştır.

Emredici olan bu düzenlemenin amacının yönetim kurulunun üyeler üzerindeki baskısını etkisiz hale getirmek olduğu belirtilmektedir¹⁰⁷. KoopK m. 48/2'ye aykırı kooperatif ve üst kuruluş anasözleşmelerindeki hükümler uygulanmaz.

3. Oydan Yoksunluk

KoopK m. 26'da yasal oydan yoksunluk hallerinden biri düzenlenmiştir. Öyle ki en az 3 aydan beri kooperatife ortak olmayanlar genel kurula katılamazlar, dolayısıyla da oy kullanamazlar. Bu hüküm, gerek ortaklar arasında eşitliği öngören 23. madde gerekse de oy hakkını düzenleyen 48. madde ile çatıştığından haklı olarak

¹⁰³ Merdan Çalışkan, **Kooperatifler İçin Genel Kurul Rehberi**, 2. bsk., Adalet, Ankara, 2019, s. 88.

¹⁰⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1863, s. 644-645.

¹⁰⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 49.

¹⁰⁶ Çalışkan, **a.g.e.**, s. 95.

¹⁰⁷ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1863a, s. 645.

eleştirilmektedir¹⁰⁸. Nitekim ortaksal borç ve yükümlülüklerini yerine getirmemiş ortağı “ıskat” veya takip mümkünken oydan yoksun bırakmak isabetli değildir¹⁰⁹.

Hükmün amacı genel kurula katılımdan ibaret olmadığından oy vermeye de yöneldiğinden mektupla oy bildirme hallerinde olduğu gibi temsilciler kurulunun seçiminde de uygulanacağı haklı olarak savunulmaktadır¹¹⁰. Bununla birlikte temsilcinin oyunda yoksunluk işlemez. Zira temsilcinin oyu, temsil ettiği ortağa ait olup kendisinin değildir¹¹¹.

Diğer bir yoksunluk hali de kooperatif işlerinin görülmesine herhangi bir şekilde katılmış olanların yönetim kurulunun ibrasına ilişkin kararlarda oy kullanamamasıdır¹¹². Son olarak KoopK m. 50 uyarınca, ortaklardan hiçbirisi kendisi, karı ve kocası yahut usul ve furuu ile kooperatif arasında şahsi bir işe veya davaya dair olan görüşmelerde oy hakkını kullanamamaktadır. Zira burada bir menfaat çatışması söz konusudur. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin de bir kararında¹¹³ ifade ettiği üzere, yönetim kurulu üyeleri kendi yararlarını ilgilendiren konularda ve bu arada kendi ibralarında oy kullanamazlar. Örneğin, ortaklıktan çıkarılması genel kurul kararına bağlı olan ortak, kendisi ile ilgili gündem maddesinde oy kullanamaz.

4. Oy Kullanmada Temsil

Genel kurulda temsil hakkı hem temsil etme hem de temsil edilme hakkını ifade eder¹¹⁴. Kooperatiflerde oy hakkında temsili düzenleyen KoopK 49. maddesinde, anasözleşmede düzenleme bulunduğu takdirde, bir ortağa yazı ile izin vermek suretiyle genel kurul toplantısında oyunu başka bir ortağa kullandırabileceği düzenlenmiştir. Fakat bir ortağın genel kurulda birden fazla ortağı temsil etmesi mümkün değildir. Bu durum, kooperatiflere hâkim kişisellik ilkesinin bir

¹⁰⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 48.

¹⁰⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 48.

¹¹⁰ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1864, s. 645.

¹¹¹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1864, s. 645.

¹¹² Çalışkan, **a.g.e.**, s. 89.

¹¹³ Y. 11. HD., 5.05.1981, E. 1981/1267, K. 1981/2213, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWgc8CIsYknCg~~>, 30.01.2019).

¹¹⁴ Özmen, **Kooperatifler**, s. 85.

görünümüdür¹¹⁵. Ayrıca yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile kooperatifi temsile yetkili kılınan kimseler vekâleten oy kullanamazlar¹¹⁶.

Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında ise, üye sayısı 1000'in üstünde olan kooperatiflerde anasözleşme ile her ortağın en çok 9 olmak üzere birden fazla başka ortağı temsil edebileceği hükme bağlanmıştır¹¹⁷. Devamla koopertatif üyesinin eş ve birinci derecede akrabaları için temsilde ortaklık şartının aranmayacağı düzenlenmiştir. Bununla birlikte avukatlık ilişkisi genel kurullarda temsil hakkı doğurmaz¹¹⁸.

5. Temsilciler Kurulunda Oy Kullanılması

Büyük kooperatiflerin neden olduğu güçlükleri azaltmak adına¹¹⁹ KoopK m. 54/2de oy ve genel kurula katılma hakkının, ortak sayısı binden fazla olan kooperatiflerde temsilciler topluluğuna verilebileceği düzenlenmiştir. Ortakların oy hakkını kendi aralarından seçecekleri temsilciler topluluğuna vermesi bu haktan feragat veya kısıtlama olmayıp, sadece genel kurul yerine başka bir sistemin tercihi anlamına gelir¹²⁰.

Temsilciler kurulunun varlığı halinde ortaklar sadece temsilcilerin seçiminde oy kullanırlar. KoopK m. 54/son gereğince, grup temsilcileri genel kurulunda her temsilci, temsil ettiği ortakların sayısı kadar oya sahiptir. Temsilcinin aldığı talimata aykırı olarak oy vermesi ise karara tesir etmez. Bu sistem, kooperatif ortağının statüsüne kişisel unsur yönünden uygun olmamakla eleştirilmektedir. Öyle ki bu sistem, ortağın oyunu bizzat kullanmasına devamlı engel teşkil ettiği gibi ortağın

¹¹⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 48.

¹¹⁶ Kemal Özmen, **Kooperatiflerde Genel Kurul İşlemleri**, Seçkin, Ankara, 2012, s. 24.

¹¹⁷ Doktrinde *Çalışkan*, KoopK m. 49'da, anasözleşmede hüküm bulunması şart aranmaksızın, ortak sayısı 1000'in üzerinde olan kooperatiflerde bir ortağın en çok 9 olmak üzere birden fazla ortağı temsil edebileceğini ifade etmiştir. Hâlbuki hüküm açıktır: "Üye sayısı 1000 in üstünde olan kooperatiflerde *anasözleşme ile* her ortağın en çok 9 olmak üzere birden fazla başka ortağı temsil edebileceği öngörülebilir."

¹¹⁸ Özmen, **Genel Kurul**, s. 24.

¹¹⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 49.

¹²⁰ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1860a, s. 644.

kooperatifin iradesinin oluşumundaki katkısından yoksun bırakılması söz konusudur¹²¹.

C. Seçilme Hakkı

Kooperatiflerde ayrı temsil ve yönetim organına yer verilerek, ortaklara sınırlı bir seçilme hakkı tanınmış, fakat ortaklara kollektif ortaklıklardaki gibi yönetme ve temsil bir borç olarak yükletilmemiştir¹²². Kooperatif ortağı, kural olarak şirketin organlarına ve organlara bağlı çalışan komitelere seçilme hakkına sahiptir. Bu hak, hem eşitlik ilkesini düzenleyen KoopK m. 23'ten hem de organların ortaklardan oluşacağını düzenleyen KoopK m. 55 gibi hükümlerden çıkarılabilir.

Kooperatiflerde seçilme hakkı, seçilme şartları anasözleşmede düzenlenerek kısıtlanabilir, hatta tamamen kaldırılabilirse de kooperatifin yapısına uymayan, keyfi sınırlamalar yapılamaz. Ölçü, konulan şartın kooperatif amacının elde edilmesine katkısı olup olmamasıdır¹²³.

III. KORUYUCU HAKLAR

A. Bilgi Alma Hakkı

Bilgi alma hakkında mutlak eşitlik ilkesi uygulama alanı bulur. KoopK m. 24 gereği, yönetim kurulunun gelir gider farklarının dağıtım şekli hakkındaki tekliflerini içeren yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin 66. madde hükümlerine uygun olarak düzenleyecekleri rapor genel kurulun yıllık toplantısından en az 15 gün öncesinden itibaren bir yıl süre ile kooperatif merkezinde ve varsa şubelerinde ortakların incelemesine hazır tutulur. Bununla birlikte Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, genel kurul kararının iptaline ilişkin bir davada, bilançonun anasözleşmenin 68. maddesi hükmüne göre, genel kuruldan 15 gün önce kooperatif merkezinde ortakların incelemesine açık tutulması gerekir ise de, davacılar, bilançonun gerçeği yansıtmadığını, ya da gerçeğin gizlendiğini veya sahtecilik yapıldığını ileri

¹²¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 51.

¹²² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 56.

¹²³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 55.

sürmedikleri gibi, esasen genel kurulda anasözleşmede öngörülen çoğunlukla da bilanço kabul edildiğinden bahisle davanın reddine karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir¹²⁴.

Kooperatiflerde bilançonun ortaklara tebliği zorunlu olmayıp, kooperatif merkezinde incelemeye açık tutulması yeterlidir¹²⁵. Bununla birlikte, isteyen ortağa ayrıca bilanço ile gelir-gider farkını gösteren hesabın bir örneğinin verilmesi de zorunludur¹²⁶.

Anılan hüküm uyarınca, yönetim kurulu ile denetçilerin yıllık raporlarında kooperatifin ekonomik ve mali durumu ile işleri ve bunların sonuçları hakkında bilgi vermesi zorunludur¹²⁷. Ayrıca yıllık sonuç, bilanço ile kar-zarar hesabında belirlenir¹²⁸. Anonim şirkette olduğu gibi kooperatiflerde de asıl bilgi verme yükümlüsü organ yönetim kuruludur. Zira ortaklığın durumunu ve faaliyetlerini en iyi bilen yönetim kuruludur ve bu sebeple fiilen de bilgi alma talebinin muhatabı ve yükümlüsüdür¹²⁹.

Kooperatif ortaklarının denetçiler tarafından bilgilendirilmesine ilişkin KoopK m. 66 ve 68 hükümlerinin de incelenmesinde fayda vardır. Zira ortaklar, aydınlatılmasında yarar gördükleri hususları ilk aşamada denetçilere intikal ettirebilirler¹³⁰. KoopK m. 66/son uyarınca ortaklar, gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye yetkilidirler. Buna mukabil Kanunun 68. maddesi gereği denetçiler, görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklanmasında kooperatifin veya ortakların şahısları için zarar umulan hususları kooperatif ortaklarına ve üçüncü şahıslara açıklayamazlar.

¹²⁴ Y. 11. HD., 01.07.2002, E. 3154, K. 6848, Salih Çelik/ Muktedir Lale, **Kooperatifler Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2006, s. 256-257.

¹²⁵ Y. 11. HD., 08.02.1994, E. 3562, K. 870, Eriş, **a.g.e.**, s. 656.

¹²⁶ KoopK m. 24/II; Talep eden ortaklara bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer suretinin verilmesi mecburidir.

¹²⁷ Denetçilerin istedikleri belge ve bilgileri vermeyen yöneticilerin cezai sorumluluğu hakkında bkz. Tonguç Bölükbaş, “*Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatif Yasasından Doğan Cezai Sorumluluğu*”, **Legal Hukuk Dergisi**, Eylül 2008, S. 69, s. 3039.

¹²⁸ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1868, s. 646.

¹²⁹ Arslan Kaya, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı**, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2001, s. 354.

¹³⁰ Cafer Tayyar Çöklü, **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 5. bs., Beta, İstanbul, 2004, s. 185.

Doktrinde anonim şirketler yönünden bilgi alma taleplerinin ancak ortaklığın içinde bulunduğu ekonomik durum ve ortaklığın faaliyetleri hakkında ortağın aydınlanması ve bu suretle pay sahipliği haklarını bilinçli bir şekilde kullanması gibi amaçlara yönelik ve bu anlamda gerekli ise karşılanması gerektiği ifade edilmektedir¹³¹. Gereklilik ortağın talebinin kabul edilebilirliğinin bir şartı olarak görülse de konu itibarıyla bilgi alma hakkının sınırsız olduğu savunulmaktadır¹³². Aynı durumun kooperatifler yönünden de cari olduğunu söyleyebiliriz.

KoopK m. 24/3'te ortakların bilgi edinmek hakkının anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararıyla bertaraf edilemeyeceği gibi sınırlandırılmayacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu hükmün lafzından bilgi edinme hakkının sınırsız ve mutlak olduğu sonucuna ulaşılabilir. Hâlbuki bilgi edinme hakkıyla ilgili diğer maddeler de göz önüne alındığında, ortakların bu hakkının sınırsız olmadığı, genel kurula sunulan raporlar ve kendisini ilgilendiren belgelerle sınırlı olduğu, denetçiler tarafından yapılacak bilgilendirmenin ise 66. ve 68. maddede belirtilen sınırlamalar çerçevesinde olması gerektiği anlaşılmaktadır¹³³. Dolayısıyla ortakların bilgi edinme hakkının kapsamı, yıllık çalışma raporu, bilanço ve denetçilerin genel kurula sunmak üzere düzenleyecekleri rapor gibi belgelerin incelenmesinden ibarettir¹³⁴.

Yine KoopK m. 25'de düzenlendiği üzere, kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususların incelenmesi, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. Bu izin verilse dahi mezkûr ticari defterlerin tek başına anlam ifade etmeyeceği, ancak ticari defterlerin bu defterlerde yer alan kayıtlara esas teşkil eden gelir ve gider belgeleri ile birlikte incelenmesi halinde incelemenin amaca ulaşabileceği haklı olarak savunulmaktadır¹³⁵.

Öte yandan incelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenme hakkına sahip

¹³¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 354.

¹³² Kaya, **a.g.e.**, s. 355.

¹³³ Kemal Özmen, “Kooperatiflerde Ortakların Bilgi Edinme Hakkı”, **İOSB**, Eylül/Ekim 2016, s. 15.

¹³⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1869, s. 646.

¹³⁵ Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 128.

değildir. Dahası her ortak kooperatife ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmakla mükelleftir. Sır saklama yükümüne uymayan ortak için KoopK m. 25’de hukuki ve cezai sorumluluk öngörülmüştür.

Özetle, kooperatif yönetimi ile bu hakkı kullanmak isteyen ortak arasında çoğu zaman anlaşmazlıkların ortaya çıktığı¹³⁶ kooperatif ortaklarının bilgi edinme hakkı sınırsız olmayıp ancak Kanun’un belirlediği kapsam ve sınırlar içerisinde dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılabilir.

B. Denetleme Hakkı

Denetleme hakkı, bilgi alma hakkını da kapsayan daha geniş bir kavramdır. KoopK m. 65’de açıkça düzenlendiği üzere, kooperatifte denetleme organı genel kurul tarafından en az bir yıl için seçilen denetçilerdir. Bir veya daha çok kişiden oluşan bu denetim organı, genel kurul namına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını uzmanlığının gerektirdiği biçimde inceler.

Kanuni organ olan denetçilerin yanı sıra kooperatif ortaklarının da ortaklık yönetimini denetim hakkı mevcuttur. Bununla birlikte, burada ortağın sınırlı bir denetleme hakkı olduğunu ifade etmek gerekir. Öyle ki ortak bu hakkını ancak incelenmesine ve bilgi edinmesine izin verilen belgelerle sınırlı kullanabilir. Buna sebep, denetlemenin zaten denetçiler aracılığıyla yapılmasıdır¹³⁷.

Öte yandan KoopK’nda ortağın denetleme hakkına yönelik bir düzenleme bulunmaması isabetli bir biçimde eleştirilmektedir¹³⁸. Ortağın ciddi anlamda bir denetim yapabilmesi için, uygun araçların sağlanması, ticari defter ve yazışmaları inceleme hakkının yönetim kurulu tarafından engellenmesi halinde mahkemeye başvuru imkânı tanınması, incelemeyi bir uzman aracılığıyla yapma olanağının tanınması gibi hususlarda çeşitli öneriler getirildiğini görmekteyiz¹³⁹.

¹³⁶ Özmen, **a.g.m.**, s. 15.

¹³⁷ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1872a, s. 646.

¹³⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 54.

¹³⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 54.

C. Bozulma (İptal) Davası Açabilme Hakkı

KoopK m. 53/I gereği, her ortak kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı genel kurul kararının iptali için, kararın alındığı toplantı tarihinden itibaren bir ay içinde¹⁴⁰, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemede bozulma bir diğer ifadeyle iptal davası açabilir. Anılan mahkemenin yetkisinin kesin olduğu yönündeki Yargıtay kararında¹⁴¹ şu ifadelere yer verilmiştir:

“Kooperatifler Kanunu'nun 53/1 nci maddesinde, genel kurul kararlarının iptaline ilişkin davaların, kooperatif merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde açılacağı belirtilmiştir. Anılan yasa hükmündeki yetki kuralı kesin nitelikte bir yetki kuralıdır. Dosya arasındaki yazılardan davalı kooperatif merkezinin Tire'de olduğu anlaşılmıştır. Mahkemece bu yön resen nazara alınarak yetkisizlik kararı verilmek gerekirken, işin esası hakkında karar verilmesi doğru görülmemiş ve kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir.”

Buradaki iptal davası, anonim şirketlere ilişkin TTK m. 445'e benzer şekilde düzenlendiğinden genel kurul kararlarının iptali/bozulması konusunda “ortak mahkeme kararları hukuku”nun doğmasına vesile olmuştur¹⁴². Bunun anlamı, anonim şirketlere ilişkin içtihatların kooperatifler açısından yol gösterici olması ve yine kooperatiflere ilişkin mahkeme kararlarının anonim şirketler bakımından göz önünde bulundurulmasıdır. KoopK m. 98 yollaması da bu durumu destekler mahiyettedir¹⁴³.

KoopK m. 53'de kullanılan “bozulma” tabiri iptal anlamında kullanılmıştır¹⁴⁴. Öte yandan hükümde iptal sebepleri, kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet

¹⁴⁰ Kooperatif genel kurul kararının iptali için öngörülen 1 aylık sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu yönünde bkz. Y. 11. HD., 19.02.1991, E. 1990/2125, K. 1991/1060, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8c_P4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeURQHwT4ZGfHg~~, 28.01.2019).

¹⁴¹ Y. 11. HD., 9.06.1997, E. 1997/3801, K. 1997/4426, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt_2gFWlnEsBd88JGeURQHwT4Z_GfHg~~, 28.01.2019).

¹⁴² Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873, s. 646-647.

¹⁴³ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873, s. 647.

¹⁴⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873b, s. 647; Y. 11. HD. 17.05.1982, E. 1982/2110, K. 1982/2353, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt_2gFWlnEsBd88JGeURQHwT4Z_GfHg~~, 28.01.2019).

esaslarına aykırılık olarak sayılmışsa da bunlardan ibaret değildir. Söz gelimi, kooperatifler hukukunun kişisellik gibi yazılı olmayan ilkelerine aykırılık da iptal sebebidir. Buna karşılık yerindelik ve amaca uygunluk prensip olarak iptal sebebi teşkil etmez.

Kooperatiflerde genel kurul kararının iptali davasını,

- Toplantıda hazır bulunup da kararlara muhalif kalarak durumu tutanağa geçirten,
- Oyunu kullanmasına haksız olarak izin verilmeyen,
- Toplantıya çağrının usulüne uygun yapılmadığını iddia eden¹⁴⁵,
- Gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini öne süren,
- Genel Kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katıldıklarını ileri süren

pay sahiplerinden her biri açabilir. Yönetim kurulu da kararın bozulması için iptal davasını açabilir. Ayrıca kararların yerine getirilmesi yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin kişisel sorumluluklarını doğuracaksa bunların her biri söz konusu genel kurul kararının iptalini dava edebilir. Bu son ihtimalde ilgilinin muhalif oy kullanmasına dahi gerek yoktur¹⁴⁶. Ayrıca müktesep haklar bakımından Yargıtay, bu

¹⁴⁵ [kazancihukuk.com /#1z8a 3FJ52UKT3eC8cP4 IpMX%2B7NMt2gF WlnEs Bd8 8JGeURQHwT4ZGfHg~~](https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeURQHwT4ZGfHg~~), 30.01.2019).

Yerleşmiş Yargıtay uygulamasına göre, “Usulsüz çağrının genel kurul kararlarının iptali için başlı başına yeterli bir neden olmadığı, usulsüz çağrı çağırılmayan ortağa, genel kurulda alınan kararlara muhalif kalıp, keyfiyeti tutanağa geçirtme koşulları aranmaksızın iptal davası açma hakkını bahşeder. Çağrı usulsüz olsa bile genel kurul kararlarının iptali davasının bir ay içinde açılması gerekir.” Bkz. Y. 23. HD. 2.05.2017, E. 2015/7694, K. 2017/1296, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeXOUv1ZIk%2B0MA~~>, 30.01.2019).

¹⁴⁶ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873f, s. 648. Kişisel sorumluluğa yol açacak durumlarda muhalefet şerhine ihtiyaç bulunduğu yönünde bkz. “Genel Kurul kararları; yönetim kurulu ve denetim kurulunun şahsi sorumluluğunu gerektirir nitelikte ise denetçinin dava açma hak ve yetkisi vardır. Yönetim kurulu ve denetim kurulunun ibrası ve tahmini bütçe kabulüne dair kararlar şahsi sorumluluk gerektiren kararlardan değildir. Ayrıca, somut olayda oylamada ibranın oybirliği ile kararlaştırılması, davacı denetçinin Denetçi Raporu’na muhalefet şerhi koymaması genel kurul toplantısında da davada ileri sürdüğü hususlar bakımından uyarıcı açıklama yapmaması dava açmasına engeldir. Davanın husumet yönünden reddi gerekirken kabulü bozmayı gerektirir.” Y. 11. HD., 21.12.2001, E. 2001/7189, K. 2001/10066, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWy8Gpo33O5KQ~~>, 21.01.2019).

hakların ihlaline yol açan genel kurul kararının iptali için muhalif oy kullanılmasına gerek bulunmadığını içtihat eylemiştir¹⁴⁷.

Yine oyunu kullanmasına haksız olarak izin verilmeyen ortaklar ile genel kurul toplantısına katılmaya hakkı olmayanların oy verdiklerini iddia eden ortakların muhalif oy kullanması gerekmez¹⁴⁸.

“Kooperatifler Kanununun 53/1. madde ve bendinde, genel kurul toplantısına katılmaya yetkili olmayan kimselerin karara katılmış bulunduklarını iddia eden pay sahiplerinin alınan kararın iptalini isteyebilecekleri öngörülmüştür. Kooperatifler Kanununun 98. maddesi yollamasıyla T.Ticaret Kanunun 361. maddesi uyarınca, genel kurula katılma hakkı bulunmayan kimseler kararlara katılmış ve bu katılım sonuca etkili olmuş ise, bu kararların iptali istenebilecektir (Gönen Eriş, uygulamalı Kooperatifler Hukuku S.882). Aynı Yasanın 361/3. madde ve fıkrasında, böyle bir durumda pay sahiplerinin önceden itiraz etmemiş olsalar dahi iptali isteminde bulunabilecekleri öngörülmüştür.”

Bununla birlikte, dava açan ortağın iptalini istediği genel kurul kararının kanuna, anasözleşmeye veya iyi niyet esaslarına aykırılığını ispatla yükümlüdür. Yargıtay bu sebeple genel kurula katılmaması gereken kişilerin oyları sonuca etkili olmuyorsa ortağın dava açma yetkisinin bulunmadığına hükmetmiştir¹⁴⁹.

Çağrının usulüne uygun yapılmaması ve gündemin gereği gibi ilan edilmemesinin butlana mı yoksa iptale mi yol açacağı tartışmalı olup¹⁵⁰ Yargıtay’ın her iki yönde de kararları mevcuttur. Doktrinde *Tekinalp*, somut olayın özelliklerine göre sonuca ulaşılması gerektiğini, bununla birlikte çağrının yapılmamasının iptal; gündemin ilan edilmemesinin ise butlan sebebi olduğunu savunmaktadır¹⁵¹. Zira

¹⁴⁷ Y. 11. HD. 19.04.1979, 974/2134; Doktrinde *Tekinalp*, mütesep haklar sahibinin muvafakati olmadan değiştirilemeyen haklar ve karara muhalif kalmayan paysahibinin değişikliğe rıza göstermiş olduğundan karara katılmamaktadır. Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, **Ortaklıklar Hukuku I**, Güncelleştirilmiş 13. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 613. k.g. Özmen, **Genel Kurul**, s. 72.

¹⁴⁸ Bkz. Y. 11. HD., 11.03.1999, E. 1998/10000, K. 1999/2055, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVIFXcj42x28A~~~>, 21.01.2019).

¹⁴⁹ Y. 11. HD., 29.09.2003, E. 2003/002436, K. 2003/008363, Tüneri, **a.g.e.**, s. 313-314

¹⁵⁰ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873i, s. 648.

¹⁵¹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873i, s. 648.

gündemin ilan edilmesi, toplantı için olmazsa olmaz şartlardan birini teşkil eder. Gündem ilan edilmiş, ancak ortağa tebliğ olunmamışsa istisnaen iptal sebebi kabul edilir. Konuya ilişkin Yargıtay 23. Hukuk Dairesi bir kararında yerleşik uygulamalarının¹⁵²,

“... çağrıda usulsüzlük halinde, genel kurula bu nedenle katılamayan ortaklara bu toplantıda alınan kararların iptali davası açma hakkı verildiğine göre, kanun koyucunun çağrıda usulsüzlük halinde bunun müeyyidesini yokluk olarak kabul ettiği yönündedir. Çağrının usulsüzlüğünü iddia eden taraf, genel kurul toplantısında alınan kararların yasaya, anasözleşmeye veya iyiniyet kurallarına aykırılık iddialarından birine ya da hepsine dayanması ve iddiasını ispat etmesi zorunludur. Çağrıdaki usulsüzlük, alınan kararların salt bu nedenle iptali ya da yokluğu sonucunu doğurmamaktadır.

Diğer yandan, genel kurul toplantısına çağrılması gereken ortakların çağrılmaması ve gelmemeleri toplantı ve karar nisabını etkiliyorsa, bu durum, kararın yok sayılmasını gerektirir. Bu nitelikteki kararların yokluğunun tespiti davası açabilmek için kararlara muhalif olmak gerekmediği gibi, açılacak dava da herhangi bir süreye tabi değildir...” ifadelerine yer vermiştir.

Karardan da anlaşılacağı üzere çağrının usulsüz olması iptal için yeterli değildir. Bu durumda ayrıca usulsüz çağrının yapıldığı toplantıda alınan kararın kanuna, anasözleşmeye veya dürüstlük kurallarına aykırılığı ispat edilmelidir. Ancak çağrı hiç yapılmayarak ortakların katılımı engellendiğinde, bu durum karar nisabını etkiliyorsa yaptırımın yokluk olacağı vurgulanmıştır.

Kanımızca, bir grup ortağa çağrı yapılmadan genel kurulda karar alınmışsa bu durumun karar nisabını etkileyip etkilenmesinden bağımsız olarak kararın iptali değil, yokluk söz konusudur. Emredici hüküm niteliğindeki KoopK m. 45’te genel kurulun toplantıya nasıl çağrılacağı düzenlenmiştir. Buradaki usule uyulmadan genel kurul yapılmış ve karar alınmışsa ortada bir kanuna aykırılık vardır. Dolayısıyla

¹⁵² Y. 23. HD., 30.12.2015, E. 2015/8921, K. 2015/8635, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NM_t2gFWlnEsBd8_8JGeW29Gp7pUosDg~~, 29.02.2019.)

KoopK m. 53’de öngörülen koşullar aranmaksızın alınan kararın yoklukla malul olduğunun tespitini çağrının yapılmadığını öne süren her ortak isteyebilir¹⁵³.

Bunlar dışında anonim şirketlerde olduğu gibi kooperatifler hukukunda da olumsuz oy kullanmayıp sadece kararlara karşı çıkan veya çekimser kalan ortak bozulma davası ikame edemez. Muhalif oy kullanmanın yanında bunun tutanağa geçirilmesi şarttır, öyle ki Yargıtay’ın yerleşik içtihadı uyarınca ortağın red oyu kullandığı genel kurul toplantı tutanağından anlaşılmıyorsa bozulma davası açılmaz¹⁵⁴. Bununla birlikte bilindiği üzere yönetim kurulu üyeleri kendi ibraları konusunda oy kullanamazlar. Yargıtay, yönetim kurulu üyelerinin kendi yararlarını ilgilendiren konularda oy kullanma hakları bulunmadığına göre, karşı görüşünü (muhalefet şerhini) tutanağa geçirtmemiş olsa bile, bunların böyle bir kararın iptalini mahkemeden isteyebileceğini kabul etmektedir¹⁵⁵.

Türk hukuku bakımından ilgili genel kurul kararının iptalinin kooperatifin menfaatine olması yeterli görülmektedir, ayrıca ortaklar bakımından bozulma menfaati aranmaz¹⁵⁶. Öte yandan ortağın açtığı dava TMK m. 2 anlamında dürüstlük kuralına aykırı ise hâkimin davayı reddi gerekir.

¹⁵³ Y. 11. HD., 9.02.1998, E. 1997/9815, K. 1998/658, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC_8cP4IpMX%2B7NMT2gFWlnEsBd88JGeXHxhXbc8UDiQ~~, 01.03.2019)

¹⁵⁴ Yargıtay 23. Hukuk Dairesi’nin bir kararında aynen “... genel kurulda kooperatifin tüm üyelerinin genel kurula katıldığı, katılanlar arasında davacının da bulunduğu, genel kurul tutanağının 8/g maddesinin oybirliğiyle kabul edildiğinin anlaşıldığı... davanın reddine karar verilmiştir.” denilmektedir. Bkz. Y. 23. HD, 8.02.2017, E. 2016/1348, K. 2017/304, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC_8cP4IpMX%2B7NMT2gFWlnEsBd88JGeXHxhXbc8UDiQ~~, 01.02.2019); a.g. için bkz. Y. 23. HD. 6.03.2017, E. 2015/2757, K. 2017/688, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMT2gFWlnEsBd88JGeWeH6KDGFWq4A~~>, 30.01.2019); Y. 11. HD., 26.05.2009, E. 2007/10490, K. 2009/6421, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMT2gFWlnEsBd88JGeXSBhqt0sYWhA~~>, 30.01.2019).

¹⁵⁵ Y. 11. HD., 5.05.1981, E. 1981/1267, K. 1981/2213, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMT2gFWlnEsBd88JGeWgc8CIIsYknCg~~>, 30.01.2019).

¹⁵⁶ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873g, s. 648.

İptal davası kooperatif tüzel kişisine karşı açılır. Ortaklığı davada yönetim kurulu temsil eder. Davayı yönetim kurulunun açması halinde Yargıtay kooperatifi denetçinin temsil etmesi gerektiğine hükmetmiştir¹⁵⁷.

İptal davası, toplantıyı izleyen günden başlayarak bir ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde açılır¹⁵⁸. Bu süre hak düşürücü olup¹⁵⁹ bir aylık süre geçmeden duruşmaya başlanılamaz. Zira birden fazla bozma davası açıldığı takdirde, davalar birleştirilerek görülür¹⁶⁰. Bu bağlamda, bozma davasının açıldığı ve duruşmanın yapılacağı tarih yönetim kurulunca usulen ilan edilir¹⁶¹. Mahkeme, kooperatifin isteği üzerine kooperatifin muhtemel zararlarına karşı davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın niteliği ve tutarını mahkeme tespit eder¹⁶².

D. Butlanın Tespiti Davası Açabilme Hakkı

KoopK'nda genel kurul kararlarının butlanına dair bir düzenleme yer almamaktadır. Buna karşılık Yargıtay, hem butlanın def'i olarak ileri sürülebileceğine¹⁶³, hem de butlanın tespitine karar vermiştir¹⁶⁴.

Alınan genel kurul kararı mutlak butlanla sakatsa, söz gelimi emredici nitelikteki hükümlere (örneğin, KoopK m. 52) aykırılık mevcutsa iptal değil butlanın tespiti davası açılması gerektiği ifade edilmektedir¹⁶⁵. Zira bu alınan kararlar esasen baştan itibaren hüküm ifade etmezler. Bu sebeple kendi kusuru sebebiyle genel kurul toplantısına katılmayan ortak, kararın iptalini isteyemezken söz konusu ortak

¹⁵⁷ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1873m, s. 649.

¹⁵⁸ KoopK m. 53/I.

¹⁵⁹ "1163 sayılı Yasa'nın 53. maddesindeki bu süre hak düşürücü süre olup, davacıların genel kurulda bulunmamaları sürenin başlamasına engel olmadığı eldeki dava 15.07.2014 tarihinde açılmış olup iptali istenen genel kurul ise 07.06.2014 tarihinde toplandığından, bu hali ile davanın yasal bir aylık süre içerisinde açılmadığı gerekçesiyle, davanın usulden reddine dair verilen karar onanmıştır." Bkz. Y. 23. HD. 2.05.2017, E. 2015/7694, K. 2017/1296, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeXOUv1ZIk%2B0MA~~>, 30.01.2019).

¹⁶⁰ KoopK m. 53/III.

¹⁶¹ KoopK m. 53/II.

¹⁶² KoopK m. 53/IV.

¹⁶³ Eriş, **a.g.e.**, s. 884.

¹⁶⁴ YHGK., 28.12.2012, E. 2012/11-493, K. 2012/902, Kurtulan, **a.g.e.**, s. 347 vd.

¹⁶⁵ Günay, **a.g.e.**, s. 34.

butlanın tespiti davasını açabilir¹⁶⁶. Davanın açılması için muhalefette bulunmak şart olmadığı gibi, davanın bir aylık süre içinde açılması da dinlenmesi yönünden zorunlu değildir¹⁶⁷.

E. Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Sorumluluk Davası Açabilme Hakkı

Yönetim kurulu üyeleri, kooperatif işlerinin yürütülmesi hususunda azami titizliği göstermek ve kooperatifin amacı doğrultusunda gayret göstermek zorundadır¹⁶⁸. KoopK’nda kooperatif ortaklarının yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilme hakkına ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu bakımından KoopK m. 98 atfı sebebiyle TTK m. 553 vd. hükümler uygulama alanı bulacaktır. Yüksek Mahkeme de bir kararında¹⁶⁹ aynen şu ifadelere yer vermiştir:

“1163 Sayılı Yasada aksine bir hüküm bulunmamasına göre aynı Yasa’nın 98.maddesi yollaması ile olaya T.T.K. hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Nitekim anılan Yasanın 336.maddesinin birinci fıkrasının beş numaralı bendine göre gerek kanunun ve gerekse anasözleşmenin kendilerine yüklediği sair vazifeleri kasten veya ihmâl neticesi olarak yapılmamasından doğan zararlardan şirket yönetim kurulu üyelerinin şirket ortaklarına karşı şahsen ve müteselsilen sorumlu olacakları hükme bağlanmıştır.”

Doktrinde kooperatif sorumluluk rejiminin bağımsız olması gerektiğinden KoopK m. 98 atfı sebebiyle TTK m. 553 vd. hükümlerine yapılan yollamanın hatalı olduğu ancak söz konusu sorumluluk hükümlerinin sorumluluk dengesini sağlamada

¹⁶⁶ Y. 11. HD., 27.12.2004, E. 3489, K. 12889, Çelik/ Lale, a.g.e., s. 561-562

¹⁶⁷ Y. 11. HD., 31.03.2003, E. 2002/10680, K. 2003/3057, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUbE4hUrb55IA~~>, 28.02.2019).

¹⁶⁸ Filiz Aykan, **Kooperatif Üyelikinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, 2.bs., Bilge Yayınevi, Ankara, 2011, s. 57.

¹⁶⁹ Y. 11. HD., 30.06.2003, E. 2003/1464, K. 2003/7041, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUbE4hUrb55IA~~>, 27.02.2019).

tamamen yetersiz olduğunu söylemenin de haksızlık teşkil edeceği ifade edilmektedir¹⁷⁰.

TTK m. 553/I uyarınca, kanun veya anasözleşmenin kendilerine yüklediği görevleri gereği gibi yerine getirmeyen yönetim kurulu üyeleri hem kooperatife, hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar. Yönetim kurulu üyelerinin titizlik derecesi ve sorumluluklarını düzenleyen KoopK m. 62’de, “Yönetim Kurulu, kooperatif işlerinin yönetim için gereken titizliği gösterir ve kooperatifin başarısı ve gelişmesi yolunda bütün gayretini sarf eder. Yönetim Kurulu, kendi tutanakları ile Genel Kurul tutanaklarının, gerekli defterlerin ve ortak listelerinin muntazam hazırlanıp, tutulup, saklanması ve işletme hesabıyla, yıllık bilançonun kanuni hükümlere uygun olarak hazırlanıp tetkik olunmak üzere denetleme kuruluna verilmesinden sorumludur.” denilmektedir.

Yönetim kurulu üyelerinin kooperatife ve zarar gören alacaklılara karşı sorumluluğunun sözleşmeden kaynaklanan bir sorumluluktur¹⁷¹. Zira yönetim kurulu üyeliği zorunlu bir görev değildir. Nitekim yönetim kurulu üyesi ile ortaklık arasındaki ilişki genellikle vekâlet akdi niteliğindedir¹⁷². Ayrıca belirtmek gerekir ki, yönetim kurulu üyelerinin, kusura dayalı, kişisel ve kusurunun derecesine göre farklılaştırılmış müteselsil sorumluluğu vardır¹⁷³.

Kanunkoyucu, kooperatif ortaklarının parasal edimlerini yerine getirmeyerek kooperatifi mali çıkmaza sokmalarının önüne geçmek için KoopK m. 27’de¹⁷⁴ bu ortakların ihracını düzenlemiştir. Kooperatif yöneticilerinin ise, ortakların parasal

¹⁷⁰ Deryal, **Sorumluluk**, s. 106.

¹⁷¹ Oğuz İmregün, “Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığa Karşı Hukuksal Sorumluluğu”, **Erdoğan Moroğlu’ na 65. Yaş Armağanı**, İstanbul, 1999, s. 260; Mehmet Helvacı, **Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu**, 2. bs., İstanbul, 2001, s. 48-49.

¹⁷² Necla Akdağ Güney, **Anonim Şirket Yönetim Kurulu**, 2. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016, s. 278.

¹⁷³ Necla Akdağ Güney, **Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 38.

¹⁷⁴ **Madde 27 – Ortakların yüklendikleri paylar için ödiyebilecekleri para tutarını anasözleşme belirtir. Kooperatif, sermaye yüklemelerinde borçlu veya sair ödemelerle yükümlü bulunan ortaklarından elden yazılı olarak veya taah-hütlü mektupla, bu husus mümkün olmazsa ilanla ve münasip bir süre belirterek yükümlerini yerine getirmelerini ister. İlk isteğe uymayan ve ikinci istemeden sonra da bir ay içinde yükümlerini yerine getirmiyenlerin ortaklığı kendiliğinden düşer. Ortaklığın düşmesi alakalının, anasözleşme veya diğer suretlerle doğmuş borçlarının yok olmasını gerektirmez.**

yükümlülüklerini yerine getirmeleri için takip ve tahsilde titiz ve dikkatli olması önem arz eder¹⁷⁵. Öyle ki, burada gösterecekleri dikkat ve özen ileride onların sorumluluğuna yol açabilir. Yargıtay uygulamasından örnek vermek gerekirse, ortaklar hakkında ihraç kararının alınmasında ihraç şartlarının oluşması üzerine gerekli usulün işletilerek aynı durumdaki ortaklardan sadece birisinin ortaklıktan çıkarılması durumunda, söz konusu aykırılığın yaptırımının kararın iptali değil de yöneticilerin sorumluluğuna gidilmesi yönünde olduğu kabul edilmiştir¹⁷⁶.

Yönetim kurulu üyeleri genel kurul tarafından menfi borç ikrarı anlamına gelen ibra kararı vermişlerse artık ibraya konu işlemlerden dolayı haklarında sorumluluk davası açılamaz¹⁷⁷. Bununla birlikte Yargıtay, kural olarak mücerret ibra edilmekle sorumluluğun ortadan kalkmayacağını, sorumluluğun kalkabilmesi için, ibra edilen hususların genel kurulda açık ve ayrıntılı bir şekilde görüşülmesi, değerlendirilmesi ve bilançoda da gösterilmesi gerektiğine karar vermiştir¹⁷⁸. Ayrıca kooperatif yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmiş olması, kooperatife karşı dava açılmasına engel değildir¹⁷⁹. Söz gelimi, kooperatif, inşaatını üstlendiği konutu ortağa eksik ve geç teslim etmişse ortağın bundan doğan zararlarını ödemek zorundadır¹⁸⁰.

Kooperatif yöneticilerinin hukuki sorumluluğunda, TTK'nun anonim şirkete ilişkin hükümlerine gidilmesi yolu kaldırılarak kooperatiflere özgü sorumluluk hükümlerinin getirilmesi ve bu hükümlerle etkin bir denetimin sağlanabilmesiyle amaca ulaşılabileceği savunulmaktadır¹⁸¹. Kooperatifin kendine özgü etkin ve dinamik bir sorumluluk düzenine kavuşabilmesi için, başta İskandinav ülkeleri gibi kooperatifçilik alanında başarıya ulaşmış örgütlerdeki gibi üst örgütlenmenin tamamlanması gerektiği belirtilmektedir¹⁸². Kooperatifçilik hareketine bilhassa dar

¹⁷⁵ Aykan, **a.g.e.**, s. 66.

¹⁷⁶ Y. 11. HD., 06.11.1985, 6790/6901, Karar için bkz. Samet Can Olgaç/ Ahmet Cemal Ruhi, **Kooperatif Ortaklığından İhraç ve İtiraz Usulü**, Seçkin, Ankara, 2015, s. 48.

¹⁷⁷ Akdağ Güney, **Yönetim Kurulu**, s. 418.

¹⁷⁸ Y. 11. HD., 11.11.1999, E. 1999/7138, K. 1999/9037, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUbE4hUrb55IA~~>, 27.02.2019).

¹⁷⁹ Y. 11. HD., 21.02.1984, E. 234, K. 926, Çöklü, , **a.g.e.**, s. 206-207.

¹⁸⁰ Y. 11. HD., 20.03.1997, E. K. 08, Çöklü, , **a.g.e.**, s. 208.

¹⁸¹ Deryal, **Sorumluluk**, s. 108.

¹⁸² Deryal, **Sorumluluk**, s. 105.

gelirli kişilerin tasarruf ve emekleri ile destek verdiklerinden dinamik bir sorumluk rejiminin oluşturulması toplumsal yarar düşüncesinin de bir gereğidir¹⁸³.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, 25.10.1988 tarihli RG’de yayımlanan 3476 sayılı yasa ile değiştirilen KoopK ek 2. madde gereği kimi yasaklara uymayan ve kimi yükümlülükleri yerine getirmeyenlere yaptırımlar konularak cezalandırılmalarına olanak tanınmıştır. Cezai sorumluluğu öngörülenlerin başında ise kooperatif ve üst kuruluşlarının yönetim kurulu üyeleri gelmektedir¹⁸⁴. Üstelik KoopK m. 62/son suç sayılan kimi eylem ve davranışlarda bulunan kooperatif yönetim kurulu üyelerinin devlet memurları gibi cezalandırılacağını düzenlemektedir¹⁸⁵. Doktrinde kooperatif yöneticilerin sorumluluğu ile ilgili cezai hükümlerin, benzer özel teşekküllerle kıyaslanmayacak ölçüde ağılaştırılması makul bir gerekçeye dayandırılmadığından bahisle eleştirilmektedir¹⁸⁶.

F. Çıkma Hakkı

Kooperatif üyeliği, ortağın çıkması ya da kooperatifin çıkarma kararı vermesi ile son bulur¹⁸⁷. Burada çıkma hakkını ele almakla birlikte bazı hususlarda çıkarılmaya ilişkin düzenlemelere de değineceğiz.

KoopK 10. maddesine göre, her ortağın kooperatiften çıkma hakkı vardır. Bu hak, açık kapı ilkesinin bir gereğidir. Bir ortağın hiçbir suretle kooperatiften çıkamayacağına dair kayıtların geçersiz olduğunu hükme bağlayan KoopK m. 11/III de açık kapı ilkesini destekler mahiyettedir. Ortak istediği zaman gerekçe göstermeksizin dahi şirketten ayrılabilir. Bununla birlikte KoopK m. 11 uyarınca, çıkma hakkı kooperatif anasözleşmesiyle en çok beş yıl için sınırlandırılabilir¹⁸⁸. Bu

¹⁸³ Deryal, **Sorumluluk**, s. 107.

¹⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölükbaş, **a.g.m.**, s. 3031 vd.

¹⁸⁵ Erol Çetin, **Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar**, Yetkin Yayınları, Ankara 2004, s. 29 vd.

¹⁸⁶ Deryal, **Sorumluluk**, s. 108.

¹⁸⁷ Mustafa Erdem Can, “*Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişinin Hakları*”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 74.

¹⁸⁸ Anasözleşmede beş yıl içinde çıkmayı yasaklayan bir hüküm varsa, ortağın bu süre içinde çıkma hakkı bulunmadığı, bu durumda ortağın yaptığı tek taraflı çıkma bildiriminin hukuki sonuç doğurmayacağı yönünde bkz. Can, **a.g.m.**, s. 76.

durumda bile anasözleşmeye hüküm konulmak suretiyle¹⁸⁹ haklı ve önemli sebeplerin varlığında söz konusu süre beklenmeksizin ortağın kooperatiftan çıkması mümkün kılınabilir. Kooperatifte çok geniş anlamda kullanılan haklı sebep, kişinin kooperatife ortak olmasının sebep ve şartlarının ortadan kalkması halinde söz konusudur¹⁹⁰.

Kooperatiflerdeki açık kapı ilkesi, çıkma hakkının sınırsız olduğu anlamını taşımaz. Anasözleşmeye konulacak bazı şartlarla çıkma hakkı sınırlandırılabilir. Ancak çıkma hakkının aşırı derecede sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırılması, KoopK m. 11 düzenlemesi karşısında mümkün değildir¹⁹¹. Bununla birlikte örneğin anasözleşmeye konulacak bir hükümle, kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde çıkmak isteyen ortaktan, önceden belirlenmiş bir tazminat talep edilebilir¹⁹². Öte yandan ortaklıktan çıkma işleminin ortaklığa bağlı hakların alınmasından önce ve alınmasından sonra olmak üzere iki şekilde ele alınması gerektiği savunulmaktadır¹⁹³. Öyle ki, yapı kooperatifinde ortak kooperatiftan ortaklık hakkına bağlı olarak konut veya işyeri almadan ortaklıktan çıkıyorsa bu durumda serbestçe çıkabilir ve kooperatife birikmiş ödemesi kendisine iade edilir. Fakat aldıktan sonra çıkıyorsa, ortaklık hakkına bağlı olarak aldığı konutu veya işyerini kooperatife iade etmesi gerekir. Öte yandan kooperatif amacını gerçekleştirmiş ve dağılma sürecine girmişse, çıkan ortağın konutunu veya işyerini çıkma gerekçesiyle geri alınmaz, ancak bu ortak tasfiye giderlerine katılmak zorundadır¹⁹⁴.

Kooperatif ortaklığın çıkma, anasözleşmede aksi düzenlenmemişse yönetim kuruluna yapılacak tek taraflı bildirme beyanı ile olur¹⁹⁵. Bildirim şekle bağlı değilse

¹⁸⁹ Haklı ve önemli sebeplerin tespiti konusunda yönetim kurulunu yetkili kılmanın subjektif değerlendirmelere ve doğal olarak kooperatif lehine karar verilmesine yol açabileceği yönünde bkz. Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁹⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 35; Aykan, **a.g.e.**, s. 33; Can, **a.g.m.**, s. 80.

¹⁹¹ Can, **a.g.m.**, s. 75.

¹⁹² KoopK m. 10; Doktrinde Can, çıkma kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürücü nitelikte değilse, anasözleşmeye salt çıkma nedeniyle tazminat ödenmesi şartı konulmaması gerektiğini savunmaktadır. Can, **a.g.m.**, s. 75.

¹⁹³ Özmen, **Kooperatifler**, s. 83.

¹⁹⁴ KoopK m. 81.

¹⁹⁵ Can, **a.g.m.**, s. 77; Aykan, **a.g.e.**, s. 29.

de yazılı bildirim ispat açısından yararlı görülmektedir¹⁹⁶. Yargıtay ise, çıkma iradesinin örtülü olarak açıklanabileceğini içtihat eylemiştir. Şöyle ki, ortağın yatırdığı paranın iadesiyle üye olmadığının tespitini talep çıkma beyanı olarak değerlendirilmiştir¹⁹⁷. Yargıtay bir başka kararında¹⁹⁸, aidat yükümlülüğü bulunan bir kooperatifte ortağın uzun süre kooperatife uğramaması, aidat borcunun bulunup bulunmadığını takip etmemesi halinde üyeliğinin sona erdiğini ortağın zımnen kabul ettiği, diğer anlatımla üyelik haklarından zımnen vazgeçtiğini benimsediği, eylemli olarak ortaklıktan çıkma iradesini yansıttığı ve böyle bir davacının açtığı davanın TMK m. 2.'de öngörülen iyiniyet kuralına aykırı düştüğünü içtihat eylemiştir.

KoopK m. 12'de çıkma bildiriminin, ancak bir hesap senesi sonu için ve en az 6 ay önceden haber verme suretiyle yapılması gerektiğini; ancak anasözleşmede çıkış için daha kısa bir süre öngörülmüşse hesap senesi içinde de çıkışa izin verilebileceğini düzenlemektedir. Hesap yılı anasözleşmede gösterilir, ancak gösterilmemişse takvim yılı sonu olan 31 Aralık kabul edilir¹⁹⁹.

Mehaz çıkma beyanını yenilik doğuran bir hakkın kullanılması olarak düzenlemişken²⁰⁰ tartışmalara konu olan KoopK m. 13 yönetim kuruluna kabulden kaçınma imkânı tanımaktadır. Öyle ki kooperatif ortağının çıkma isteği yönetim kurulu tarafından incelenir. Yönetim kurulu kabul veya red kararını ilgili ortağa yazılı olarak bildirir. Ortak, kooperatiften ayrılmak istemiş ve bu istem kooperatifçe kabul edilmişse, artık bu ayrılma isteminden rücu edilemez²⁰¹.

Ortağın çıkma talebi yönetim kurulunun kabulüne bağlı değildir. Ancak yönetim kurulu bu durumda ortaklıktan çıkma talebini kabulden kaçınabilir ki burada çıkmanın geciktirilmesi söz konusu olur²⁰². Bu durumda KoopK m. 13 uyarınca ortağın çıkma talebini noter aracılığı ile kooperatife bildirmesi gerekli ve ortaklıktan

¹⁹⁶ Can, **a.g.m.**, s. 77.

¹⁹⁷ Bkz. Y. 11. HD., 08.12.1977, E. 5265, K. 5401, bkz. Cemil Alver, **Kooperatifler Muhasebesi ve Kooperatifler Hukuku**, 3. bsk., Feryal Matbaacılık, Ankara, 1994, s. 25.

¹⁹⁸ Y. 23. HD., 24.10.2011, E. 2011/1449, K. 2011/1239, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWpPmE1EYFNYg~>, 17.08.2019).

¹⁹⁹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1818, s. 621.

²⁰⁰ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1819, s. 621.

²⁰¹ Y. 11. HD. 04.11.1993, E. 570, K. 7055, Eriş, **a.g.e.**, s. 355.

²⁰² Özmen, **Kooperatifler**, s. 88.

çıkma için yeterlidir. İşte KoopK m. 13, yenilik doğurucu istifa iradesini noter aracılığı ile yapmıştır²⁰³. Dolayısıyla kanunkoyucu, çıkma beyanının ispat şartı olan noter aracılığıyla bildirimde bulunmayı şekil şartı olarak kabul etmiştir²⁰⁴. Aynı yöndeki Yargıtay 23. Hukuk Dairesi kararında²⁰⁵,

“1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 13. maddesinde ortağın anasözleşmeye uygun olarak istifa etmesine rağmen kooperatifin istifayı kabullen kaçınması halinde ortağın çıkma dileğini noter aracılığıyla kooperatife bildirmesi halinde çıkmanın gerçekleşeceği düzenlenmiş olup, davacı kooperatif anasözleşmesinin 13. maddesinde de bu hükme paralel bir düzenleme yer almıştır. Ortağın istifa bildirimi yenilik doğurucu nitelikte olup, kooperatife ulaştığı anda sonuç doğurur. Yukarıda anılan 13. maddenin yazılış biçimi ortağın istifasının kooperatifçe kabulünü gerekli kıldığı izlenimi yaratmakla beraber noter aracılığıyla yapılan bildirime özel önem verilmek suretiyle, noter aracılığıyla yapılan bildirimin kabulünün gerekli bulunmadığı vurgulanmıştır. Bu durumda ortağın yenilik doğurucu nitelikteki istifa iradesini ilk olarak noter vasıtasıyla kooperatife duyurması ortaklıktan çıkmanın gerçekleşmesi için yeterlidir.” denilmektedir. Buna karşılık, ortak makul bir sürede noter aracılığıyla bildirimde bulunmazsa çıkma isteğinden vazgeçmiş sayılır²⁰⁶.

Doktinde bir görüş ise kabule ihtiyaç duymayan tek yanlı çıkma beyanının başlı başına yenilik doğuran bir işlem olduğunu savunmaktadır²⁰⁷. Bu görüşe göre bildirme tarihinde çıkma gerçekleşir.

Yönetim kurulu kararı çıkmak isteyen ortağa yazılı olarak tebliğ edilinceye kadar ortaklık ilişkisinin devam ettiği kabul edilir. Dolayısıyla kooperatif yönetim

²⁰³ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1820, s. 622.

²⁰⁴ Metin Polat, “Kooperatif Ortaklarının Hak ve Yükümlülükleri”, (Çevrimiçi, <https://metinpolat.av.tr/kooperatif-ortaklarinin-hak-ve-yukumlulukleri.html>, 14.04.2019.)

²⁰⁵ Y. 23. HD., 17.09.2013, E. 2013/4569, K. 2013/5465, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeXPMIIyEOqZAw~~>, 16.01.2019).

²⁰⁶ Üstün/Aydın, **Kooperatifler Hukuku**, s. 101, dn. 79; Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1821, s. 622; Y. 11. HD., 22.02.2007, E. 2005/13435, K. 2007/3251, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWbnPDsaYphGg~~>, 16.01.2019).

²⁰⁷ Eriş, **a.g.e.**, s. 358; Aykan, **a.g.e.**, s. 30; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 99; Can, **a.g.m.**, s. 75.

kurulunun kararı ortağın çıkma yönündeki talebini kabul yönünde olsa dahi, bu karar ortağa ulaşınca kadar çıkmak isteyen ortak olarak kalmaya devam etmektedir. Çıkma talebinin noter aracılığıyla kooperatife bildirilmesi halinde ise noter tebligatının bildirildiği tarihten itibaren çıkma hüküm ifade eder²⁰⁸. Yönetim kurulu kooperatiften çıkmak isteyen ortağın bildirimini reddeder veya sessiz kalırsa bu ortak tespit davası mahiyetindeki çıkma davasını da açabilir²⁰⁹.

Çıkmanın kendiliğinden *ipso iure* gerçekleşmesi de olasıdır. Söz gelimi, kooperatife hâkim kişiselilik ilkesi gereği ortağın ölümü ile ortaklık sıfatı sona erer. Ancak anasözleşmede düzenlenecek koşullarla ölen ortağın mirasçılarının kooperatifte ortak olarak kalmaları da mümkündür²¹⁰. Yargıtay, davalı kooperatifin anasözleşmesinde, ölen ortağın mirasçılarının kooperatife ortak kalmalarının sağlanabileceği belirtilmiş ve buna paralel olarak da ölen ortak için kooperatif yönetiminin nasıl hareket edeceği düzenlenmişse, ölen ortak hakkında ihraç kararı verilemeyeceğine ve anasözleşmeye göre işlem yapması gerektiğine hükmetmiştir²¹¹. Bu durumda mirasçıların kendilerini bir temsilci ile temsil ettirmeleri gerekir²¹².

Ölümünden başka çıkmanın kendiliğinden gerçekleştiği bir hal de ortaklığın bir görev veya hizmete bağlanmasıdır. Örneğin bir bakanlık mensuplarına hizmet veren tüketim kooperatiflerinde durum böyledir. KoopK m. 15/I uyarınca, ortaklık sıfatı bir görev veya hizmetin yerine getirilmesine bağlı ise, bu görev veya hizmetin sona ermesi ile ortaklık sıfatı sona erer. Amaç, belli bir daire veya kuruma mensup olma sebebiyle kooperatifin ortağı olmanın sağladığı yararları sadece bu sıfatın taşındığı döneme hasretmektir²¹³. Ancak anasözleşmeye hüküm konulmak suretiyle ortaklığın devamının sağlanması da mümkündür.

Yine ortaklık sıfatının kazanılmasının anasözleşme ile bir taşınmaz malın mülkiyetine veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlandığı durumlarda, taşınmazın mülkiyetinin veya işletmenin üçüncü kişiye devriyle ortaklık sıfatının üçüncü bir

²⁰⁸ KoopK m. 13.

²⁰⁹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1822, s. 622.

²¹⁰ KoopK m. 14.

²¹¹ Y. 11. HD., 15.09.1997, E. 1997/5276, K. 1997/5714, Kurtulan, **a.g.e.**, s. 329.

²¹² Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1824, s. 623; Aykan, **a.g.e.**, s. 34-35.

²¹³ Aykan, **a.g.e.**, s. 36.

kişiyi hak olarak geçmesi söz konusudur. Bu durumun üçüncü kişilere karşı geçerli olması ise tapu siciline şerh verilmesine bağlıdır. Böylelikle ortaklığa bağlı hak ve yükümlülükler yeni malike veya işletmeciyi geçmektedir. Dolayısıyla taşınmazın veya işletmenin devriyle ortaklık statüsü önceki ortak bakımından son bulur²¹⁴. Kanunkoyucunun bu hükümle esasen, kooperatifin devamlılığını sağlamayı ve kooperatifin işlettiği işletmenin faaliyetini sürdürmesi suretiyle, kooperatif amacının kesintiye uğramadan gerçekleşmesini amaçladığı anlaşılmaktadır²¹⁵.

Yargıtay da bir kararında, kooperatif ortağının, tapuda adına kayıtlı konutu satmış olmasının, ortaklıktan çıkması anlamına gelmeyeceğine hükmetmiştir²¹⁶. Aynı yöndeki bir kararda ortağın adına tapuda kayıtlı konutu satmış olsa bile, payını devretmediği için ortak sayılacağı ve ortaklık giderlerini ödemekle yükümlü olacağına karar verilmiştir²¹⁷.

KoopK m. 27’de kooperatif amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak için genel kurulca kararlaştırılan parasal yükümlülüklerini yerine getirmeyenlerin ortaklığının kendiliğinden düşeceği belirtilmiştir. Bu ifadeye rağmen, hem hükmün öngördüğü yaptırım ve bu yaptırımın hukuki niteliği, hem de öngördüğü usul açısından doktrin²¹⁸ ve Yargıtay tarafından değişik şekillerde ele alınmış, uygulamada da birçok uyuşmazlığın doğmasına yol açmıştır²¹⁹. Doktrinde *Deryal*, mevcut düzenleme içinde, hükümdeki şartların gerçekleşmesiyle üyelik sıfatının kendiliğinden düşeceğini ve bu konuda alınabilecek kararın üyeliğin sonra ermesi keyfiyetini tespit eden açıklayıcı bir işlem olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır²²⁰. Bununla birlikte yazar, uygulamada tercih edildiği üzere anasözleşmede KoopK m. 27’deki şartlar gerçekleştiğinde, kooperatif ortaklığının kendiliğinden düşmeyeceğinin ve bunun bir çıkarma sebebi sayılacağına

²¹⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1827, s. 624; Yahya Deryal, “*Yapı Kooperatiflerinde Payın Devri*”, **BATİDER**, C. XXI, S. 1, s. 84.

²¹⁵ Aykan, **a.g.e.**, s. 36-37.

²¹⁶ Y. 11. HD., 16.05.1994, E. 252, K. 4289, Eriş, **a.g.e.**, s. 306.

²¹⁷ Y. 11. HD., 17.03.1995, E. 7518, K. 2066, Eriş, **a.g.e.**, s. 314.

²¹⁸ KoopK m. 27 ile öngörülen yaptırımın niteliği konusundaki görüşler için bkz. Demir, **a.g.e.**, s. 84 vd.

²¹⁹ Demir, **a.g.e.**, s. 81.

²²⁰ Deryal, **Ortaklık Sıfatı**, s. 313-314.

kararlaştırılabileceğini ifade etmektedir²²¹. Kanaatimizce, kooperatifin yapısına pek de uygun dūřmeyen bu sebep kendiliğinden ortaklığın dūřmesine yol açmaz. Zira mezkur maddede, ortağın çıkarılabilmesi için uzun bir prosedür rlmş olup yargı içtihatlarıyla da şekillendiği üzere ayrıca çıkarma alınması gerekmektedir²²².

Kooperatiften olağanüstü sebepler dolayısıyla çıkma da söz konusu olabilir. Söz gelimi, kişisel sorumlulukların ağırlaştırılması veya ek ödeme yükümlerin konulmasına ilişkin genel kurul kararlarının ilanından itibaren üç ay içinde ortaklar kooperatiften çıkma beyanında bulunabilirler²²³. İlgili kararda olumlu oy kullananların bu haktan yararlanması mümkün deđildir²²⁴. Yine birleşme sonucunda infisah eden kooperatifin ortakları için kişisel sorumluluk veya ek ödeme yükümü rlyorsa, karara katılmayan ortağın ilan tarihinden itibaren üç ay içinde çıkma bildiriminde bulunması mümkündür. Burada esasen kooperatif infisah ettiğinden gerçek anlamda bir çıkma değil, birleşmenin gerçekleştiği kooperatife girmeme söz konusu olur²²⁵. Ortağın mali yükümlülüklerinin kendi isteği dışında arttırılmış olması, haklı sebeple çıkma kurumuna ilişkin tipik bir örnek olup burada ortağa tanınan çıkma hakkı ise fesih bildirimini niteliğinde yenilik doğurucu bir haktır, kooperatifin kabulüne bağlı deđildir²²⁶. Son olarak doktrinde özellikli giriş bildiriminde eksiklik bulunması halinde de, ortağa çıkma hakkının tanınması gerektiği savunulmaktadır²²⁷. Bunun anlamı, kooperatif ortaklıklarına kendi varlığı dışında kişisel bir sorumluluk veya ek ödeme yükümlülüğü getiriyorsa, ortak olma isteği bu yükümlerin yazılı olarak kabul edilmesi halinde hukuki değer taşır. Eğer ortak, kooperatife giriş esnasında bu yükümlülükten haberdar değilse ilgili yükümlülüğün mevcudiyetini öğrendikten sonra çıkma bildiriminde bulunabilir²²⁸.

²²¹ Deryal, **Ortaklık Sıfatı**, s. 314.

²²² Y. 11. HD., 11.05.2006, E. 2005/5440, K. 2006/5560, stn/Aydın, **a.g.e.**, s. 107-108, dpn. 113.

²²³ KoopK m. 52.

²²⁴ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 380; Günay, **a.g.e.**, s. 41.

²²⁵ Tekinalp (Poroy/ amoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1829, s. 624; Aykan, **a.g.e.**, s. 37-38.

²²⁶ stn/Aydın, **a.g.e.**, s. 125.

²²⁷ Tekinalp (Poroy/ amoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1829a, s. 624; Aykan, **a.g.e.**, s. 38.

²²⁸ Can, **a.g.m.**, s. 85.

Kooperatif ortağının anasözleşmede öngörülen sebeplerle de ortaklıktan çıkması mümkündür. Ortak çıkma hakkını bu durumda anasözleşmeye göre kullanır²²⁹. Dahası ortağa sebepsiz çıkma hakkının tanınması da mümkündür²³⁰.

KoopK m. 14/son uyarınca kooperatif ortaklığı devredilebilir. Devrin konusu ortaklık mevkiî olup devir için resmi şekle ihtiyaç yoktur²³¹. Bununla birlikte adi ortaklık payı ile anonim ortaklıkta çıplak payın devrinde olduğu gibi, kooperatif payının devrinde de alacağın temlikî hükümlerinden yararlanılması yoluyla devir sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmasının gerekli olduğu haklı olarak savunulmaktadır²³².

Ortaklık sıfatı payın devralınması ile kendiliğinden kazanılmaz²³³. Devralanın KoopK m. 8 uyarınca yönetim kuruluna giriş için başvuruda bulunması icap eder. Yönetim kurulu, ortaklığı devralan kişinin ortaklık niteliklerini taşıması halinde, bu kişiyi ortaklığa kabul etmelidir²³⁴. Ancak devralanın kooperatif tarafından kabulü halinde devreden ortaklıktan çıkmış olur²³⁵. Aksi görüşe göre, ortaklık hakkının bir başkasına devrinin kooperatife bildirilmesi de çıkma bildirimi anlamına gelip devreden kişi, mezkûr devri kooperatife bildirilmesi ile ortaklıktan çıkmış olur²³⁶. Devralanın ortaklık sıfatını kazanıp kazanmaması ayrı bir husus olup kooperatifin kabul etmesine kadar pay kooperatife bırakılmış durumdadır²³⁷. Her halükarda devren iktisapta hakkı devreden kişi hakka hangi haliyle sahipse, devralan da hakkı o haliyle kazanmış olur²³⁸.

Çıkmanın gerçekleşmesi ile birlikte ortaklıktan doğan hak ve yükümlükler sona ermektedir. Kooperatiften çıkan ortağın kendisinin veya mirasçılarının

²²⁹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1830, s. 624.

²³⁰ Aykan, **a.g.e.**, s. 38; Can, **a.g.m.**, s. 85.

²³¹ Deryal, **Payın Devri**, s. 84-85; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 101.

²³² Abuzer Kendigelen, “*Adi Şirket, Ticaret Şirketleri ve Kooperatife İlişkin Payların Devrinde Şekil*”, **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, 1997, S. 73, s. 32.

²³³ Deryal, **Payın Devri**, s. 86.

²³⁴ KoopK m. 14/son.

²³⁵ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1831, s. 625; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 101.

²³⁶ Can, **a.g.m.**, s. 77.

²³⁷ Can, **a.g.m.**, s. 77, dpn. 23.

²³⁸ Kemal Oğuzman/ Nami Barlas, **Medeni Hukuk**, 19. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 229.

kooperatif varlığı üzerinde hakları olup olmadığı ve bu hakların nelerden ibaret olduğu anasözleşmede gösterilir. Bu haklar, yedek akçeler dışında, ortağın ayrıldığı yılın bilançosuna göre hesaplanır²³⁹. Doktrinde ayrılan ortakla yapılacak hesaplaşmanın ve ayrılma nedeniyle ortağa verilecek iade hakkının, ayrılma tarihi itibarıyla yapılacak ve gerçek değerleri yansıtan bir bilançoya göre değil de, ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanacak olması haklı olarak eleştirilmektedir²⁴⁰. Çıkma hakkını önemli ölçüde bertaraf eden bu hükmün gerçek değerleri yansıtan bir bilanço esas alınacak şekilde değiştirilmesi önerilmektedir²⁴¹. Ortağın kooperatife sermaye olarak yatırdığı sermaye payı, varsa özel fon, mevduat ve sair alacak kalemleri ayrılma payı olarak ortağa ödenir²⁴². Uygulamada anasözleşmeye bu hakların, bilançonun kesinleşmesinden bir ay sonra muaccel olacağı yönünde hüküm konmaktadır²⁴³.

Bununla birlikte çıkan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen veya tamamen yoksun kalacağına ilişkin kayıtlar geçersiz olup²⁴⁴ alacak ve borçlar yönünden tam bir hesaplaşma yürütülür, satış değeri, efektif değer, cari değer dikkate alınmaz²⁴⁵. Bu kişiye kural olarak aynı ödeme yapılamaz²⁴⁶. Bu arada aşağıda yer verdiğimiz Y. 11. Hukuk Dairesi Kararı'nda²⁴⁷ belirtildiği üzere aidatların iadesi gerekir:

“Dava, ortaklıktan ayrılma nedeniyle kooperatife ödenen aidatların iadesi için yapılan icra takibine itirazın iptali istemine ilişkindir.

²³⁹ “1163 sayılı KK’nın 17/1 ve anasözleşmenin 15. maddeleri gereğince davacının kooperatife ödediği paraların iadesini ortaklıktan ayrıldığı yılın bilançosunun genel kurulca kabulünden bir ay sonra isteme hakkına sahiptir.” Y. 11. HD. 15.03.2007, E. 2006/1278, K. 2007/4478 bkz. Özmen, **Kooperatifler**, s. 173.

²⁴⁰ Deryal, **Ortaklık Sıfatı**, s. 315.

²⁴¹ Deryal, **Ortaklık Sıfatı**, s. 315.

²⁴² Aykan, **a.g.e.**, s. 103; Olgaç/Ruhi, **a.g.e.**, s. 50; Y. 11. HD. 29.03.1990, E. 2420, K. 2701, Eriş, **a.g.e.**, s. 582.

²⁴³ Can, **a.g.m.**, s. 89.

²⁴⁴ KoopK m. 17.

²⁴⁵ Can, **a.g.m.**, s. 89.

²⁴⁶ Y. 11. HD. 20.04.1987, E. 2367, K. 2300, Eriş, **a.g.e.**, s. 589.

²⁴⁷ Y. 11. HD., 05.02.2007, E. 2007/369, K. 2007/1315, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUeAcC5PT8WkQ~~>, 16.01.2019).

Davacının usulüne uygun çıkma isteğini yönetim kuruluna öngörülen sürede bildirmesi nedeni ile çıkmanın gerçekleştiğinin kabulü ile ödediği aidatların iadesine ilişkin talebinin değerlendirilmesi gerekirken, davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.”

Bununla birlikte, kooperatif üyesinin çıkma payı istemine ilişkin davasında Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, ortağın ödemiş olduğu aidatın tamamını değil, ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanacak olan masraf hissesi düşüldükten sonra bakiyesinin iadesini talep edebileceğine; bu hakkın da bilançonun genel kurulca kabulü suretiyle kesinleşmesinden itibaren bir ay süre geçtikten sonra kullanılması gerektiğine karar vermiştir²⁴⁸.

KoopK m. 17/II gereği, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek nitelikteki iade ve ödemeler, anasözleşmede daha kısa bir süre tespit edilmiş olsa bile genel kurul tarafından üç yılı aşmamak üzere geciktirilebilir. Genel kurulun bu kararına itibar edilmesi ise kooperatifin varlığının bu ödemeleri yapmakla gerçekten tehlikeye girmiş olmasına bağlıdır ki bu husus kooperatif bilançosunun incelenmesiyle anlaşılabilir.

Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında²⁴⁹, “*Dava, istifa suretiyle kooperatiften çıkan ortağın, ortaklıktan kaynaklanan haklarının iadesi istemine ilişkindir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 17/2. maddesi uyarınca, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek nitelikte olan iadeler, genel kurulca üç yılı aşmamak üzere geciktirilebilir, Ancak bilirkişi incelemesi sonucu iadelerin tutarı kooperatifin varlığını tehlikeye düşürecek nitelikte görülmezse, genel kurulun geciktirme kararı uygulanamaz.*” denilmektedir.

Öte yandan söz konusu genel kurul kararının da geriye doğru alınmaması gerekir²⁵⁰. Bu arada kooperatiften ayrılan ortak gecikme nedeniyle uygun bir

²⁴⁸ YHGK 16.04.2014, E. 2013/23-1616, K. 2014/540, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVjmAaq%2BxJi0w~~>, 16.02.2019).

²⁴⁹ Y. 11. HD. 24.01.2005, E. 2004/3813, K. 2005/192, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWgFYBsLq42eQ~~>, 16.01.2019).

²⁵⁰ Özmen, **Kooperatifler**, s. 98.

tazminat talep edebilir. Tazminatın miktarı ve ölçüsü her olayın özelliğine göre, objektif ölçüler içerisinde mahkemece belirlenir.

Son olarak, çıkan ortak ile mirasçılarının alacak ve hakları bunların talep edilebilecekleri tarihten başlayarak beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar²⁵¹. Bu sebeple uygulamada yaşandığı gibi, beş yılı aşkın süreye yapılan ödeme planlarıyla zamanaşımı def'i sürülerek kötüniyetle ödemekten imtina edilmesi ihtimaline binaen kooperatiften ayrılanların dikkatli davranmasında fayda görülmektedir²⁵².

G. Azınlığa Tanınan Haklar

Kara Avrupası hukuklarında, azınlık hakları “koruyucu haklar” sınıfında görülmekte olup çıkar çatışması durumunda çoğunluğa karşı azınlıkta kalanları korumayı amaçlayan haklardır²⁵³. Bilindiği üzere, genel kurulun aldığı kararlar, toplantıya katılmamış veya katılmasına rağmen aleyhte oy kullanmış pay sahiplerini de bağlayıcı niteliktedir²⁵⁴. İşte kanunkoyucu, önem atfettiği bazı konularda, sermayenin belirli bir oranını temsil eden azınlık pay sahiplerini çoğunluğun tahakkümünden korumak için bu hakları tanımıştır²⁵⁵.

Azınlık haklarından kasıt, sermayenin en az onda birini temsil eden paylara sahip ortaklara tanınan haklardır. Bu asgari pay oranını bir ortak tek başına sağlayabileceği gibi birden fazla ortağın bir araya gelerek sağlaması da mümkündür²⁵⁶. KoopK’nda azınlık tanımı yapılmamış olmakla birlikte, TTK’ya paralel şekilde, 44. maddede, “Dört ortaktan az olmamak kaydıyla ortak sayısının en az onda birinin” isteği ile genel kurulun toplantıya çağrılacağı, 46. maddede ise, “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10’u tarafından” bildirilecek hususların gündeme konulacağı belirtilmiş olduğundan kooperatiflerde azınlığın “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10’u” şeklinde tanımlandığını

²⁵¹ KoopK m. 17/II.

²⁵² Olgaç/Ruhi, **a.g.e.**, s. 51.

²⁵³ Ünal Tekinalp, “*Otuz Yıllık Uygulamanın Işığında Azınlık Hakları Sisteminin ve Uygulamasının Değerlendirilmesi*”, **TTK’nın 30. Yıl Semineri**, İstanbul, 1988, s. 231.

²⁵⁴ TTK m. 423.

²⁵⁵ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 310; Bilgili/ Demirkapı, **a.g.e.**, s. 355.

²⁵⁶ Ayşe Sümer, “*Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi*”, **Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2010, C. XXVIII, S. 1, s. 843.

görüyoruz²⁵⁷. Hâlbuki KoopK m. 46/II'de toplantı sırasında gündeme madde eklenmesi hususunda “dört ortakdan az olmamak” şartı aranmamış, ortaklardan en az 1/10'unun talebi yeterli görülmüştür. Kanaatimizce bu ve diğer azınlık haklarının kullanılması bakımından “dört ortakdan az olmamak” şartı aranmadığından, kooperatiflerde azınlığın “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10'u” şeklinde tanımlanması isabetli değildir. Mezkûr şart, sadece yukarıda anılan azınlık hakları yönünden aranmış olduğundan azınlığı korumaya yönelmiş diğer azınlık haklarına sirayet ettirilmemesi gerekir.

Azınlık hakları, doktrinde, anonim ortaklık üzerinde yaptıkları etkiler göz önüne alınarak olumlu ve olumsuz azınlık hakları olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir²⁵⁸. Olumsuz azınlık hakları, azınlığın olumsuz oy kullanarak kararın oluşmasına engel olduğu hallerde söz konusu olurken; olumlu azınlık hakları çoğunluk iradesine aykırı olmasına rağmen, azınlığın irade beyanı ile hakkını haklı bir talep veya dava şeklinde kullanması durumunda karşımıza çıkar²⁵⁹.

1. Olumlu Azınlık Hakları

TTK'da azınlık iradesine üstünlük tanınan olumlu azınlık hakları bakımından, azınlığın istemine rağmen ortaklığın ve organların bunu dikkate almaması TTK m. 553 vd. anlamında yönetici ve denetçilerin sorumluluğuna yol açar²⁶⁰.

a. Yönetim Kurulu'nda Temsil Edilme Hakkı

TTK m. 360 uyarınca esas sözleşmede öngörülmüşse, azınlığa yönetim kurulunda temsil edilme hakkı tanınabilmektedir. Bu bağlamda, esas sözleşmede yönetim kurulu üyelerinin, azınlık arasından seçileceği öngörülebileceği gibi yönetim kurulu üyeliği için aday önerme hakkı da tanınabilmektedir. Haklı bir sebep olmadıkça azınlık arasından veya azınlık tarafından önerilen adayın genel kurula üye seçilmesi gerekir.

²⁵⁷ Çalışkan, **a.g.e.**, s. 133.

²⁵⁸ Selin Sert Canpolat, “Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının İncelenmesi”, **TBB Dergisi**, S. 74, 2008, s. 186.

²⁵⁹ Canpolat, **a.g.m.**, s. 161.

²⁶⁰ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 310.

b. Özel Denetçi Atanmasını İsteme Hakkı

Anonim şirkette her bir pay sahibinin pay sahipliği haklarını kullanılabilmesi adına daha önceden bilgi alma veya inceleme hakkı kullanılmış ve gerekli olmak şartıyla, belirli olaylarla sınırlı olmak üzere özel denetim isteme hakkı vardır²⁶¹. Bu hakkın genel kurul tarafından reddedildiği durumlarda azınlık, üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını talep edebilir. İstem sahipleri, kurucuların veya şirket organlarının, kanunu veya esas sözleşmeyi ihlal ederek, şirketi veya pay sahiplerini zarara uğrattıklarını, ikna edici bir şekilde ortaya koyabilirlerse özel denetçi mahkemeye tarafından atanacaktır²⁶².

c. Genel Kurulu Toplantıya Çağırma veya Gündeme Madde Eklenmesini İsteme Hakkı

Anonim şirkette genel kurulu toplantıya çağırmaya görevli ve yetkili olanlar arasında azınlık da sayılmıştır. TTK m. 411’de sermayenin en az onda birini oluşturan pay sahiplerinin, yönetim kurulundan, yazılı olarak gerektirici sebepleri ve gündemi belirterek, genel kurulu toplantıya çağırmasını veya genel kurul zaten toplanacak ise, karara bağlanmasını istedikleri konuları gündeme koymasını isteyebileceği hükme bağlanmıştır.

KoopK’nda ise azınlığın genel kurulu toplantıya çağırmasını ve gündeme madde eklenmesini isteme hakkı ayrıca düzenlenmiştir. KoopK m. 44 uyarınca genel kurulun, dört ortaktan az olmamak şartıyla ortak sayısının en az onda birinin isteği üzerine toplantıya çağrılabilir. Yönetim kurulunun bu isteği on gün içinde yerine getirmemesi üzerine, istem sahiplerinin başvurusu üzerine veya doğrudan doğruya Ticaret Bakanlığı tarafından, yapı kooperatiflerinde de İmar ve İskân Bakanlığı²⁶³ tarafından genel kurul toplantıya çağrılabilir. Genel kurul toplantıya çağırılmadığı

²⁶¹ TTK m. 438/I.

²⁶² TTK m. 439.

²⁶³ 29.06.2011 tarihli ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 37. maddesi uyarınca mevzuatta Bayındırlık ve İskân Bakanlığına yapılmış olan atıflar Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yapılmış sayılacağından burada ilgili bakanlığın Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olduğunu ifade etmek gerekir.

takdirde istek sahipleri, mahkemeye başvurarak genel kurulu bizzat toplantıya çağırma izni alabilirler²⁶⁴.

Azınlığın gündeme madde ekletmesi hususu KoopK m. 46/II ve III. fıkralarda düzenlenmiştir. Mezkûr düzenleme uyarınca, dörtten az olmamak üzere ortakların en az onda biri tarafından genel kurul toplantısından en az 20 gün önce yazılı olarak bildirilecek hususların gündeme eklenmesi zorunludur. Yine gündemde olmayan hususlar kural olarak görüşülemezken, kooperatife kayıtlı ortakların en az onda birinin gündem maddelerinin görüşülmesine geçilmeden önce yazılı teklifte bulunmaları halinde bazı hususlar gündeme alınabilir. Bunlar, hesap tetkik komisyonunun seçilmesi, bilanço incelemesinin ve ibranın geriye bırakılması, çıkan veya çıkarılan ortaklar hakkında karar alınması, genel kurulun yeni bir toplantıya çağırılması ve kanun, anasözleşme ve iyiniyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptali, yönetim kurulu üyeleri ile denetçilerin azli ve yerlerine yenilerinin seçilmesi ile hususlarından ibaret olup genel kurula katılanların yarısından bir fazlasının kabulü ile gündeme alınırlar.

d. Finansal Tabloların Görüşülmesini Erteletme Hakkı

TTK m. 420’de düzenlenen azınlığın istemi üzerine, finansal tabloların müzakeresi ve buna bağlı konuların genel kurulun bir karar almasına gerek olmaksızın, toplantı başkanının kararıyla bir ay sonraya bırakılacağı hususu kooperatifler bakımından da caridir. Azınlığın istemiyle bir defa ertelendikten sonra finansal tabloların müzakeresinin tekrar geri bırakılması ise finansal tabloların itiraza uğrayan ve tutanağa geçmiş hususlar hakkında, ilgililer tarafından, dürüst hesap verme ölçüsü ilkeleri uyarınca cevap verilmemiş olmasıyla mümkündür²⁶⁵.

²⁶⁴ KoopK m. 44.
²⁶⁵ TTK m. 420/II.

e. Kooperatifin Haklı Nedenle Feshini Talep Hakkı

TTK m. 531 ile kanunkoyucu, anonim şirkette azınlığa eski kanunda yer almayan haklı sebeplerin varlığında, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden şirketin feshine karar verilmesini isteme hakkı bahşetmiştir. Ancak madde metninden de anlaşılacağı üzere burada haklı sebep tanımlanmamıştır. Gerekçe’de ifade olunduğu üzere, bu kavramın niteliklerinin gösterilmesi ve tanımlanması yargı kararlarıyla öğretiye bırakılmıştır²⁶⁶. Öğretide haklı sebep, azınlığın hakkaniyete uygun ve objektif olarak ortaklığın devam etmesinden beklediği faydaları ortadan kaldıran ve ortaklığın devamını çekilmez hale getiren olgular olarak ifade edilmektedir²⁶⁷. Kooperatiflerin amacı yönünden bu hakkın ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Zira defaatle ifade ettiğimiz üzere, kooperatiflerin amacı diğer ortaklıklardan farklı olup moral değerler önem taşımaktadır.

Ayrıca anonim şirketin haklı sebeple feshi davasında, fesih son çaredir²⁶⁸. Öyle ki, haklı sebeplerin varlığını tespit etse dahi hâkim öncelikle fesih yerine uygun ve kabul edilebilir bir çözüm yolunu araştırmalıdır. Nitekim TTK m. 531’de açıkça mahkemenin fesih yerine, davacı pay sahibine, paylarının değerlerinin ödenip şirketten çıkarılmasına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebileceği hükme bağlanmıştır. Bu düzenleme, kooperatifler yönünden de hâkimin alternatif çözümlere karar verebilecek olması bakımından faydalıdır.

²⁶⁶ TTK Gerekçe, s. 194

²⁶⁷ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 384; Özge Ayan, “Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi Davası (531. Madde)”, **Legal Hukuk Dergisi**, S. 102, 2011, s. 2243.

²⁶⁸ Anonim ortaklıkta haklı sebeple fesih davasının son çare niteliğinin iki görünümünün mevcut olduğu, ilkinin azınlığın korunması yönünden başka imkânlar varsa bunların kullanılması; ikincisinin ise hâkimin haklı sebepler bulunsa dahi diğer çözümlerin uygulanma olanağını araştırması gereğine dayandığı yönünde bkz. Ayşe Şahin, **Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 324.

2. Olumsuz Azınlık Hakları

Genel kurulda yeterli sayı sağlanmasına rağmen, azınlık tarafından olumsuz oy kullanılarak kararın alınmasının engellenebildiği durumlarda olumsuz azınlık hakları mevcuttur.

a. Azınlığın Sulh ve İbranın Onayını Engelleme Hakkı

TTK m. 559 hükmüne göre, anonim ortaklığın kuruluşundan sorumlu olanlar, ortaklığın tescilinden itibaren dört yıl geçmedikçe, bu sorumluluktan kurtulamazlar. Dört yıllık süre geçtikten sonra da, sulh ve ibra yapılabilmesi için azınlığın bu konuda olumsuz oy kullanmaması gerekmektedir bir başka deyişle, kuruluştaki sorumluluk sebebiyle azınlığa ibrayı engelleme hakkı tanınmıştır.

b. Ağırlaştırılmış Yetersayı Hallerinin Varlığı

TTK da azınlık hakkı olarak düzenlenmemiş olmasına rağmen, ağırlaştırılmış yetersayı halleri doktrinde azınlık hakkı olarak değerlendirilmektedir²⁶⁹. Nitekim ağırlaştırılmış yeter sayıya göre toplanacak olan genel kurula, azınlığın katılmaması, çekimser kalması veya olumsuz oy kullanması, kararın oluşmasını engeller.

IV. MALVARLIKSAL HAKLAR

Ortağın kooperatifle ilişkisi malvarlıksal değil, kişiseldir. Ortağın katkısı sermaye ile değil, kişisel uğraşı ve edimlerle gerçekleşir²⁷⁰. Ortakların malvarlığına bağlı haklar yönünden diğer ortaklıkların aksine kanuni bir hakkı yoktur²⁷¹, ayrıca bunlar müktesep hak da teşkil etmezler.²⁷²

²⁶⁹ Ayşe Sümer, **Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının Korunması ve Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi**, Doktora Tezi, İstanbul 1990, s. 18-19; Aksi görüş için bkz. Ali Dural, “*Anonim Şirkette Olumsuz Azınlık Haklarının Düzenlenmesi*”, **Prof. Dr. Ünal Tekinap’e Armağan**, İstanbul, 2003, s. 189.

²⁷⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 65.

²⁷¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 64.

²⁷² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 64, dñn 1.

A. Gelir-Gider Farkı Üzerindeki Pay Hakkı

Sermaye şirketlerinin aksine kooperatifler kar elde edip paylaşma amacı gütmeyizler. Bununla birlikte kooperatiflerin faaliyeti sonucunda gelir-gider hesapları göz önünde tutularak olumlu veya olumsuz fark vermesi söz konusudur. Bu esasında bir amaç değil, kendiliğinden meydana gelen bir sonuçtur²⁷³. Kooperatifin özelliği gereği olumlu farkı kar olarak nitelendirmek mümkün olmadığı gibi olumsuz farkı da zarar olarak değerlendirmek mümkün değildir²⁷⁴. Bu sebeple kooperatifçilikte olumlu fark için “risturn” terimi kullanılmaktadır.

KoopK’nda esasen gelir-gider farkının ortaklara paylaştırılmaması esası kabul edilmiş olup bu yola istisnaen başvurulur²⁷⁵. Öyle ki anasözleşmede aksine düzenleme yoksa ortaklarla yapılan işlemlerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine ayrılır²⁷⁶. Buna karşılık anasözleşmede açıkça öngörölmüşse, ortaklara risturn dağıtılabilir. Bu durumda dahi KoopK m. 38’de öngörölen birtakım sınırlamalar söz konusudur. Öncelikle gelir-gider farkının en az %10’u yedek akçe olarak ayrılmadıkça ortaklara dağıtım yapılamaz²⁷⁷. Bu durum tıpkı TTK’daki kanuni yedek akçe gibi zorunludur, kooperatif anasözleşmesi veya genel kurul kararı ile ortadan kaldırılması ya da oranın hafifletilmesi ise mümkün değildir. Buna karşılık, anasözleşmeyle bu oranın arttırılması önünde bir engel yoktur²⁷⁸. Dahası KoopK m. 98 atfı sebebiyle yedek akçelere ilişkin olarak KoopK’nda düzenlenmeyen ve aksi belirtilmeyen konularda, TTK’nun anonim şirketler faslında düzenlenen yedek akçe hükümlerine gidilebilir. Söz gelimi, KoopK’nda, genel kurul kararı ile yedek akçe

²⁷³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 58.

²⁷⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 58; Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1908, s. 657.

²⁷⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1910, s. 657. Diğer kooperatiflerden farklı bir kuruluşu olan yapı kooperatiflerinde, risturn dağıtım imkanının bulunmama sebepleri hakkında bkz. Tüneri, **a.g.e.**, s. 234-235.

²⁷⁶ KoopK m. 38/I.

²⁷⁷ “...Davalı tüketim kooperatifin anasözleşmesinin 60 ncı maddesinde yedek akçeler ayrıldıktan sonra müspet gelir gider farkının tamamen veya bir kısmının ortakların muameleleri oranında risturn olarak dağıtılabilceği...” Bkz. Y. 11. HD. 20.02.2004, E. 2003/6519, K. 2004/1530, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUa4iKmcFpj5g~>, 10.03.1019.)

²⁷⁸ Soner Altaş, **Yedek Akçe Ayrımı ve Kullanımı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 219-220.

ayrımı düzenlenmese dahi, bunu yasaklayan bir hüküm olmadığından TTK m. 469 hükmüne atıfla kooperatif genel kurulu, kanuni yedek akçenin dışında başka bir yedek akçe ayrılmasına karar verebilir²⁷⁹.

Risturn dağıtılabilmemesinin bir şartı da kooperatifin olumsuz sonuçlar yani bir anlamda zararları söz konusuysa bunların giderilmesidir. Aksi takdirde bunlar giderilmedikçe risturn dağıtılamaz.

Risturn paylaşımının ortakların muameleleri oranında yapılması gerekmekte olup nisbi eşitlik uygulama alanı bulmaktadır²⁸⁰. O sene içinde kooperatifle hiçbir işlem yapmayan ortağa risturn ödenmez²⁸¹. Kuruculuk, üyelikte eskilik, belli bir mesleğe mensubiyet gibi başka bir ölçü esas alınamaz²⁸². Bu durum da kooperatif ve ortağın statüsünün kişisel niteliğini yansıtan hususlardan biridir²⁸³. Sermayeye katılma oranının risturn dağıtılmasında bir ölçü olup olamayacağı konusunda doktrinde *Tekinalp*, kanunumuzda İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki gibi dolaylı da olsa buna imkân veren bir hüküm bulunmadığından kooperatifte amacın elde edilmesinde öneme sahip olsa bile mümkün olmadığını savunmaktadır²⁸⁴.

Öte yandan KoopK m. 38/4 gereği anasözleşmede ortak dışı işlemlerden elde edilen gelirin de ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabileceği hükme bağlanabilir²⁸⁵. Bu durumda elde edilen gelir dağıtılmazsa, bunlar kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılmak üzere özel bir fona aktarılır.

Son olarak KoopK m. 38/3 hükmü, anasözleşmede kararlaştırılmışsa gelir-gider farkının en az %50'si ortaklara dağıtıldıktan sonra, ortakların sermaye paylarına genel kurul kararı ile devlet tahvillerine verilen en yüksek faiz sınırını aşmamak

²⁷⁹ Altaş, **a.g.e.**, s. 220-221.

²⁸⁰ Bkz. Y. 11. HD., 3.03.1981, E. 1981/287, K. 1981/910, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4Ip_MX%2B7NMt_2gFWlnEsBd88JGeUa4iKmcFpj5g~~, 10.03.1019.)

²⁸¹ Tüneri, **a.g.e.**, s. 235.

²⁸² Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1911, s. 658.

²⁸³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 61.

²⁸⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 62-63.

²⁸⁵ Doktrinde *Deryal*, ortak dışı işlemlerden elde edilen hasılanın ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabilmemesinin, kooperatif değerleri ve ilkeleri ile bağdaşmadığını ve ortak dışı işlemlere ve dolayısıyla şirketler gibi kazanç elde etmeye yönelik sahte/görünüşte kooperatiflerin ortaya çıkmasına yol açtığını savunmaktadır. Bkz. Karahan/ Deryal, **a.g.e.**, s. 825, dñn. 1.

kaydıyla faiz ödenebileceğini düzenlemektedir. Böylelikle ortaklara yakın zamana kadar kooperatif kavramı ile bağdaşması zor görülen bir mali imkân tanınmış ve birtakım şartlar altında sermaye katılma paylarına faiz ödenebilmesi mümkün hale gelmiştir²⁸⁶. Ancak belirtmek gerekir ki, olumsuz sonuçlar kalkmadıkça fazi ödemesi yapılamaz. Faize esas olan ise katılma payının ödenmiş olan kısmıdır yoksa itibari değeri değil.

B. Ferdileşme

Ülkemiz uygulamasında kooperatifçiliğin en bilinen ve yaygın olan türü, yapı kooperatifleridir²⁸⁷. Yapı kooperatifleri ise işyeri yapı kooperatifleri ile konut yapı kooperatiflerinden oluşur. Konumuz bakımından önem arz eden konut yapı kooperatiflerinin satın aldıkları arsaları üzerine yaptırdıkları konutların mülkiyeti kooperatif tüzel kişiliğine aittir. Kişiler, kooperatife ortak olmakla sadece pay sahipliği hakkını kazanırken ortakların paylarının karşılığı olan taşınmazların mülkiyeti ise kooperatiftedir. Bununla birlikte mezkûr kooperatifin konutları tamamladıktan sonra, bunların mülkiyetini ortaklara devretmesi gerekir²⁸⁸. İşte ferdileştirme münasebeti bu noktada gündeme gelir. Kısaca ferdileştirme, konutların tamamlanarak yapı kullanma izninin alınması ve Tapu Kütüğü'nde kooperatif adına kayıtlı bulunan bağımsız bölümlerin mülkiyetinin ortaklara devredilerek, tapularının verilmesidir²⁸⁹.

KoopK m. 81/II'de ferdi münasebet işlemlerinin yapı kullanma izninin alınmasını müteakip bir yıl içinde ortakların Kat Mülkiyeti Kanunu'na göre ferdi münasebet işlemlerinin sonuçlandırılacağı düzenlenmiştir²⁹⁰. Bu işlemle daha önce kooperatife ait olan mülkiyet hakkı, ortaklara geçer. Dahası ferdileşme işlemlerinin

²⁸⁶ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1912, s. 658.

²⁸⁷ Soner Altaş, “Yapı Kooperatiflerinde Konutların Ortaklara Tahsis Edilmesi Süreci ve Tahsis İşleminin Gelir Vergisi Açısından Önemi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Aralık 2008, S. 28, s. 115.

²⁸⁸ Çöklü, **a.g.e.**, s. 451; Altaş, **a.g.m.**, s. 116.

²⁸⁹ Çöklü, **a.g.e.**, s. 451.

²⁹⁰ KoopK m. 81/II “Konut yapı kooperatifleri, anasözleşmede gösterilen işlerin tamamlanması ve ferdi mülkiyete geçilip konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılır ve dağılır. Ancak tescil tarihinden itibaren 6 ay içerisinde usulüne uygun şekilde anasözleşme değişikliği yapılarak kooperatifin amacının değiştirilmesi halinde dağılmaya ilişkin hüküm uygulanmaz. (Ek cümle:3/6/2010-5983/2 md.)

tamamlanmasıyla taşınmazların, kooperatifle ilişkisi de kesilmiş olur. Bu sayede ortaklar, taşınmazlar üzerinde diledikleri tasarrufta bulunabilirler²⁹¹. Bununla birlikte Yargıtay, ferdi mülkiyete geçilmemiş olsa bile iki ortağın usulüne göre dairelerini trampa etmelerini geçerli kabul etmiştir²⁹².

Dava konusu bir olayda, davalı kooperatifte ortak olduğunu, ferdileştirme sonucu kendi payına düşen ve adına tapu kaydı bulunan taşınmazı sattığını, sadece bağımsız bölümü devrettiğini, ancak kooperatif üyeliğini devretmediğini ileri sürerek, kooperatifin üyesi olduğunun tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Yerel mahkemece, kooperatif kayıt ve defterlerinin tasfiyeden itibaren 21 yıl geçmekle mevzuata göre imha edilmiş olduğu, dosyada davacının davalı kooperatif ortağı olduğuna dair bir belgenin olmadığı, davacının, tahsis edilen konutu devredip kendisine herhangi bir hak bahşetmeyen, sadece aidat ödeme külfeti yükleyen boş ortaklık hakkını kendisinde tutmasının da hayatın olağan akışına uygun olmadığı, bu süreç boyunca davacının herhangi bir niza çıkarmadığı gibi ortak olduğunu düşündüğü halde borcunun olup olmadığı konusunda ne kooperatife uğramış, ne de aidat borcunu takip etmiş olup üyeliğinin sona erdiğini zımnen kabul etmiş sayılacağı gerekçesiyle, kanıtlanamayan davanın reddine karar verilmiştir. Yargıtay da anılan hükmü onamıştır²⁹³.

Ferdi mülkiyete geçilebilmesi için öncelikle kooperatif konutlarının ortaklara tahsis edilmiş olması gerekmektedir. Tahsis işlemi, ortağa ayni hak kazandıran bir işlem olmayıp hangi dairenin hangi ortağa verileceğini göstermektedir²⁹⁴. Tahsis ortağa şahsi hak sağlar. Kooperatifçe bir dairenin geçerli bir tahsis işlemiyle bir ortağa tahsisi halinde, tahsis edilen ortağın rızası olmaksızın, ortaklığı devam ettiği sürece konutun başka bir ortağa tahsisi mümkün değildir²⁹⁵.

²⁹¹ Çöklü, **a.g.e.**, s. 451-452.

²⁹² Bkz. Y. 11. HD., 10.03.1987, E. 7520, K. 1411, Bkz. Çöklü, **a.g.e.**, s. 455-456.

²⁹³ Y. 23. HD., 22.03.2017, E. 2015/7109, K. 2017/895, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeXwVjox0EbxiA~~>, 16.07.2019).

²⁹⁴ Deryal, **Payın Devri**, s. 89.

²⁹⁵ Y. 23. HD., 4.05.2012, E.2012/2026, K.2012/3363, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeUCS3dhh6CsPw~~>, 16.07.2019).

KoopK’nda konutların ortaklara tahsisi konusunda bir düzenleme bulunmadığından, kooperatif anasözleşmesinin ilgili hükümleri uygulama bulur. Bununla birlikte, temelde kur’a ile veya kur’asız olmak üzere iki tahsis usulünden söz edilir²⁹⁶. Kur’a ile tahsis usulünde kur’a çekilişi sonunda kendisine düşen konutu kabul edip teslim almayanlar kooperatif ortaklığından çıkarılırlar²⁹⁷.

Kooperatifte ferdileşmeye geçilmiş ancak ferdileşme sağlanamamışsa kooperatif tarafından yapılan konutların ortaklar adına tapuya tescili talep edilebilir. Ancak bunun için ortağın kooperatife bir borcunun bulunmaması gerekmektedir²⁹⁸. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi’nin bir kararında²⁹⁹, kooperatif ortağının, dairesinin kendisine teslimi ya da tapu iptali ve tescili talebinde bulunabilmesi için kural olarak davaya konu edilen taşınmaza yönelik olarak, kooperatife karşı tüm edimlerini yerine getirmiş olduğunu, hiçbir ediminin kalmadığını, diğer üyelerle eşit durumda olduğunu kanıtlaması gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Son olarak, ortakların malvarlıksal hakları yönünden Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararda³⁰⁰, konut tahsis edilemeyen üyeye kira tazminatı verilebilmesi için bu hususta alınmış genel kurul kararın bulunması veya bu yönde bir uygulamanın olması gerektiği, kooperatif başkanınca imzalanmış bir belgenin bu konuda kooperatifi bağlamayacağı ifade edilmiştir.

C. Tasfiye Payı Üzerindeki Hak

Kooperatifin tasfiye durumunda tasfiye mallarının nasıl paylaştırılacağı hususu KoopK m. 83’te düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca, kooperatifin bütün

²⁹⁶ Altaş, **a.g.m.**, s. 116.

²⁹⁷ Kur’a çekilişi sonunda kendisine düşen konutu kabul etmeyenler için bkz. Tüneri, **a.g.e.**, s. 132.

²⁹⁸ Y. 11. HD., 5.06.2007, E.2006/5772, K.2007/8557, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWklN0Eb78cBg~~>, 16.07.2019).

²⁹⁹ Y. 23. HD., 23.05.2016, E. 2016/3202, K. 2016/3115, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWUbeG7jmsIyA~~>, 16.05.2019).

³⁰⁰ Y. 23. HD., 01.06.2015, E. 2015/559, K. 2015/4141, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeXZsLHsxqyySQ~~>, 24.02.2019.)

borçları ödendikten ve ortak pay bedelleri geri verildikten sonra kalan mallar anasözleşmede bu husus öngörülmüş olduğu takdirde, ortaklar arasında paylaştırılır. Bununla birlikte anasözleşmede başka bir dağıtım şekli öngörülmemişse, paylaşırma dağılma esnasında kayıtlı ortaklar veya hukuki halefleri arasında eşit olarak yapılır. Şüphesiz ki paylaşırma “dağılma anında” ortak sıfatını taşıyanlar arasında mutlak eşitlik prensibine uygun şekilde yapılır. Ancak eşitlik ilkesine aykırı düşmemek şartıyla başka bir paylaşırma da yapılabilir³⁰¹.

Öte yandan anasözleşmede ortaklara paylaşırma yapılacağına dair bir hüküm yoksa tasfiye artığı, kooperatifleşme amacına uygun olarak harcanmak üzere Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine bırakılır³⁰².

D. Kooperatif Tesis Ve Olanaklarından Yararlanma Hakkı

Kooperatif ortakları, kooperatifin niteliğinden kaynaklı olarak kooperatif tesis ve olanaklarından yararlanırlar. Bu hakkın kanuni dayanağı kooperatifin amacını içeren KoopK m. 1’dir. Hakikaten bir yapı kooperatifin ortağı bir meskene sahip olmanın yanı sıra sitenin sosyal tesislerinden yararlanmayı da talep eder. Diğer ortaklıklarda rastlanmayan bu hakkın hem doğrudan doğruya yararlanma ve kullanma olanağı tanınması hem de yararlarını kural olarak sadece ortaklara sağlaması bakımından kişisel niteliktedir³⁰³.

Kooperatif tesis ve olanaklarından yararlanma hakkı kooperatif anasözleşmesi veya sözleşmeye dayanan bir iç yönetmelikle tanınabilir. Ayrıca ortak ile kooperatif arasında yapılan alım-satım, kiralama gibi bağımsız sözleşmelerle de bu hak tesis edilebilir. Her türlü eşitlik ilkesine göre hareket edilmesi gerekir. Söz gelimi, bu hak anasözleşmeden bağımsız tanınmışsa, eşitlik ilkesi uyarınca ortak, kooperatifin kendisi ile benzer sözleşmeyi benzer şartlarla yapmasını talep hakkına sahiptir³⁰⁴. Öte yandan doktrinde *Pulaşlı*, kooperatif şirketlerde anasözleşmeyle tesislerden

³⁰¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 65.

³⁰² KoopK m. 83/III.

³⁰³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 66.

³⁰⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 67.

yararlanma hakkı özel bir hükümle öngörülmemişse dahi genel kurulun bu hakkı ortaklara tanıma zorunluluğu bulunduğunu savunmaktadır³⁰⁵.

Son olarak, toplu yapı yönetiminin örgütlenme tarzı ve çoklu yönetim düzeni getirilmiş olmasının ortaya çıkaracağı düşünülen sorunlara karşı önerilen bir çözüm yolu, toplu yapı yönetimin işletme veya yönetim kooperatiflerince üstlenilmesidir³⁰⁶. 5711 sayılı Kanun'un yapılanma tarzına uyulmak kaydıyla toplu yapıdaki ortak sosyal tesislerin ortak alt yapı tesislerinin işletilmesinin işletme kooperatiflerine bırakılabileceği ve aradaki ilişkilerin uyumlu biçimde düzenlenebileceği savunulmaktadır³⁰⁷. Bu Kanun öncesinde de uygulamanın bu yolda geliştiği söylenebilir. Pek çok yapı kooperatifi KoopK m. 81'deki imkândan faydalanarak tür değiştirmekte ve işletme kooperatifi olarak toplu yapıda yönetim görevini yerine getirmek üzere faaliyete devam etmekte ya da yapı kooperatifi, yeni kurulan işletme kooperatifi ile birleşmekte ve toplu yapı yönetimini üstlenmektedir. Bununla birlikte çeşitli sakıncaların da bulunduğu ifade edilmektedir. Şöyle ki, kooperatif ortağı olmayan kişilerin de kat maliki sıfatını taşıması söz konusudur. Ortak gider ve avans borcu kooperatif genel kurulunda aidatların belirlenmesi yoluyla tespit edildiğinde, kooperatife üye olmayan kat malikinin ortak gider ve avans payının belirlenmesinde karar sürecine katılma hakkı ortadan kalkmış olmaktadır. Bununla beraber istikrar kazanmış denilebilecek bu durum, “usuli bir eksiklik” düzeyinde değerlendirilmektedir³⁰⁸.

³⁰⁵ Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 3. bsk., Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 557.

³⁰⁶ Havutçu, **a.g.m.**, s. 1126.

³⁰⁷ Ayşe Havutçu, “*Toplu Yapıların Yönetiminde İşletme Kooperatiflerinin Rolü*”, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 1130.

³⁰⁸ Havutçu, **a.g.m.**, s. 1127 vd.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOOPERATİF ORTAĞININ BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Kooperatiflerde ortaklara karşılıklı yardım, kefalet ve dayanışma borç ve yüküm olarak yükletilmek durumundadır. Aksi takdirde ne amaç elde edilebilir ne de o kişi birliği kooperatif olarak adlandırılabilir. Ortağın sadece kooperatifin sermayesine katılması, anılan araçlar için yeterli ve uygun değildir. Kooperatif kavramının bir sonucu olarak kooperatiflerde borç ve yükümler çeşitli ve geniştir. Ancak tüm borç ve yükümlerin amaç ve konunun elde edilmesine yönelmesi ve yararlı olması gerekir³⁰⁹.

Kooperatif ortakları için öngörülen borç ve yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmemesi, kooperatifle olan ilişkilerin devamını etkiler. Şöyle ki kooperatif ilişkisinde, ortaklardan bir ya da birkaçının kooperatife karşı yüklendiği yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde kooperatif içinde güven ilişkisi zedelenir. Bu durumda, kooperatif tarafından ortağın kooperatifle bağlantısının kesilmesi, ortaklıktan çıkarılması gündeme gelir³¹⁰. Örneğin kooperatif parasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir ortağı KoopK m. 27’de öngörülen koşullar çerçevesinde ihtarlar yapmak suretiyle ortağı ihraç edebilir³¹¹. Bu sebeple ortakların her türlü ödemelerini zamanında yapması gerekmektedir.

Öte yandan kooperatif borç ve yükümlerinin sınıflandırılması konusunda çeşitli ayrımlar söz konusuysa da³¹² çalışmamızda bunlar, kanundan ve anasözleşmeden doğan borç ve yükümlülükler olmak üzere iki grupta ele alınmıştır.

I. KANUNDAN DOĞANLAR

KoopK, aşağıda inceleyeceğimiz üzere kooperatif ortağı için bazı kanuni borçlar ve yükümlülükler öngörmüştür.

³⁰⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 69-70.

³¹⁰ Olgaç/Ruhi, **a.g.e.**, s. 19.

³¹¹ Y. 11. HD., 10.05.1994, E. 1993/7451, K. 1994/4088, Kurtulan, **a.g.e.**, s. 327.

³¹² İsviçre hukukundaki sınıflandırmalar için bkz. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 70-71.

A. Yasal Miktarda Pay Taahhüt Etme

KoopK m. 19 uyarınca, kooperatif ortağı olmak isteyen gerçek veya tüzel kişinin en az bir ortaklık payı alması şarttır³¹³. Doktrinde bu ortaklık payını edinmenin ortaklık sıfatını kazanmanın zorunlu bir unsuru olmadığı ancak ortak sıfatını kazandıktan sonra, ortağın en az bir ortaklık payına sahip olması gerektiği, bu yükümlülüğü yerine getirmemenin ise çıkarma sebebi sayılabileceği belirtilmektedir³¹⁴.

Böylece Türk hukukunda kooperatiflerde sermaye zorunlu bir unsurdur³¹⁵. Bununla birlikte kooperatifte sermaye korporatif amacın gerçekleşmesine katkı sağlayabilen elverişli araçlardan birini teşkil eder. Zira kooperatifler genellikle ekonomik gücü sınırlı dar gelirli insanların elbirliğiyle kurdukları şirketlerdir.

Anasözleşmeyle, en yüksek sınır tespit edilerek bir ortak tarafından bu had dâhilinde birden fazla pay alınması mümkün olabilir. Ortaklık paylarının toplamı kooperatifin sermayesini oluşturur³¹⁶.

Kooperatif anasözleşmesi gereğince taahhüt edilen sermaye payı, akçalı yükümlülükler kapsamındadır. Sermaye payının tutarı anasözleşmede gösterilir. Ayrıca bunun ödenme şekli ve nakdi sermayenin en az 1/4 nün peşin ödenmesi hususlarının anasözleşmede yer alması zorunludur. Peşin ödenecek miktarın dışında kalan kısmın ödenmemesi, ortağın ihracına sebep olabilir³¹⁷. Bir paya birden fazla ortak sahip olabilir. Bu durumda, bunlar kooperatife karşı haklarını bir temsilci tayin ederek, onun aracılığıyla kullanabilirler³¹⁸. Kooperatif ortaklık payı bölünemez.

KoopK m. 19/II'de düzenlendiği üzere, bir ortaklık payının değeri 100.000 lira olup bu değer Cumhurbaşkanı Kararı ile artırılabilir. Ortaklık payının

³¹³ Uygulamada yapı kooperatiflerinde bir pay için birden fazla kişinin ortak olarak kaydedilmesinin kanuna aykırılık yanında birçok soruna yol açtığı yönünde bkz. Nazif Kaçak, **Konut Yapı Kooperatifleri**, 3. bs. Seçkin, Ankara, 2004, s. 49; Bu eylemin yol açtığı cezai sorumluluk hakkında bkz. Bölükbaş, **a.g.m.**, s. 3032.

³¹⁴ Deryal, **Payın Devri**, s. 84.

³¹⁵ Can, **a.g.m.**, s. 73.

³¹⁶ Orhan Nuri Çevik, **Kooperatifler Kanunu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 322.

³¹⁷ Olgaç/Ruhi, **a.g.e.**, s. 24.

³¹⁸ Y. 11. HD. 23.12.1993, E. 2213, K. 8609, Eriş, **a.g.e.**, s. 621-622.

anasözleşmeye konulacak bir hükümle, daha yüksek bir değerde saptanması mümkündür³¹⁹. Kooperatife giren ortaklar en çok 5 000 pay taahhüt edebilirken kooperatif üst kuruluşuna iştirak edenlerin en az 50 pay taahhüt etmesi gerekir.

Kooperatife aynı sermaye getirilmesi, bu hususun anasözleşmede öngörülmesi ihtimalinde mümkündür³²⁰. Ancak bu ayınların veya devir alınan ekonomik değerlerin niteliği ile bunlara biçilen değerlerin de anasözleşmede gösterilmesi şarttır³²¹. Zira aynı sermayenin mülkiyeti kooperatif malvarlığına geçer, çıkan kişiye sermaye bedeli olarak aynı ödeme yapılmaz ve ancak biçilen değer ödenebilir³²².

Sermaye bazı kooperatifler bakımından önemli olmakla birlikte³²³ uygulamada başta yapı kooperatifleri olmak üzere sermaye yani pay unsurunun fonksiyonunun nispeten sembolik hale geldiği savunulmaktadır. Buna sebep olarak ise, mezkûr kooperatiflerin ortaklardan pay için aldıkları ödemelerin çok çok üzerinde yapılan sair ödemeler ile ek ödeme yüklemi gösterilmektedir³²⁴.

Son olarak belirtmek gerekir ki, kooperatif ortağının şahsi borcu için, bu ortağın kooperatifteki payına haciz konulamaz. Ancak, faiz ve gelir gider farklarından payına düşen tutarı ile kooperatifin dağılmasında ona ödenecek tasfiye payı haczettirilebilir³²⁵.

B. Zarar Vermeme Yükümlülüğü

Kooperatif hukukuna hâkim olan ilkelerden biri de yukarıda ele aldığımız³²⁶ kooperatifin korunması ilkesidir. Kooperatif amacının gerçekleşebilmesi için ortakların kooperatife zarar vermemesi gerekir. Söz gelimi, anasözleşmede kararlaştırılmışsa ortakların kooperatifle rekabet etmemesi gerekir. Yargıtay 11.

³¹⁹ Eriş, **a.g.e.**, s. 258.

³²⁰ KoopK m. 20.

³²¹ Eriş, **a.g.e.**, s. 258; Can, **a.g.m.**, s. 90.

³²² Can, **a.g.m.**, s. 90.

³²³ Can, **a.g.m.**, s. 73.

³²⁴ Kaçak, **a.g.e.**, s. 49.

³²⁵ Y. 12. H.D., 31.03.1992, E. 10.789, K. 4072, Eriş, **a.g.e.**, s. 618.

³²⁶ Bkz. s.

Hukuk Dairesi'nin bir kararında³²⁷, tarımsal amaçlı kooperatifte, kooperatif ortağının, anasözleşmeye göre kooperatifle rekabeti çıkarılma nedeni olarak kabul edilmiştir.

C. Ortakların Sır Saklama Yükümlülüğü

Yukarıda bilgi edinme hakkı bahsinde değindiğimiz üzere³²⁸ KoopK m. 25 uyarınca ortağın kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususları incelemesi, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. Bununla birlikte incelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenme hakkına sahip değildir. Kaldı ki her ortak kooperatife ait iş sırlarını, bilgi alma hakkı, inceleme hakkı veyahut başka bir suretle öğrenmişse sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmakla mükelleftir. Aksi takdirde anılan hüküm gereği ortak, meydana gelecek zararlardan kooperatife karşı sorumlu olduğu gibi kooperatifin şikâyeti üzerine herhangi bir zarar meydana gelmese bile bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Burada yazılı ceza seçenekli bir ceza olup hâkim ya özgürlüğü bağlayıcı cezaya ya da para cezasına hükmedecektir. Kanuni sınırlar içinde kalmak kaydıyla hangi cezaya hükmedeceğini hâkim takdir edecektir³²⁹.

eTK 363/II ile kıyasen koooperatif ortaklarının her ne suretle olursa olsun öğrenmiş oldukları kooperatife ait iş sıralarını sonradan ortaklık sıfatını yitirmiş olsa dahi, daima gizli tutmak zorunda olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ortaklar arasından seçildiğinden onların da aynı yükümlülüğe tabi olmasının yanı sıra görevleri nedeniyle öğrendikleri kooperatife ait sırları da gizli tutmaları gerekmektedir.

³²⁷ Bkz. Y. 11. HD. 01.05.1992, E. 2500, K. 5783, Eriş, **a.g.e.**, s. 448.

³²⁸ Bkz. s. 30 vd.

³²⁹ Çetin, **a.g.e.**, s. 205-206.

D. Ortakların Bağlılık (Sadakat) Borcu

Sadakat yükümlülüğü, tarafların sözleşme ilişkisi içinde uymaları beklenen, bazı durumlarda karşı tarafın menfaatlerinin üstün tutulduğu ve söz konusu hukuki ilişki içerisinde bu menfaatin korunmasına yönelik bir borç getiren davranıştır³³⁰. Anonim şirketlerde ortaklara sadakat yükümlülüğü getiren yasal bir düzenleme bulunmadığından öğretide çoğunluk, ortakların böyle bir yükümlülüğünün bulunmadığını savunmaktadır³³¹. Azınlıktaki görüş ise pay sahiplerinin, ortak amacı gerçekleştirmek için bir araya geldiklerini, bu amaca aykırı davranışlardan kaçınılması gerektiğini, TMK m. 2'nin de bunu doğruladığını öne sürmektedir³³².

Şahıs şirketlerinde varlığı kabul edilen, sermaye şirketlerinde esasen sıklıkla yöneticiler açısından elen alınan bağlılık yükümlülüğü, limited şirket ortakları açısından ise TTK m. 613 hükmünde açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Limited şirkette ortaklar, bağlılık yükümlülüğü kapsamında TTK m. 613/2 gereği şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlardan kaçınmakla yükümlüdür. Ancak her ne kadar kişisel yönü baskın olsa da limited şirketin esasen bir sermaye şirketi olduğundan bahisle hükmün yorumunda çok katı davranılmaması gerektiği savunulmaktadır³³³.

Mehaz kanunun aksine KoopK'nda ise ortağın kooperatife karşı bağlılık borcunu düzenleyen bir hüküm yer almamaktadır. Mehaz Kanun'un 866. maddesinde ise ortakların kooperatifin menfaatlerini dürüstlük kuralı bağlamında korumak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır³³⁴. Dolayısıyla anonim şirket ortaklarının dürüstlük kuralı uyarınca sadakat borcu bulunduğunu savunan görüşün özellikle kooperatifler yönünden haklı olduğunu söyleyebiliriz. Kooperatif şirketler kadar olmasa da kişisel yönü bulunan limited şirket ortaklarının bağlılık

³³⁰ Füsun Nomer, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü**, İstanbul 1999, s. 17.

³³¹ Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, TTK Şerhi II, İstanbul, 1988, s. 1115-1116; a.g. Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku Şerhi**, 2. bsk., C. II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 1546.

³³² Nomer, **a.g.e.**, s. 29-30; 76-78.

³³³ Ezgi Başak Demirayak, "*Limited Şirketlerde Ortakların Şirkete Karşı Bağlılık Yükümlülüğü*", **Ankara Barosu Dergisi**, 2018/3, s. 50.

³³⁴ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1881, s. 651.

yükümlülüğüne ilişkin açık düzenleme, kooperatif ortakları için de evleviyetle böyle bir yükümlülüğün bulunduğunu destekler mahiyettedir.

Doktrinde *Tekinalp*, bağlılık borcunun dayanağının KoopK m. 1'deki dayanışma borcu olduğunu; aksi takdirde dayanışma unsurunun soyut ve sözde kalacağını savunmaktadır³³⁵. Yazar bir başka eserinde de, kişiselliğin, ortaklara kooperatifin menfaatlerini iyi niyetle koruma şeklinde bir bağlılık yükümü yüklediğini belirtmektedir³³⁶.

E. Ortakların Açığı Kapama Borcu

KoopK m. 36'da *"Sınırsız veya sınırlı sorumlu bir ortak ölür veya diğer bir sebeple kooperatiften ayrılışının kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl veya anasözleşme ile tespit olunan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ettiği takdirde, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar için ortak sorumluluktan kurtulamaz."* denilmek suretiyle kooperatif ortağının açığı kapama borcu hükme bağlanmıştır.

II. ANASÖZLEŞMEDEN DOĞANLAR

Kooperatif anasözleşmesiyle Kanun'un izin verdiği ölçüde ortaklar için çeşitli borç ve yükümlerin öngörülmesi mümkündür. Söz gelimi, ortaklar anasözleşmeyle giriş aidatı, yıllık veya dönemli aidat gibi para ile ilgili edimler yükümlenebilirler³³⁷. Yine kooperatiften ortak çıkarma kararlarına sıklıkla konu olan anasözleşmeden doğan alacak kalemlerinin başında aidat alacağı gelir.

A. Sair Ödemeler

Her ne isim altında olduğuna bakılmaksızın kooperatif amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve dönem giderlerinin veya beklenmedik giderlerin karşılanmasında mali kaynak olarak kullanılmak üzere ortaklardan istenebilecek

³³⁵ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku II*, N. 1881, s. 651.

³³⁶ Tekinalp, *a.g.e.*, s. 88.

³³⁷ Tekinalp, *a.g.e.*, s. 72-73.

yükümlülükler sair ödemeler denir³³⁸. Uygulamada rastlanan sair ödemelerden bazıları şunlardır: giriş aidatı, fonlarla ilgili ödentiler, kredi borçları, arsa ve inşaat masrafları, şerefiye bedelleri, bunlarla ilgili gecikme faizi bedelleri³³⁹. Yine konut kooperatiflerinde, müşterek giderlerden yakacak parası sair ödemelere örnek gösterilebilir³⁴⁰. Sair ödemeler beklenmedik giderlerin karşılanmasında olduğu gibi bir defaya mahsus olabilir veya aidatlar gibi dönemlik olabilir³⁴¹.

Uygulamada kooperatif ile ortak arasındaki anlaşmazlıkların birçoğunun ödemelere ilişkin olduğunu söyleyebiliriz. Hâlbuki ortaklardan tahsil edilecek miktar, zaman ve ödeme koşullarının belirlenmesi bakımından genel kurul münhasıran yetkilidir. Uyuşmazlıkların önüne geçebilmek için genel kurulun, ortakların yapacakları ödemelerin ve gecikilmesi halinde vade farkının nasıl uygulanacağı konularını hiçbir duraksamaya yer vermeden açıkça karara bağlaması gerekir³⁴². Aynı şekilde ortaktan parasal yükümlülük istenirken de mutlaka ödemesi gereken parasal tutarı ve kaynağının belirtilmesi icap eder³⁴³.

Uygulamada rastlanan sair ödemelerin çeşitli olduğuna yukarıda değindik. Bunlar hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse, giriş aidatı bir diğer ifadeyle kayıt ücreti, ortaklığa girişte başvuran kişiden alınan paraya denir³⁴⁴. Esasen kanunda bu tür bir ücretin alınmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Şerefiye bedeli ise yapı kooperatiflerinde hak ve vecibelerde eşitlik ilkesini düzenleyen KoopK m. 23'ün bir gereği olarak, konutlar arasındaki farklılık sebebiyle kendisine iyi yerden konut isabet eden ortağın bu sebeple kooperatife ödediği ayrı

³³⁸ Çevik, **a.g.e.**, s. 322; Aykan, **a.g.e.**, s. 70.

³³⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 160; Çevik, **a.g.e.**, s. 322-324; Aykan, **a.g.e.**, s. 71.

³⁴⁰ “...Kaloriferlerin yakıldığı, bundan davalının konutu da dâhil tüm konutların yararlandığı tartışma dışı olduğuna göre, kooperatifin kaloriferleri yakması ile, davalının malvarlığında kooperatif malvarlığı aleyhinde bir artış meydana gelmiştir. Bu artış, kooperatif kaloriferleri yakmasa idi, davalının konutunu ısıtmak için sarf etmek zorunda kalacağı ve fakat, konut kaloriferle ısıtıldığı için sarf etmediği meblağ, yakacak parasıdır.” Bkz. İmregün, **a.g.e.**, s. 29.

³⁴¹ Arsa sahibi olan kooperatif ortaklarının da müşterek giderlere katılmak zorunda olduğuna ilişkin bkz. Y. 11. HD. 04.03.1996, E. 901, K. 1344, Eriş, **a.g.e.**, s. 322.

³⁴² Özmen, **Kooperatifler**, s. 82.

³⁴³ Alver, **a.g.e.**, s. 53.

³⁴⁴ Çevik, **a.g.e.**, s. 323.

bedele denir³⁴⁵. Böylelikle konutlar arasındaki değer farklılıkları şerefiye sistemiyle giderilmiş olur³⁴⁶. Şerefiye bedellerinin tespiti için kurulacak teknik kurul tüm kooperatif konutlarını dikkate alarak şerefiye bedellerini belirler³⁴⁷. Yargıtay, şerefiye bedelleri kesinleştikten sonra bunun aksine genel kurulda alınan kararın eşitlik ilkesine aykırı olduğuna hükmetmiştir³⁴⁸.

Uygulamada en çok rastlanan sair ödemelerden aidat, genel kurul tarafından alınan kararlarla kesinleşen genel giderlere iştirak payına denir³⁴⁹. Kooperatif amaçlarının gerçekleştirilmesi için yapılacak giderlere, kural olarak, ortaklar eşit oranda katılmak zorundadırlar³⁵⁰. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi bir kararında³⁵¹,

“Dava, genel kurul kararının iptali istemine ilişkindir. 17.10.2010 tarihli genel kurulun 4. maddesinde tahmini bütçe ve ödeme planının görüşülmesi sırasında kooperatifin tapu, iskan, elektrik ve su aboneliği, SGK ve vergi borçları için 15 gün içinde 40.000,00 TL'nin ödenmesi hususunda oybirliği ile karar alındığı, alınan bu kararın 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 23. maddesi uyarınca tüm üyeleri bağladığı ve talep edilen bedellerin üyelerin dairelerine göre oranlanmasını imkanının bulunmadığı, oranlamanın ise ancak şerefiye bedellerinin belirlenmesi ve takdirinde ileri sürülebileceği, davanın konusunun şerefiye bedeli ile ilgisi olmadığı dikkate alınarak davanın reddine karar verilmesi gerekirken yanlış değerlendirme ve yanılığlı gerekçe ile kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir” diyerek giderlere katılımın şerefiye bedeliyle ilgisi bulunmadığını tespit etmiştir.

³⁴⁵ Aykan, **a.g.e.**, s. 74.

³⁴⁶ Kaçak, **a.g.e.**, s. 155.

³⁴⁷ Aykan, **a.g.e.**, s. 74.

³⁴⁸ Y. 11. HD., 17.06.1997, E. 1997/2417, K. 1997/4765, **Kazancı İċtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWln_EsBd88JGeV6pSVKyik3Fg~~, 24.03.2019.)

³⁴⁹ Çevik, **a.g.e.**, s. 323.

³⁵⁰ Aykan, **a.g.e.**, s. 71.

³⁵¹ Y. 23. HD., 15.02.2016, E. 2015/1244, K. 2016/807, **Kazancı İċtihat Bankası**, (Çevrimiçi, https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWln_EsBd88JGeV6pSVKyik3Fg~~, 24.02.2019.)

Öte yandan kooperatif üyesi olmayan kimseden giderler ve bu arada aidat istenemez. Yargıtay 23. Hukuk Dairesi'nin bir kararında³⁵² bu durum aynen şöyle izah edilmiştir:

“Mahkemece iddia, savunma ve dosya kapsamına göre, davacının davalı kooperatifin normal üyesi olmadığı gibi özel statülü üyesi olmadığı, konutun devrinin hissenin devrini kapsamayacağı, bu durumda kooperatif üyeliği ile tapu birbirinden ayrıldığı için davalının genel giderlerden sorumlu tutulamayacağı belirtilerek, açılan davanın kabulüne karar verilmesi gerektiği halde tamamen maddi hata nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir.”

KoopK m. 16/son uyarınca haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınamayacağı gibi bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder³⁵³. Dolayısıyla bu ortakların ödemelerini yapması gerekir. Kooperatifin aidat ve işlemiş faiz alacağı için başlatılan icra takibine yönelik itirazın iptali istemine ilişkin davada Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında³⁵⁴,

“Davalı her ne kadar ortaklıktan istifa ettiğini bildirmiş ise de, istifanın icra takibinden sonra gerçekleştiği ve takip tarihi itibarıyla davalının kooperatif üyeliğinin devam ettiği, Kooperatifler Kanunu gereğince ayrılan ortağın ortaklıktan ayrılması kesinleşinceye kadarki borçlarını ödemekle yükümlü olduğu” belirtilmiştir.

³⁵² 23 HD. 25.01.2018, E. 2015/9703, K. 2018/213, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVJtV3DdS0E7A~~>, 16.02.2019).

³⁵³ “1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 16/5 maddesinde haklarında çıkarma kararı kesinleşmeyen ortak yerine yeni ortak alınamayacağı, bu kişilerin hak ve yükümlülüklerinin karar kesinleşinceye kadar devam edeceği hüküm altına alınmıştır. İhraç kararı iptal edildiğine göre davacılar murisi ...’in tahsis önceliği devam ettiğinden bu yerle ilgili kooperatifin ve diğer devralanların devirlerine değer verilmesi yukarıdaki madde hükmü gereğince mümkün değildir. Bu nedenle davacıların tahsis önceliğinin kabul edilerek dava konusu yerden davalıların müdahalesinin men’i ile bu yerin ihraç kararından önce olduğu gibi davacılar teslim edilmesi gerekirken, aksi düşünce ile uygulama yeri olmayan davalıların iyi niyetli olduklarından bahisle talebin reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Bkz. Y. 23. HD., 12.02.2019, E. 2016/6532, K. 2019/420, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVL%2BcRps6ZDhg~~>, 18.08.2019.)

³⁵⁴ YHGK 7.03.2018, E. 2017/2538, K. 2018/440, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeU3AbAqPzgH4w~~>, 24.02.2019.)

Yargıtay 11. HD'nin 14.04.2003 tarihli bir kararında³⁵⁵, sabit ve peşin aidat ödemek suretiyle üyeliğe genel kurul kararı ile alınan ortakların, inşaatların finansmanına katılım için aidat yükümlülüğü bulunmamakta³⁵⁶ ise de, kooperatifin amacına ulaşınca kadar yapılacak genel kurul, yönetim ve alt yapı giderlerinden sorumlu olduğu ifade edilmiştir.

Sair ödemelerden biri de gecikme (temerrüt) faizidir. Esasen KoopK'nda ortakların ödemelerini zamanında yapmaması halinde bunlara gecikme faizi yürütüleceğine ilişkin bir hüküm yoktur. Bununla birlikte, ortakların ödemelerini geciktirmeleri durumunda anasözleşmede bulunmak kaydıyla³⁵⁷ genel kurul tarafından objektif esaslara dayalı ve tüm ortaklar için geçerli olacak gecikme faizi belirlenmesi önünde bir engel yoktur. Dahası genel kurulun bu yetkisini yönetim kuruluna devretmesi de mümkündür³⁵⁸. Her halükarda gecikme faizi alınmasına ilişkin kararlar ancak ileriye dönük sonuç doğurabilir³⁵⁹.

Gecikme faizinin oranının belirlenmesiyle ilgili bir sınır bulunmamakla birlikte, bu oranın makul ölçüler çerçevesinde belirlenmesi icap eder³⁶⁰. Anasözleşmede belli bir oran belirlenmemişse, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna göre, oran belirlenir³⁶¹. Bu arada Yargıtay, kooperatif aidat borcuna uygulanacak talebe konu dönemlere ilişkin olarak anılan Kanun'un 2/1. maddesinde belirlenen oranın yüzde yüz fazlasını aşamayacağına hükmetmiştir.

Kooperatif ile ortağı arasındaki ilişki, ticari olarak değerlendirilemeyeceğinden ticari faiz istenemezse³⁶² de anasözleşmede hüküm

³⁵⁵ Y. 11. HD., 14.04.2003, E. 2002/11412, K. 2003/3663 bkz. Özmen, **Kooperatifler**, s. 216-217.

³⁵⁶ Y. 23. HD., 26.01.2017, E. 2016/2808, K. 2017/195, **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeWIZaQXobv!iQ~~>, 24.02.2019.)

³⁵⁷ Y. 11. HD., 07.02.1994, E. 3621, K. 769, Eriş, **a.g.e.**, s. 690.

³⁵⁸ Çevik, **a.g.e.**, s. 327; Y. 11. HD., 06.05.1993, E. 2821, K. 3204, Eriş, **a.g.e.**, s. 295-296.

³⁵⁹ Bkz. Y. 11. HD., 23.12.1996, E. 1996/8486, K. 1996/9040, Eriş, **a.g.e.**, s. 653-654.

³⁶⁰ Aykan, **a.g.e.**, s. 72.

³⁶¹ Bkz. Y. 23. HD., 12.04.2017, E. 2015/2913, K. 2017/1092 **Kazancı İctihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVmjimpQKrgQw~~>, 24.02.2019.)

³⁶² Çevik, **a.g.e.**, s. 327.

bulunması halinde, parasal yükümlülüklerini geciktiren ortaklardan cezai şart talep edilmesi mümkündür³⁶³.

Ortak tarafından akçalı yükümlülüklerin ödenmemesi halinde kooperatife iki seçimlik hak tanınmıştır. Kooperatif aidat alacağı için icra takibi yapabileceği gibi ihraç prosedürünü işleterek ortağı kooparetiften çıkarabilir³⁶⁴. Bu bağlamda uygulamada en fazla karşılaşılan çıkarılma nedeni olan, parasal yükümlülükleri yerine getirmeme halini düzenleyen ve daha önce bahsettiğimiz KoopK m. 27 uzun ve karmaşık bir süreç öngörmüştür³⁶⁵. Dolayısıyla kooperatifin hukuki sonuç alabilmesi için kanunun belirlediği şartlara uyması gerekmektedir. Söz gelimi, Yargıtay davalı kooperatif tarafından davacıya gönderilen 2. ihtarnamede bir ay yerine, 30 günlük ödeme süresi verilmesi, tebligatın yapıldığı mayıs ayının 31 gün çekmesi nedeniyle bu durumun davacı aleyhine sonuç doğuracağı ve ikinci ihtarnamede öngörülen sürenin KoopK m. 27'ye uygun olmadığı ve geçersiz bulunduğu, ihraç kararının da aynı şekilde geçersiz olduğu gerekçesiyle, ilgili yönetim kurulu kararının davacının ihracına ilişkin kısmının iptaline karar verilmesini onamıştır³⁶⁶. Buna karşılık, parasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle, kooperatiftan çıkarılan ortağın açtığı iptal davası devam ederken, borçlarını ödememekteki ısrarını sürdürmesi halinde aynı sebeple ikinci kez ihraç edilebilmesi dahi mümkündür³⁶⁷.

B. Ek Ödemeler

Ek ödemeler ise ortağın bilanço açıklarının kapatılması amacıyla ödemek zorunda olduğu paralardır. Anasözleşmeyle öngörülebilen ek ödemeler, bir sorumluluk değil yüküm niteliğindedir. Eğer anasözleşmede buna dair bir hüküm yoksa anasözleşme değişikliği yapılarak ek ödeme yükümü getirilebilir. Bu değişiklikte ortakların yararına olarak kanunkoyucu daha ağır oy çokluğu aramış ve

³⁶³ Çevik, **a.g.e.**, s. 327.

³⁶⁴ Olgacı/ Ruhi, **a.g.e.**, s. 20.

³⁶⁵ Tüneri, **a.g.e.**, s. 203.

³⁶⁶ Bkz. Y. 23. HD., 8.04.2014, E. 2013/8919, K. 2014/2716, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFW1nEsBd88JGeWIZaQXobv!iQ~~>, 19.02.2019.)

³⁶⁷ Çöklü, **a.g.e.**, s. 78.

tüm ortakların $\frac{3}{4}$ 'ünün rızasını şart koşmuştur³⁶⁸. Bu sebeple alınan kararın ek ödeme yükümü getirip getirmediği ayrıca irdelenmelidir. Kısaca ifade etmek gerekirse ek ödeme, sair ödemelerden iki noktada ayrılır³⁶⁹. Birincisi, ek ödemeler sadece bilanço açığının kapatılması amacıyla talep edilirken sair ödemeler, kooperatif amacının gerçekleştirilebilmesi, dönem giderlerinin veya beklenmedik giderlerin karşılanması amacıyla talep edilir. İkincisi, ek ödemeler ortakların $\frac{3}{4}$ 'ünün kabulü ile gerçekleşirken, sair ödemeler ortakların yarıdan bir fazlasının kabul oyu ile gerçekleşir.

Yargıtay 23. Hukuk Dairesi bir Kararı'nda³⁷⁰, kooperatif genel kurulunca ödenmesine karar verilen, konutların güçlendirilmesi ve sığınak yapımı giderleri, ortakların mali sorumluluğunu artırıcı ek ödeme niteliğinde olmadığından alınacak kararlar için, karar nisap oranının $\frac{3}{4}$ değil yarıdan bir fazlası olduğuna hükmetmiştir. Aynı şekilde başka bir kararda, ortakların şahsi ihtiyaçlarında kullandıkları elektrik bedelinin davalı kooperatif yönetimince bu ortaklardan istenmiş olmasının, ek ödeme yükümü anlamına gelmeyeceği ifade edilmiştir³⁷¹.

Ek ödeme yükümünde amaç alacaklıları tatmin olmayıp, kooperatifin varlığını koruyabilmesi, devam ettirebilmesini sağlamaktır. Yargıtay bir kararında, istenilen ek ödemenin anasözleşme hükümlerine uygun ve kooperatif için zorunlu olup olmadığı, gerçekliliğinin ve haklılığının araştırılması gerektiğine hükmetmiştir³⁷².

KoopK m. 31'de ek ödemelerin bilanço açıklarını kapatmada kullanılmasının şart olduğu hükme bağlanmıştır. Bilanço açığı ise bilançonun genel kurul tarafından kabul edilmesi ile ortaya çıkar. Öyle ki bilanço açığından maksat, bir yıllık faaliyet neticesinde olumsuz gelir gider farkının oluşmasıdır³⁷³. Ancak oluşan bu bilanço açığının da öncelikle yedek akçe ya da varsa özel fondan karşılanması gerekir, işte

³⁶⁸ KoopK m. 52.

³⁶⁹ Aykan, **a.g.e.**, s. 70.

³⁷⁰ Y. 23. HD., 5.07.2012, E. 2012/3297, K. 2012/4652, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2gFWlnEsBd88JGeVfRJWaOOOpGAg~~>, 22.02.2019.)

³⁷¹ Y. 11. HD., 01.10.2001, E. 4469, K. 7243, Çelik/ Lale, **a.g.e.**, s. 198-199.

³⁷² Y. 11. HD., 22.05.1975, E. 1975/2106, K. 1975/3494, Kurtulan, **a.g.e.**, s. 371-372.

³⁷³ Günay, **a.g.e.**, s. 40.

bunların yetersiz kaldığı durumlarda ek ödeme yükümüne başvurulur³⁷⁴. Burada bilanço açığının kapama amacının belirtilmiş olmasının, ek ödeme yükümlerini de bir çeşit fon durumuna soktuğu ifade edilmektedir³⁷⁵.

Ek ödemenin miktarı anasözleşmeyle çeşitli şekillerde belirlenebilir. Şöyle ki ek ödeme sınırsız olabilebileceği gibi belirli miktarlarla veya iş hacmi ile veya paylarla orantılı olarak sınırlandırılabilir³⁷⁶. Uygulamada ek ödeme yüklemine sınırsız sorumluluk haline pek rastlanılmadığı ifade edilmektedir³⁷⁷.

C. Çeşitli Konularda Edimler, Yapma Ve Yapmama Borçları

Kooperatif ortaklarına para ile ilgili edimler dışında da çok farklı edimleri içeren borç ve yükümler getirilebilir. Örneğin, ayınla yerine getirilen edimler, hizmet yükümleri, kabul yükümleri, kaçınma yükümleri ile karma yükümler anasözleşme ile öngörülebilir³⁷⁸. Ayrıca bağlılık yükümlülüğünün de anasözleşmeyle ayrıntılı bir şekilde düzenlenebilmesi mümkündür³⁷⁹.

Öte yandan ortak amacı gerçekleştirmek için ortakların eşit ve aktif şekilde birlikte çaba göstermeleri gereğine ve ortaklığın başarıya ulaştırılması yönündeki niyete işaret eden affectio societatisin kooperatifler yönünden de cari olduğu söylenebilir. Öyle ki, çok zayıflamış da olsa, sermaye şirketlerinde bile bu unsurdan söz edilmekte; en azından, ortakların, şirketin amacının gerçekleşmesini önleyici veya zorlaştıracı davranışlardan kaçınma yükümlülüğü vardır ve bu yükümlüğün kaynağı olarak affectio societatisine işaret edilir³⁸⁰.

Ortağın belli miktarda teslimle, üretme yükümleri ve buna benzeri edimler ayın ile yerine getirilen edimlerdir. Böyle bir olanağın, bir yandan ortaklığın işlediği

³⁷⁴ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 369.

³⁷⁵ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1893, s. 654; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 469.

³⁷⁶ KoopK m. 31.

³⁷⁷ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 370; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 469.

³⁷⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 73.

³⁷⁹ Tekinalp (Poroy/ Çamoğlu), **Ortaklıklar Hukuku II**, N. 1882, s. 651.

³⁸⁰ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 23.

maddeleri kolayca temin etmesine, diğer yandan da belirli meslek gruplarından kişilerin bir ortaklık çatısı altında örgütlenmelerine hizmet edeceği açıktır³⁸¹.

Kabul yükümlerine ise özellikle tüketim kooperatiflerinde rastlanır. Buna göre anasözleşmede ortağın kooperatiften belli bir miktarda alım yapması zorunluluğu öngörülür, bu miktar alımın altında kalanlara ise çıkarma dâhil çeşitli yaptırımlar uygulanabilir.

Tarım kooperatiflerinin tipik yükümü olan hizmet yükümlerinde ortak, kooperatif konusunun elde edilmesi için belirli ölçüler içinde koopertife bizzat çalışarak, katkıda bulunur³⁸². Yargıtay kararına konu bir olayda kalkınma kooperatifi ortağı olan bir kişinin, çalışma bölgesinde en az bir yıl ikamet etmesi ve bu oturmasını da devam ettirmesi şartının arandığı görülmektedir³⁸³.

Öte yandan, anasözleşmeyle ortakların kooperatifle rekabet etmemesi³⁸⁴ başta olmak üzere birbirleri ile rekabet etmemeleri veya benzeri yapmama edimleri gibi kaçınma yükümlerine de rastlanabilir. Maliki olunan taşınır ve taşınmaz malların kullanılması ve onlardan faydalanma gibi her nevi yapmama edimleri de bu kapsamda görülmektedir³⁸⁵. Yukarıda sayılan tiplerden birisine girmeyen veya karma niteliğe sahip edimler de mevcuttur. Söz gelimi, süt kooperatiflerinde, ortağın kişisel ağılının ve hesaplarının denetlenmesine izin vermesinde karma nitelikli bir edim söz konusu olmaktadır³⁸⁶. Yapı kooperatifinde ortakların borçlarını tamamen ödeyinceye kadar arsa ve konutu iyi muhafaza etmekle yükümlü olması ve tamire muhtaç kısımların onarma zorunluluğunda da karma nitelikli bir edimin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

Payların devrinin ortaklığın iznine bağlı olan anonim ortaklıklarda da, TTK m. 480/IV uyarınca, esas sözleşme ile ortaklara sermaye borcu dışında, dönemsel olarak tekrar eden ve konusu para olmayan birtakım ikincil yükümlülükler

³⁸¹ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 294.

³⁸² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 73; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 139.

³⁸³ İlgili karar için bkz. Y. 11. HD. 18.05.1992, E. 1068, K. 6401, Eriş, **a.g.e.**, s. 448-449.

³⁸⁴ “*Tarımsal amaçlı kooperatif, kooperatif ortağının, anasözleşmeye göre kooperatifle rekabeti çıkarılma nedenidir.*” Bkz. Y. 11. HD. 01.05.1992, E. 2500, K. 5783, Eriş, **a.g.e.**, s. 448.

³⁸⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 73; Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 139.

³⁸⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 73.

öngörülebilmektedir. Bu tür yükümlülüklerin, anonim ortaklığı sermayeye dayalı olmaktan bir ölçüde uzaklaştırıp, kooperatiflere benzer şekilde kişiselliği ön plana çıkardığı ifade edilmektedir³⁸⁷. Limited şirketlerde ise TTK m. 606/I'de belirtildiği üzere şirket sözleşmesiyle, şirketin işletme konusunun gerçekleşmesine hizmet edebilecek yan edim yükümlülükleri öngörülebilmektedir. Bunlar, nakdi ödeme dışında kalan aynı edimler olup ek ödeme yükümlülüğü gibi karşılıksız değildir³⁸⁸.

D. Kişisel Sorumluluk

Kooperatiflerde ortakların sorumluluğu, gerek ortakların gerek kooperatifin gerekse de kooperatif alacaklılarının korunması bakımından önem arz eder. KoopK m. 28'de düzenlendiği üzere, anasözleşmede aksine hüküm olmadıkça kooperatif, alacaklılarına karşı sadece malvarlığıyla sorumludur. Bu durumda kooperatif alacaklıları, ortakların kişisel sorumluluğuna gidemezler. Yargıtay bir kararında³⁸⁹ açıkça kooperatifin borcundan dolayı, ortağa haciz ihbarnamesi gönderilemeyeceğine hükmetmektedir:

“Kooperatif tüzel kişiliğinin borçlarından dolayı, sorumluluk kural olarak kooperatife ait olup kooperatif ortaklarına İİK'nın 89/1. maddesinde öngörülen haciz ihbarnamesi gönderilemez. Ortağın sorumluluğu kooperatifin iflası veya dağılması hallerinde ve AnaS'de gösterilen biçimde doğar.”

Dolayısıyla kooperatif ortakları, kooperatifin borçlarından sorumlu tutulamazlar³⁹⁰. Öyle ki bu ortakların sorumluluğu anonim şirketteki tek borç ilkesinde olduğu gibi, kooperatife katıldıkları payları ile sınırlıdır³⁹¹.

Bununla birlikte, ortaklar kendi iradeleriyle anasözleşmeye koyacakları bir hükümle, kanunda yer alan sınırlı veya sınırsız sorumluluk tiplerinden birini tercih edebilirler. Böylelikle kooperatif alacaklılarının haklarını elde etme imkânı artmış olur³⁹². Öyle ki kooperatifin iflası halinde dahi, ortaklar kanunda belirtilen şartlarla

³⁸⁷ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 294.

³⁸⁸ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 473.

³⁸⁹ Y. 12. HD., 16.10.1997, E. 19927, K. 10890, Kurtulan, **a.g.e.**, s. 366.

³⁹⁰ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 11; Çevik, **a.g.e.**, s. 382; Kurtulan, **a.g.e.**, s. 356.

³⁹¹ Tüneri, **a.g.e.**, s. 221.

³⁹² Gürbüz, **a.g.m.**, s. 476.

kooperatif alacaklılarına karşı sorumlu olabilmektedir³⁹³. Yargıtay’a göre kooperatifin sorumlu olduğu hususlarda ortaklara gidilebilmesi için kooperatifin tasfiye edilmiş, sicilden silinmiş olması yeterli olmayıp, kooperatif aleyhine gerekli takibat yapıp sonuç alınmaması gerekir³⁹⁴.

KoopK m. 29’da düzenlenen sınırsız sorumluluk tipinde anasözleşmeye konulacak bir hükümle, kooperatifin varlığı borçlarını karşılamaya yetmediği hallerde, ortaklarının da kişisel ve sınırsız olarak sorumlu tutulabilmektedir. Uygulamada hiç kabul edilmediği belirtilen³⁹⁵ bu sorumluluk tipinde alacaklılar tüm malvarlıklarıyla müteselsilen sorumlu ortaklara, kooperatifin iflası veya diğer sebeplerle dağılması halinde alacaklarını tamamen sağlayamazlarsa, kooperatifin borçlarından dolayı başvurabilirler.

Bununla birlikte uygulamada yaygın olan sınırlı sorumluluk tipi³⁹⁶ KoopK m. 30’da düzenlenmiştir. Bu hüküm uyarınca anasözleşmeye, kooperatif borçları için her ortağın kendi payından fazla olarak kişisel ve belirli bir tutara kadar kooperatiften sonra sorumlu olacakları hususunda bir hüküm konulabilir. Ortakların tek başına sorumlu olacakları miktar KoopK m. 30 uyarınca, kooperatifteki paylarının tutarı ile orantılı olacak şekilde de belirlenebilir. Söz gelimi, bir ortak, kooperatif alacaklılarına karşı 100.000 TL’ye kadar sorumlu olabileceği gibi, taahhüt etmiş olduğu sermaye payının iki, üç, on katı ile de sorumlu tutulabilir.

Kanunkoyucu KoopK m. 32’de ortakların sorumluluğu konusunda anasözleşmeye eşitsizlik yaratacak hükümlerin konulamayacağını, konulsa bile geçerli olmayacağını hükme bağlamıştır. Hüküm aynen “*Sorumluluğu belirli bir zamana bırakan veya bazı ortak gruplarına yükleyen anasözleşme hükümleri muteber değildir.*” şeklinde olup söz konusu sorumluluk, hükümden önce düzenlenen sınırlı ve sınırsız sorumluluk ile ek ödeme yükleminden doğan sorumluluktur³⁹⁷.

³⁹³ Kooperatifin iflası halinde ortakların sorumluluğu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gürbüz, **a.g.m.**, s. 470.

³⁹⁴ Y. 12. HD., 26.06.2003, E. 2003/13041, K. 2003/15212, **Kazancı İçtihat Bankası**, (Çevrimiçi, <https://khyk.kazancihukuk.com/#1z8a3FJ52UKT3eC8cP4IpMX%2B7NMt2GfwlnEsBd88JGeVxuEWk4EjV%2BQ~~>, 24.02.2019.)

³⁹⁵ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 356.

³⁹⁶ Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 142; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 466.

³⁹⁷ Gürbüz, **a.g.m.**, s. 469.

Eşitlik ilkesini düzenleyen 23. maddenin yanı sıra kanunkoyucunun bu şekilde bir madde ihdas etmesi, kanunkoyucunun konuya verdiği önem ve ortaklar arasında bir eşitsizliğe yer vermekten imtina etmesi ile açıklanmaktadır³⁹⁸. Buna karşılık doktrinde, Bakanlığın anasözleşmeyi hazırlarken, kanun hükmünde belirlenen eşitliğe aykırı durumları yazması mümkün olmayacağından ve böyle bir hükmün anasözleşmeye ilavesine izin verilmeyeceğinden, yine ortaklar arasında eşitsizliğin önlenmesine dair KoopK m. 23 karşısında bu maddeye gerek bulunmadığı savunulmaktadır³⁹⁹.

Ayrıca KoopK m. 35'te ortakları kişisel sorumlu veya ek ödemelerle yükümlü bir kooperatifte, bu durumu bilerek yeni giren ortağın, girişinden önce doğmuş olan borçlardan diğer ortaklar gibi sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Bu hüküm emredicidir; dolayısıyla maddeye aykırı sözleşme hükümleri ile ortaklar arasındaki anlaşmalar kooperatif alacaklıları hakkında hüküm ifade etmez. Kooperatife yeni giren ortağın, eski borçlardan dolayı sorumlu tutulması eşitlik ilkesinin bir gereğidir⁴⁰⁰. Zira yeni ortak eski ortaklarla eşit haklara sahip olarak geçmişteki işlem ve eylemlerin sonuçlarından aynı şekilde faydalanabileceğinden, kooperatifin önceki borçlarından sorumlu tutulması da doğaldır.

KoopK m. 36'da bir ortağın ayrılmasından veya kooperatifin dağılmasından sonra sorumluluğun ne şekilde olacağı düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca, sınırsız veya sınırlı sorumlu bir ortak ölür veya diğer bir sebeple kooperatiften ayrılışının kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl veya anasözleşme ile belirlenen daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ederse, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar için ortak sorumluluktan kurtulamadığı gibi ek ödeme yükümü de devam eder. Kooperatif alacaklılarının haklarının korunmasına hizmet eden bu hüküm, kooperatiflere olan güveni de artırıcı niteliktedir⁴⁰¹.

³⁹⁸ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 375.

³⁹⁹ bkz. Gürbüz, **a.g.m.**, s. 469-470.

⁴⁰⁰ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 382; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 476.

⁴⁰¹ Kurtulan, **a.g.e.**, s. 381; Gürbüz, **a.g.m.**, s. 476.

Son olarak, ortak olmak isteyenlerin ve ortakların kooperatifin borçlarıyla ilgili olarak sorumluluklarını öğrenmeleri açısından kooperatif anasözleşmesini dikkatlice incelemeleri gerektiği önemle vurgulanmaktadır⁴⁰².

⁴⁰² Üstün/Aydın, **a.g.e.**, s. 142.

SONUÇ

Kooperatifler, ortaklarının ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korumak amacıyla kurulurlar. Söz konusu amaca ulaşılabilmesi ise ortaklara bazı hakların tanınması ve yükümlülüklerin getirilmesi ile mümkün olur. Bu bağlamda KoopK, ortakların hak, borç ve yükümlerini, kooperatifin niteliğine uygun bir şekilde düzenlemiştir. Kooperatifin niteliğine uygun bu düzenleme sayesinde kooperatif ile ortakların menfaati dengelenmiştir.

Çalışmamızda kooperatif ortaklarının hak ve yükümlülükleri mevzuat, doktrin ve yargı kararlarıyla birlikte hukuki zeminde ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın ilk bölümünde, söz konusu hak ve yükümlülüklerle en sıkı bağlantılı kooperatifçilik ilkeleri incelenmiştir. Bunlar, kişisel katkı ilkesi, açık kapı ilkesi, sermayenin korunması ilkesi, eşitlik ilkesi ile son olarak demokratik yönetim ilkesidir.

Kişisel katkı ilkesi, kooperatifin amacıyla alakalıdır. Kooperatiflerde ortakların hak, borç ve yükümleri maddi olmaktan ziyade kişisel niteliktedir ve bu durum kooperatifin amacından kaynaklanır. Kooperatiflerde amacı gerçekleştirmek için öngörülen karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet araçları ancak kişisel katkı ile gerçekleşebileceğinden ortakların hak, borç ve yükümlerinin kişisel nitelikte olması doğaldır. Kaldı ki ortakların maddi nitelik taşıyan hak, borç ve yükümleri son derece az ve kişisellik karşısında ağırlık taşıyacak bir önemi de haiz değildir.

Açık kapı ilkesi ise kooperatifin gönüllü bir birlik olmasının sonucudur. Kooperatifin amacı doğrultusunda hizmetlerinden yararlanabilecek ve kooperatif ortaklığının sorumluluklarını kabul eden herkese kooperatifler, cinsiyet ve sosyal, ırksal, siyasal, dinsel ve her neviden ayırım gözetmeksizin açıktır. Kişisel ekonomilerini geliştirmek isteyen kimselere kooperatifin kapısı kapatılamaz. Açık kapı ilkesi hem ortaklar hem de kooperatif yönünden geçerlidir. Bununla birlikte anılan ilke keyfiliğe yer bırakmaz yani her isteyen istediği gibi kooperatife girip çıkamaz.

Sermayenin korunması ilkesi, açık kapı ilkesinin hem uzantısı hem de tamamlayıcısı niteliğindedir. Kooperatif kapısı nasıl ki girmek isteyeneye açıksa çıkmak isteyeneye de kapatılamaz. Bununla birlikte çıkmanın kooperatife zarar vermemesi gerekir. Dolayısıyla ortağın çıkma hakkı ile kooperatif menfaatlerini dengeleme hususunda sermayenin korunması ilkesine ihtiyaç duyulmuştur.

Kooperatiflerde eşitlik ilkesi KoopK m. 23'te, ortakların bu kanunun kabul ettiği esaslar dâhilinde hak ve vecibelerde eşit olduğu, açıkça hükme bağlanmıştır. Kooperatiflerde eşitlik, yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere mutlak ve nisbi eşitlik olarak iki türlüdür. Birtakım hak, borç ve yükümlülüklerde mutlak eşitlik kabul edilirken diğer tarafta bazılarında nisbi eşitlik söz konusudur.

Demokratik yönetim ilkesi, yönetimde insan faktörünün önemini belirleyen ve kooperatifleri sermaye şirketlerinden ayıran önemli niteliklerden birisidir. Bu ilke gereği ne kadar ortaklık payı bulunursa bulunsun her ortak kooperatif genel kurulunda sadece bir oy kullanabilir. Tek başına bu husus, demokratik yönetim ilkesinin tam olarak uygulandığı anlamına gelmez. Kooperatifin aynı zamanda ortakları tarafından seçilmiş veya atanmış kimselerce demokratik olarak kendi kendisini yönetmesi ve denetlemesi de şarttır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde katılma, koruyucu ve malvarlıksal olarak sınıflandırılabilen kooperatif ortaklarının hakları hakkında bilgi verilmiştir. Bunlardan ilk grubu oluşturan katılma hakları genel kurula katılma ve buna bağlı hakları, oy hakkını ve seçilme hakkını kapsar.

Kooperatif genel kurulu, bütün ortakların temsil edildiği en yetkili organdır. Kooperatif üyesinin bu kurulda bulunma hakkı, görüşmelere katılma, düşüncelerini açıklama, gerekli gördüğü konularda sorular sorma, oyunu kullanma, seçme ve seçilme gibi hakları da bünyesinde barındırır. Üç ay evvel ortak olmayanlar hariç her ortak genel kurula katılma hakkına sahiptir. Yapı kooperatiflerinde ise genel kurul toplantılarına katılmak için bu şart aranmaz.

Oy hakkı, hem ortaksal hakların hem de ortaklık statüsünün çıkış noktasıdır. Sermaye şirketlerinin aksine kooperatiflerde şirkete getirmeyi taahhüt ettiği sermaye ne olursa olsun her ortağın yalnızca bir oyu vardır.

Kooperatiflerde ayrı temsil ve yönetim organına yer verilerek, ortaklara sınırlı bir seçilme hakkı tanınmış, fakat ortaklara kollektif ortaklıklardaki gibi yönetme ve temsil bir borç olarak yükletilmemiştir. Kooperatif ortağı, kural olarak şirketin organlarına ve organlara bağlı çalışan komitelere seçilme hakkına sahiptir.

Kooperatif ortaklarının koruyucu hakları ise bilgi edinme, denetleme, iptal davası açma, butlanın tespiti davası açma, yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açma, çıkma ve olumlu-olumsuz azınlık haklarıdır.

Yönetim kurulu ile denetçilerin yıllık raporlarında kooperatifin ekonomik ve mali durumu ile işleri ve bunların sonuçları hakkında bilgi vermesi zorunludur. Buna karşılık kooperatif ortaklarının bilgi edinme hakkı sınırsız olmayıp ancak Kanun'un belirlediği kapsam ve sınırlar içerisinde dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılabilir. Denetleme hakkı ise bilgi alma hakkını da kapsayan daha geniş bir kavramdır. Kanuni organ olan denetçilerin yanı sıra kooperatif ortaklarının da ortaklık yönetimini denetim hakkı mevcuttur. Bununla birlikte, burada ortağın sınırlı bir denetleme hakkı olduğunu ifade etmek gerekir. Öyle ki ortak bu hakkını ancak incelenmesine ve bilgi edinmesine izin verilen belgelerle sınırlı kullanabilir.

KoopK m. 53/I gereği, her ortak kanuna, anasözleşme hükümlerine ve iyi niyet esaslarına aykırı genel kurul kararının iptali için, kararın alındığı toplantı tarihinden itibaren bir ay içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemede bozulma bir diğer ifadeyle iptal davası açabilir. Buradaki iptal davası, anonim şirketlere ilişkin TTK m. 445'e benzer şekilde düzenlendiğinden genel kurul kararlarının iptali/bozulması konusunda "ortak mahkeme kararları hukuku"nın doğmasına vesile olmuştur. Bunun anlamı, anonim şirketlere ilişkin içtihatların kooperatifler açısından yol gösterici olması ve yine kooperatiflere ilişkin mahkeme kararlarının anonim şirketler bakımından göz önünde bulundurulmasıdır. KoopK m. 98 yollaması da bu durumu destekler mahiyettedir. Genel kurul kararlarının butlanına

dair bir düzenleme ise KoopK’nda yer almamaktadır. Buna karşılık Yargıtay, hem butlanın def’i olarak ileri sürülebileceğine, hem de butlanın tespitine hükmetmiştir.

KoopK’nda kooperatif ortaklarının yönetim kurulu üyelerine karşı sorumluluk davası açabilme hakkına ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğu bakımından KoopK m. 98 atfı sebebiyle TTK m. 553 vd. hükümler uygulama alanı bulmaktadır. Ancak kooperatif sorumluluk rejiminin bağımsız olması gerektiğinden KoopK m. 98 atfı sebebiyle TTK m. 553 vd. hükümlerine yapılan yollama isabetli değildir.

KoopK 10. maddesine göre, her ortağın kooperatiften çıkma hakkı vardır. Bu hak, açık kapı ilkesinin bir gereğidir. Ortak istediği zaman gerekçe göstermeksizin dahi şirketten ayrılabilir. Bununla birlikte KoopK m. 11 uyarınca, çıkma hakkı kooperatif anasözleşmesiyle en çok beş yıl için sınırlandırılabilir. Ortağın çıkma talebi yönetim kurulunun kabulüne bağlı değildir. Ancak yönetim kurulu bu durumda ortaklıktan çıkma talebini kabulden kaçınabilir ki burada çıkmanın geciktirilmesi söz konusu olur. Bu durumda KoopK m. 13 uyarınca ortağın çıkma talebini noter aracılığı ile kooperatife bildirmesi gerekli ve ortaklıktan çıkma için yeterlidir. İşte kanunkoyucu, çıkma beyanının ispat şartı olan noter aracılığıyla bildirimde bulunmayı burada şekil şartı olarak kabul etmiştir.

Azınlık haklarından kasıt, sermayenin en az onda birini temsil eden paylara sahip ortaklara tanınan haklardır. Bu asgari pay oranını bir ortak tek başına sağlayabileceği gibi birden fazla ortağın bir araya gelerek sağlaması da mümkündür. KoopK’nda azınlık tanımı yapılmamış olmakla birlikte, TTK’ya paralel şekilde, 44. maddede, “Dört ortaktan az olmamak kaydıyla ortak sayısının en az onda birinin” isteği ile genel kurulun toplantıya çağrılacağı, 46. maddede ise, “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10’u tarafından” bildirilecek hususların gündeme konulacağı belirtilmiş olduğundan kooperatiflerde azınlığın “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10’u” şeklinde tanımlandığını görüyoruz. Hâlbuki KoopK m. 46/II’de toplantı sırasında gündeme madde eklenmesi hususunda “dört ortaktan az olmamak” şartı aranmamış, ortaklardan en az 1/10’unun talebi yeterli görülmüştür. Kanaatimizce bu ve diğer azınlık haklarının kullanılması bakımından “dört ortaktan

az olmamak” şartı aranmadığından, kooperatiflerde azınlığın “Dörtten az olmamak üzere ortakların en az 1/10’u” şeklinde tanımlanması isabetli değildir. Mezkûr şart, sadece yukarıda anılan azınlık hakları yönünden aranmış olduğundan azınlığı korumaya yönelmiş diğer azınlık haklarına sirayet ettirilmemesi gerekir.

Sermaye şirketlerinin aksine kooperatifler kar elde edip paylaşma amacı gütmazler. Bununla birlikte kooperatiflerin faaliyeti sonucunda gelir-gider hesapları göz önünde tutularak olumlu veya olumsuz fark vermesi söz konusudur. Bu esasında bir amaç değil, kendiliğinden meydana gelen bir sonuçtur. Kooperatifin özelliğı gereğı olumlu farkı kar olarak nitelendirmek mümkün olmadığı gibi olumsuz farkı da zarar olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bu sebeple kooperatifçilikte olumlu fark için “risturn” terimi kullanılmaktadır.

KoopK’nda esasen gelir-gider farkının ortaklara paylaştırılmaması esası kabul edilmiş olup bu yola istisnaen başvurulur. Öyle ki anasözleşmede aksine düzenleme yoksa ortaklarla yapılan işlemlerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine ayrılır. Buna karşılık anasözleşmede açıkça öngörölmüşse, ortaklara risturn dağıtılabilir. Bu durumda dahi KoopK m. 38’de öngörölen birtakım sınırlamalar söz konusudur.

Konut yapı kooperatiflerinin satın aldıkları arsaları üzerine yaptırdıkları konutların mülkiyeti kooperatif tüzel kişiliğine aittir. Kişiler, kooperatife ortak olmakla sadece pay sahipliğı hakkını kazanırken ortakların paylarının karşılığı olan taşınmazların mülkiyeti ise kooperatiftedir. Bununla birlikte mezkûr kooperatifin konutları tamamladıktan sonra, bunların mülkiyetini ortaklara devretmesi gerekir. İşte ferdileştirme münasebeti bu noktada gündeme gelir. Kısaca ferdileştirme, konutların tamamlanarak yapı kullanma izninin alınması ve Tapu Kütüğü’nde kooperatif adına kayıtlı bulunan bağımsız bölümlerin mülkiyetinin ortaklara devredilerek, tapularının verilmesidir. Yapı kooperatifi ortakları, ferdileşmeye geçilmiş ancak ferdileşme sağlanamamışsa kooperatif tarafından yapılan konutların ortaklar adına tapuya tescili talep edilebilir. Ancak bunun için ortağın kooperatife bir borcunun bulunmaması gerekmektedir.

Kooperatifin bütün borçları ödendikten ve ortak pay bedelleri geri verildikten sonra kalan mallar anasözleşmede bu husus öngörülmüş olduğu takdirde, ortaklar arasında paylaşılır. Bununla birlikte anasözleşmede başka bir dağıtım şekli öngörülmemişse, paylaşırma dağılma esnasında kayıtlı ortaklar veya hukuki halefleri arasında eşit olarak yapılır. Öte yandan anasözleşmede ortaklara paylaşırma yapılacağına dair bir hüküm yoksa tasfiye artığı, kooperatifleşme amacına uygun olarak harcanmak üzere Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine bırakılır.

Kooperatif ortakları, kooperatifin niteliğinden kaynaklı olarak kooperatif tesis ve olanaklarından yararlanırlar. Bu hakkın kanuni dayanağı kooperatifin amacını içeren KoopK m. 1'dir. Hakikaten bir yapı kooperatifin ortağı bir meskene sahip olmanın yanı sıra sitenin sosyal tesislerinden yararlanmayı da talep eder. Diğer ortaklıklarda rastlanmayan bu hakkın hem doğrudan doğruya yararlanma ve kullanma olanağı tanınması hem de yararlarını kural olarak sadece ortaklara sağlaması bakımından kişisel niteliktedir.

Son olarak çalışmamızın üçüncü bölümünde, kooperatif ortaklarının kanundan ve ana sözleşmeden doğan borçları ele alınmıştır. Kooperatiflerde ortaklara karşılıklı yardım, kefalet ve dayanışma borç ve yüküm olarak yükletilmek durumundadır. Aksi takdirde ne amaç elde edilebilir ne de o kişi birliği kooperatif olarak adlandırılabilir. Ortağın sadece kooperatifin sermayesine katılması, anılan araçlar için yeterli ve uygun değildir. Kooperatif kavramının bir sonucu olarak kooperatiflerde borç ve yükümler çeşitli ve geniştir. Ancak tüm borç ve yükümlerin amaç ve konunun elde edilmesine yönelmesi ve yararlı olması gerekir.

KoopK m. 19 uyarınca, kooperatif ortağı olmak isteyen gerçek veya tüzel kişinin en az bir ortaklık payı alması şarttır. Doktrinde bu ortaklık payını edinmenin ortaklık sıfatını kazanmanın zorunlu bir unsuru olmadığı ancak ortak sıfatını kazandıktan sonra, ortağın en az bir ortaklık payına sahip olması gerektiği, bu yükümlülüğü yerine getirmemenin ise çıkarma sebebi sayılabileceği belirtilmektedir.

Kooperatif amacının gerçekleşebilmesi için ortakların kooperatife zarar vermemesi gerekir. Söz gelimi, anasözleşmede kararlaştırılmışsa ortakların kooperatifle rekabet etmemesi gerekir.

KoopK m. 25 uyarınca ortağın kooperatifin ticari defterleri ve haberleşme ile ilgili hususları incelemesi, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun kararı ile mümkündür. Bununla birlikte incelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak kooperatifin iş sırlarını öğrenme hakkına sahip değildir. Kaldı ki her ortak kooperatife ait iş sırlarını, bilgi alma hakkı, inceleme hakkı veyahut başka bir suretle öğrenmişse sonradan ortaklık hakkını kaybetmiş olsa dahi daima gizli tutmakla mükelleftir.

Mehaz kanunun aksine KoopK’nda ise ortağın kooperatife karşı bağlılık borcunu düzenleyen bir hüküm yer almamaktadır. Mehaz Kanunda ortakların kooperatifin menfaatlerini dürüstlük kuralı bağlamında korumak zorunda olduğu hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla anonim şirket ortaklarının dürüstlük kuralı uyarınca sadakat borcu bulunduğunu savunan görüşün özellikle kooperatifler yönünden haklı olduğunu söyleyebiliriz. Kooperatif şirketler kadar olmasa da kişisel yönü bulunan limited şirket ortaklarının bağlılık yükümlülüğüne ilişkin açık düzenleme, kooperatif ortakları için de evleviyetle böyle bir yükümlülüğün bulunduğunu destekler mahiyettedir.

Kooperatif ortaklarının açığı kapama borcu vardır. KoopK m. 36’da, sınırsız veya sınırlı sorumlu bir ortak ölür veya diğer bir sebeple kooperatiften ayrılışının kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl veya anasözleşme ile tespit olunan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ettiği takdirde, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar için ortak sorumluluktan kurtulamaz, denilmek suretiyle kooperatif ortağının açığı kapama borcu hükme bağlanmıştır.

Kooperatif anasözleşmesiyle Kanun’un izin verdiği ölçüde ortaklar için çeşitli borç ve yükümlerin öngörülmesi mümkündür. Söz gelimi, ortaklar anasözleşmeyle giriş aidatı, yıllık veya dönemli aidat gibi para ile ilgili edimler yükümlenebilirler. Her ne isim altında olduğuna bakılmaksızın kooperatif amaçlarının gerçekleştirilebilmesi ve dönem giderlerinin veya beklenmedik giderlerin karşılanmasında mali kaynak olarak kullanılmak üzere ortaklardan istenebilecek yükümlülöklere sair ödemeler denir. Uygulamada rastlanan sair ödemelerden bazıları şunlardır: giriş aidatı, fonlarla ilgili ödentiler, kredi borçları, arsa ve inşaat masrafları,

şerefiye bedelleri, bunlarla ilgili gecikme faizi bedelleri. Yine konut kooperatiflerinde, müşterek giderlerden yakacak parası sair ödemelere örnek gösterilebilir. Sair ödemeler beklenmedik giderlerin karşılanması olduğu gibi bir defaya mahsus olabilir veya aidatlar gibi dönemlik olabilir.

Ortak tarafından akçalı yükümlülüklerin ödenmemesi halinde kooperatife iki seçimlik hak tanınmıştır. Kooperatif aidat alacağı için icra takibi yapabileceği gibi ihraç prosedürünü işleterek ortağı kooperatiftan çıkarabilir.

Ek ödemeler ise ortağın bilanço açıklarının kapatılması amacıyla ödemek zorunda olduğu paralardır. Anasözleşmeyle öngörülebilir ek ödemeler, bir sorumluluk değil yüküm niteliğindedir. Eğer anasözleşmede buna dair bir hüküm yoksa anasözleşme değişikliği yapılarak ek ödeme yükümü getirilebilir.

Ayrıca kooperatif ortaklarına para ile ilgili edimler dışında da çok farklı edimleri içeren borç ve yükümler getirilebilir. Örneğin, ayınla yerine getirilen edimler, hizmet yükümleri, kabul yükümleri, kaçınma yükümleri ile karma yükümler anasözleşme ile öngörülebilir.

Kooperatiflerde ortakların sorumluluğu, gerek ortakların gerek kooperatifin gerekse de kooperatif alacaklılarının korunması bakımından önem arz eder. KoopK m. 28'de düzenlendiği üzere, anasözleşmede aksine hüküm olmadıkça kooperatif, alacaklılarına karşı sadece malvarlığıyla sorumludur. Bununla birlikte, ortaklar kendi iradeleriyle anasözleşmeye koyacakları bir hükümle, kanunda yer alan sınırlı veya sınırsız sorumluluk tiplerinden birini tercih edebilirler.

KAYNAKÇA

- Akdağ Güney, Necla: **Anonim Şirket Yönetim Kurulu**, 2. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016. (*Yönetim Kurulu*)
- Akdağ Güney, Necla: **Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
- Altaş, Soner: “*Yapı Kooperatiflerinde Konutların Ortaklara Tahsis Edilmesi Süreci ve Tahsis İşleminin Gelir Vergisi Açısından Önemi*”, **Terazi Hukuk Dergisi**, S. 28, 2008, s. 115-127.
- Altaş, Soner: **Yedek Akçe Ayrımı ve Kullanımı**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- Alver, Cemil: **Kooperatifler Muhasebesi ve Kooperatifler Hukuku**, 3. bsk., Feryal Matbaacılık, Ankara, 1994.
- Ayan, Özge: “*Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi Davası (531. Madde)*”, **Legal Hukuk Dergisi**, S. 102, 2011, s. 2237-2266.
- Aykan, Filiz: **Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası**, 2.bs., Bilge Yayınevi, Ankara, 2011.

- Bahtiyar, Mehmet: **Ortaklıklar Hukuku**, Güncellenmiş 13. bs., Beta, İstanbul, 2019.
- Bilgili, Fatih/ Demirkapı, Ertan: **Şirketler Hukuku Dersleri**, 6. bs., Dora, Bursa, 2018.
- Tonguç, Bölükbaş: *“Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatif Yasasından Doğan Cezai Sorumluluğu”*, **Legal Hukuk Dergisi**, S. 69, 2008, s. 3031-3040.
- Can, Mustafa Erdem: *“Kooperatif Ortaklığından Çıkma ve Çıkan Kişinin Hakları”*, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 1-2, 2007, s. 71-95.
- Canpolat, Selin Sert: *“Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının İncelenmesi”*, **TBB Dergisi**, S. 74, 2008, s.158-190.
- Çalışkan, Merdan: **Kooperatifler İçin Genel Kurul Rehberi**, 2. bsk., Adalet, Ankara, 2019.
- Çelik, Aytekin: **Anonim Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma**, Güncellenmiş 4. bsk., Seçkin, Ankara, 2016.
- Çelik, Salih / Lale, Muktedir: **Kooperatifler Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2006.
- Çetin, Erol: **Ceza Hukuku Açısından Kooperatifler ve Kooperatiflerde İşlenen Suçlar**, Yetkin Yayınları, Ankara 2004.

- Çevik, Orhan Nuri: **Kooperatifler Kanunu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Çevik, Orhan Nuri: “*Kooperatifler Ortaklık (Şirket) Değildir*”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Ekim 2006, S. 2, s. 7-10.
- Çöklü, Cafer Tayyar: **Uygulamada Yapı Kooperatifleri**, 5. bs., Beta, İstanbul, 2004.
- Dağlı, Mehmet: “*Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi*”, **Adalet Dergisi**, Eylül 2010, S. 38, s. 41-57.
- Demirayak, Ezgi Başak: “*Limited Şirketlerde Ortakların Şirkete Karşı Bağlılık Yükümlülüğü*”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2018/3, s. 25-54.
- Demir, Ulaş: **Kooperatifler Kanunu’na Göre Ortaklıktan Çıkarma**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2006.
- Deryal, Yahya: “*Kooperatiflere Ortak Olabilecek Tüzel Kişiler*”, **BATİDER**, C. XXIII, S. 4, s. 93-105
- Deryal, Yahya: **Kooperatiflerde Ortak Sıfatının Kazanılması, Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994 (*Ortak Sıfatı*).

- Deryal, Yahya: **Kooperatif Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990 (*Sorumluluk*).
- Deryal, Yahya: “*Yapı Kooperatiflerinde Payın Devri*”, **BATİDER**, C. XXI, S. 1, s. 81-91. (*Payın Devri*)
- Domaniç, Hayri: **Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, 3. bs., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1970.
- Domaniç, Hayri: **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, TTK Şerhi II, İstanbul, 1988.
- Dural, Ali: “*Anonim Şirkette Olumsuz Azınlık Haklarının Düzenlenmesi*”, **Prof. Dr. Ünal Tekinap’e Armağan**, İstanbul, 2003, s.179 vd.
- Eriş, Gönen: **Uygulamalı Kooperatifler Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1998.
- Günay, Erhan: **Kooperatiflerde Uyuşmazlıklar Rehberi**, 2. bs., Seçkin, Ankara, 2015.
- Göç Gürbüz, Diğdem: “Kooperatiflerde Ortakların Sorumluluğu”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 28, S. 1, 2010, s. 463-477.

- Havutçu, Ayşe: *“Toplu Yapıların Yönetiminde İşletme Kooperatiflerinin Rolü”*, **Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan**, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 1117-1130.
- Helvacı, Mehmet: **Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu**, 2. bs., İstanbul, 2001.
- İmregün, Oğuz: *“Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyelerinin Ortaklığa Karşı Hukuksal Sorumluluğu”*, **Erdoğan Moroğlu’ na 65. Yaş Armağanı**, İstanbul, 1999, s. 255 vd.
- İmregün, Oğuz: **Bilirkişi Raporları (1985-1986)**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Kaçak, Nazif: **Konut Yapı Kooperatifleri**, 3. bs. Seçkin, Ankara, 2004.
- Karahan, Sami/ Deryal, Yahya: **Şirketler Hukuku**, Mimoza, Konya, 2012.
- Kaya, Arslan: **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı**, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2001.
- Kendigelen, Abuzer: *“Adi Şirket, Ticaret Şirketleri ve Kooperatife İlişkin Payların Devrinde Şekil”*, **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, 1997, S. 73, s. 16-33.
- Kendigelen, Abuzer: **Anonim Ortaklıkta Yönetime Katılma Haklarında İmtiyaz**, İstanbul, 1999.

- Kılıç, Süleyman: *“Kooperatiflerde Sık Karşılaşılan Yolsuzluklar, Bunların Başlıca Nedenleri ve Cezaları”*, (Çevrimiçi, dergipark.gov.tr/download/article-file/208767 09.03.2019.)
- Koçtürk, Murat: *“Türkiye’de Kooperatiflerin Vergilendirilmesi”*, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi**, C. 13, S. 2, Manisa, 2006, s. 120-136.
- Kurtulan, Ahmet: **Kooperatifler Kanunu ve Açıklaması**, 6. bsk., Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Mülayim, Ziya Gökalp: **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992.
- Moroğlu, Erdoğan: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Ortaklıkta Genel Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğü**, 7.bs., İstanbul, 2014.
- Nomer, Füsun: *“Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem İlkesi)”*, **Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan**, İstanbul, 1998, s. 469- 490.
- Nomer, Füsun: **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü**, İstanbul 1999.
- Oğuzman, Kemal/ Barlas,Nami: **Medeni Hukuk**, 19. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/

Oktay Özdemir, Saibe:

Kişiler Hukuku, 14. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.

Olgaç, Samet Can/

Ruhi, Ahmet Cemal:

Kooperatif Ortaklığından İhraç ve İtiraz Usulü, Seçkin, Ankara, 2015.

Özmen, Kemal:

Kooperatifler, 4. bs., Seçkin, Ankara, 2015. (*Kooperatifler*).

Özmen, Kemal:

Kooperatiflerde Genel Kurul İşlemleri, Seçkin, Ankara, 2012 (*Genel Kurul*).

Özmen, Kemal:

“Kooperatiflerde Ortakların Bilgi Edinme Hakkı”, **İOSB**, Eylül/Ekim 2016, s. 15.

Polat, Metin:

“Kooperatif Ortaklarının Hak ve Yükümlülükleri”, (Çevrimiçi, <https://metin.polat.av.tr/kooperatif-ortaklarinin-hak-ve-yukumlulukleri.html>, 14.04.2019.)

Pulaşlı, Hasan:

Şirketler Hukuku Genel Esaslar, 3. bsk., Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

Pulaşlı, Hasan:

Şirketler Hukuku Şerhi, 2. bsk., C. II, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Sümer, Ayşe:

Anonim Ortaklıklarda Azınlık Haklarının Korunması ve Anonim Ortaklığın Hakkı Nedenle Feshi, Doktora Tezi, İstanbul 1990.

- Sümer, Ayşe: *“Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi”*, **Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2010, C. XXVIII, S. 1, s. 171-183.
- Şahin, Ayşe: **Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.
- Şener, Oruç Hami: **Ortaklıklar Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. bs., Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Tekil, Fahiman: **Şirketler Hukuku, C. III, Limited Şirketler ve Kooperatifler**, 2. bs., İstanbul Otağ Yayınevi, 1978.
- Tekinalp, Ünal (Poroy Reha / Çamoğlu Ersin): **Ortaklıklar Hukuku I**, Güncelleştirilmiş 13. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- Tekinalp, Ünal (Poroy Reha / Çamoğlu Ersin): **Ortaklıklar Hukuku II**, Güncelleştirilmiş 13. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- Tekinalp, Ünal: *“Otuz Yıllık Uygulamanın Işığında Azınlık Hakları Sisteminin ve Uygulamasının Değerlendirilmesi”*, **TTK’nın 30. Yıl Semineri**, İstanbul, 1988, s. 229-257.
- Tekinalp, Ünal: **Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sifatının Kazanılması ve Yitirilmesi**, İstanbul, 1972.

Teoman, Ömer :“Kuzey Avrupa Ülkelerinde Tüketim Kooperatifçiliği ve Bu Alandaki Bazı Ortak Çalışmalar (NORDKOOP)”, **Tüm Makalelerim**, C. I-II, 2. bs., On İki Levha, İstanbul, 2012.

Tüneri, İlker: **Kooperatifler Uygulaması**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2007.

Üstün, Yusuf / Aydın, Muhittin: **Kooperatifler Hukuku**, Seçkin, 2. Bası, Ankara, 2017.

Yıldız, Şükrü: **Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

Elektronik Kaynaklar

Kazancı Hukuk:

<https://khyk.kazancihukuk.com/#0mGm11%2BcUXY%2Bdzw8Dj0NrWw~~>

Hukuk Medeniyeti: <https://www.hukukmedeniyeti.org/>